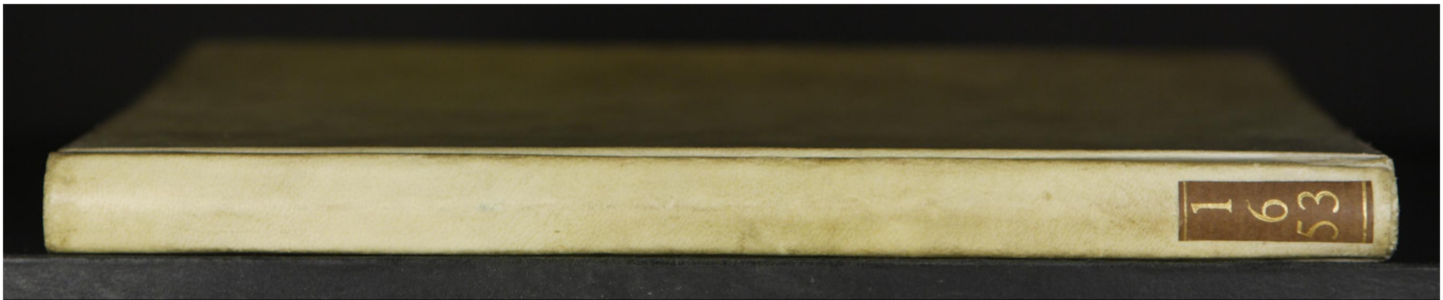
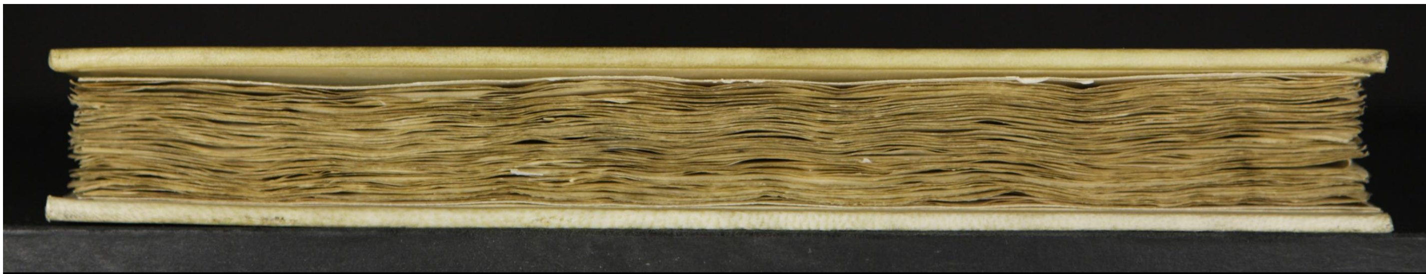

1
6
53

DISCEPTATIONES
DE IDEIS
IN TRES LIBROS DISTRIBVTÆ

A V T H O R E

COMITE SCIPIONE AGNELLO.

Cum duplici, CAPITVM & RERVM, indice.

AD SERENISSIMVM

FERDINANDVM,

S. R. E. Cardinalem, ac Mantuæ

Ducem, & Montisferrati, &c.

Superiorum permissu, & Priuilegijs.

VENETIIS, M DC XV.

Ex Typographia Ambrosij, & Bartholomęi Dei, Fratrum.

AD SIGNVM SANCTI MARCI.

SERENISSIMO

FERDINANDO,

S. R. E. CARDINALI,

ac Duci Mantuæ, & Montisferrati.

SCIPIO AGNELLVS F.

V*ETVS est dictum, teste in epistolis Aristhaneto, Simile simili diuinitus aggregari. Quamobrem contemplationes de Ideis, rudimenta nostræ Iuuentutis, eo præsertim nomine tibi debentur, quòd & Ideæ rerum effectionis primordia, & causæ cognitionis perhibentur: tu verò te ipsum præbes exemplar & regiæ virtutis in populis gubernandis, & diuinæ Sapientiæ in abditis disciplinarum fontibus inquirendis. Etenim ita Martham complecteris, vt Mariam intereà non deseras, aureum illud sæculum referens, quod Plato id temporis fore vaticinatur, quum Reges Philosophos agerent. Quis enim erit adeò vecors, & barbarus, in extremam vsque Scythiam relegandus, qui te non existimet expressam*

antiquitatis imaginem, quòd belli impensis diu vexatus, populos numquàm ipse impensis vexaueris? Quòd si Deus otium fecerit, aureum sæculum vtique redibit oppidò quàm cumulatissimè. Ideæ sanè, vt Platonis R.P. Ciceronis Orator, eam nactæ sunt perfectionem, vt mente quidem concipi, sed in rebus nequeant inueniri. Cæterùm ingenium tuum adeò viuidum, acre, igneum est, vt potiùs laudari possit, quàm vel pro dignitate æstimari, vel alicubi reperiri. Incertum enim, an ex Musarum siluis, vel ex antro ducat originem, in quo dixit Heraclitus latitare Veritatem. Ego quidem arbitrer, diuini Numinis legitimum esse opus, & progeniem, quam è proprio Idearum sinu, vbi prius vita extitit, ad torpentia excitanda ingenia Deus ipse demiserit. Non est ingenium, Ferdinande, tuum, Naturæ est, Dei est, quamquàm si aliquid tuum est, hoc potissimùm tuum est. Quippe antiquas imagines, diuitias, & alia corporis, ac fortunæ bona cum plurimis habes communia, ingeniũ cum nemine, aut propemodùm cum paucissimis. Idcircò iure crediderim, si Epicurus vitam viueret, teq; intueretur, licèt oppugnator, licèt

Idea-

Idearum hostis acerrimus, fore, vt liberè proclamet; Nihil certius Ideis. Sed in laudibus tuis immorari nec sinit imbecillitas nostra, nec pudor tuus. Hoc vnum rogabo, ne contemplationes de Ideis perlegere dedigneris, quas, vt apices, & fastigia disceptationum, quæ aut pertinent ad Philosophiam, aut ad Theologiam; Naturæ lumine acquisitam, per omnium sapientum dogmata discurrentes, explicandas suscepimus. Quòd si legenda non sunt, quia nostra sunt, hoc saltem nomine legenda, quia tibi apprimè congruunt res omnium altissimæ, quibus etiam te præbes pro humanæ naturæ viribus valdè consimilem. Vale. Dat. Mant. pridie Nonas Maij M DC XIIII.

ALE-

ALEXANDER ANDREASIVS LECTORI S.

QVum ego cogitarem, viros de Philosophiá, ac Theologiá bene meritos, vix primoribus labijs degustásse Librum hunc, qui inscribitur Disceptationes de Ideis, à Comite Scipione Agnello, generis nobilitate conspicuo, quemue vnicè penè diligo, & veneror, luculentissimè absolutum, eosq. Authoris familiaritate, & mutuo colloquio vsos, veritatem citra fucum, & mendaciũ in primis profiteri, & hasce Disceptationes palàm celebrare; decreui, Authorem ipsum cõtinuo ferè conuitio efflagitare, vt ius omne Librum edẽdi in me transferret. Cæterùm ille diu recusauit, quòd in libris edendis à tenerá ætate maturo consilio opus esse, affirmabat. Etenim ille, vt Mantuæ constat, nonnullis abhinc mensibus vigesimum annum impleuit. Sed precibus meis, & literatorum hominum exhortationibus diu fatigatus, denique victus, morem gessit. Prodit itaque Liber, vel iudice Momo, haud contemnendus. Tuum nunc est iudicare, amice Lector, quàm arduum sit Platonicam Philosophiam Peripateticæ coniungere, quod profectò nemo præstitit in hac re, in alijs verò aut nulli adhuc præstiterunt, aut in paucissimis, vt Picus, merito cognomine Phœnix. Tuum est iudicare, quę acies ingenij, qui labor, quæ diligentia requiratur in veterum Philosophorum placitis è tenebris eruendis; sapientissimorum Theologorum, D. Thomæ potissimũ, & Scoti, sententijs enodandis, & conciliandis; & Patrum decretis, pręsertim D. Augustini, ritè explicandis. Tuum est iudicare, quam difficile res altissimas eleganter, sed absque ijs verbis, quæ inepta quandoque sunt, & ingenuo cuique Philosopho mouent stomachum, aut risum citra barbariem exprimere; quùm optima sentire, & optima dicere paucissimis datum sit, ijsq. solùm, quos, vt Poëtam memorem, ęquus amauit Iuppiter, & ardẽs in sidera virtus euexit. An verò hęc omnia pręstiterit Author Disceptationum de Ideis, tuum pariter est iudicare. Hoc vnum dixero (quia plura sentire malim, quàm promere) barbarum fore, & illiteratum, qui tales dotes aspernetur, & largitorem Deum solum, vt par est, summopere non collaudet.

Dat. Mant. pridie Kal. Iulij M DC XIV.

INDEX

INDEX CAPITVM

Harum disceptationum.

LIBER PIRMVS.

De Inuentoribus Idearum.

LIBER SECVNDVS.

De Ideis, vt in se ipsis considerantur.

LIBER TERTIVS.

Quorum sint, & ad quid conferant Ideæ.

PRAE-

PRÆFATIO.

Rincipio disceptationum de Ideis oportet me præfari (quod solent rerum maximarum scriptores) materiã sanè arduam, & sacris, reconditisq. mysterijs redundantem me explicaturum, quæ ad tria potissimùm confert, ad Sapientiam, ad Religionem, ad morum Disciplinam. Confert ad Sapientiam: quia, vt ait D. August. & Thomas, tanta vis in Ideis constituitur, vt nisi his intellectis, nemo sapiens esse possit. Sapientia enim circa primarias, altissimasq. rerum causas versatur: qui verò Ideas ignorabit, primarias rerum causas ignorabit. Illud autem vulgatissimum in coronis disputantium est: Paruus error in principio, magnus in fine: quâ de causâ Plato etiam in Cratylo præcipit longâ disputatione, quàm diligentissimè statuēda rerum principia. Verùm Ideas perscrutari nil aliud est, quàm vniuscuiusque principia, & substantiam perscrutari. Quamobrem qui aberrat in Ideis, aberrat in omnibus, qui benè ponit Ideas, benè cuncta dijudicat. Proinde inquit Plato in Phędone, nihil se habere certius, & firmius, quàm Ideas, & in his totam ostendi animi diuinitatem. Confert ad Religionem: quia sine Ideis nec dependentia Mundi à Deo, nec diuina prouidentia ritè seruabitur. Vt enim ea, quæ ab artifice fiunt, temerè, & inconsultò fiunt, nisi artifex Ideam rei faciendę præhabeat, ita nisi Deus contineat Ideas, temerè, & fortuitò hic Mundus procreatus est, temerè gubernabitur. At de Deo huiusmodi sentire, hæc Democriti, & Epicuri stultitia est, hæc impietas. Confert denique ad morum Disciplinam: quia, vt ait Clemens Alexand. qui in Idearum contemplatione versabitur, quasi Deus inter homines viuet: Nam ab inferis ad superna, à tenebris ad lucem, à falsis

Quantùm, & ad quæ conferant Ideæ.

D. August. lib. 83. quæst. D. Thom. 1. par. q. 15.

Plato ĩ Cratylo.

Plato in Phędone.

Clemens Alexan. lib. 4. strom.

omniq. mutationi obnoxijs rerum imaginibus ad vera, immutabilia, eminētissimaq; rerum exemplaria perueniens, Ideas tantùm esse, cętera verò fluere, ac per Mundi huius antrum volitare censebit. Siquidem formæ istæ sensibiles à Platonicis generationes potiùs, quàm formæ nuncupantur: quòd fieri potiùs, quàm esse dicendum sit. Heraclitus, vt perpetuam abeuntium, & aduentantium formarum commeationem significaret, eas Mare appellauit; & Plato affirmat, in Mundo tantùm intelligibili veras res inueniri, in Mundo autem sensibili rerum vmbras, & imagines. Quocirca Idearum contemplator, humana contemnens, ad super cœlestia solùm animum conuertet. Cæterùm, quia plurimis dissidijs, tamquàm igne aurum, veritatis lux longè prętantiùs refulget, deuenire contendemus in medium omnium sapientum certamen, ac discrimen. Priscam Mercurij, Zoroastri, & aliorum perobscuram Theologiam sub examen reuocabimus. Aristotelis, & Platonis, D. Thomæ, & Scoti bella sedabimus, eorum sententias & congruè, & profundè pro viribus explicantes: ita vt quicumque sapientissimorum cognomentum adepti sunt, vnanimi consensu diuinas Ideas constituentes, in vnam veritatem conuenire videamus.

Platonici quid de formis sensibilibus.

Plato in 7. de Rep.

Cogitanti autem mihi omnia genera Idearum, haud vltrà, quàm tria occurrerunt, quæ Idearum nomen à plerisque obtinuêre. Primum quidem eas, quæ in animis præditis intellectu, positæ sunt, secundum angelicas, tertium diuinas complectitur. Sed postremæ dumtaxat veræ sunt, ac propriæ Ideæ. Nam Idea verè, ac propriè illa est, quæ tùm cognitionis, tùm operationis principium est, quorum si alterum auferatur, & propria Ideæ ratio tollitur, & vera perfectio remouetur. Siquidem perfecta domûs Idea, & domûs cognitionem in mente opificis, & domum in externâ materiâ producit. Cæterùm Ideæ tàm in ipsis Animis, quàm in Angelis constitutæ, rerum naturalium creationis principia non sunt, sed tantùm diuinæ. Quippe ad solum Deum pertinet rerum creatio. Idearum autem absolutè duplex genus est, alterum rerum, quæ arte fiunt; alterum

Triplex genus Idearū.

Duplex adhuc genus Idearum.

rerum

rerum, quæ naturâ constant. Sed Ideæ rerum, quæ arte fiunt, neque operosam exigunt, neque subtilem disputationem: tùm quia satis patent: tùm quia in diuino Intellectu verè, ac propriè non reperiuntur, sed eius vices gerunt Ideę rerum naturalium, vt dilucidè ostendemus. Quum itaque de Ideis rerum naturalium agendum sit, Ideę autem verè, ac propriè ad solum Deum pertineant, Ideæ, inquam, rerum naturalium, reliquum est, vt ego de diuinis dumtaxat, quatenus veris, & proprijs Ideis, verba faciam.

Lib. 3. c. 4.

Ideæ propriè in Deo, non alibi.

Vniuersam verò disputationem in tres libellos distribuam. Primus Idearum Inuentores, & illorum dogmata: secundus Ideas, prout in se ipsis considerantur: tertius, quorum sint, & ad quid conferant Ideę, disceptationem continebit.

DE INVENTORIBVS IDEARVM

Liber Primus,

CAPVT I.

Ideas diuinitus in sacris litteris traditas esse ostenditur.

FALSVM prorsus est, Platonem Idearum authorem fuisse. Has enim per sacra Prophetarum eloquia ab antiquissimis vsque temporibus diuina bonitas patefecit, mox per varias Philosophorum sectas, quippe quæ suum lumen per cæcos etiam Ethnicorum animos, instar Solis per tenebrosa loca, longè, la tèq. diffundit. At sacra Prophetarum eloquia eas continere liquidò constat.. Nos quatuor loca afferemus, tria ex veteri, postremum ex nouo Testamento.

Ex Deo, & Hierusalē, nō ex Athenis Idearū inuentum.

Dicitur in Genesi: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Verùm homo ad imaginem Dei factus esse non potest, nisi Deus sit illius exemplar. Siquidem alterum relatiuorum sine altero consistere non potest, imago autem, & exemplar relatiuè sese habent. Quapropter, quum Deus sit agens per intellectum, hominis exemplar esse non potest, nisi formam intelligibilem, id est, hominis Ideam præhabeat, quemadmodum & agens per artem non est rei artificiosæ exemplar, nisi illius Ideam in intellectu contineat, & agens per naturam physicæ rei quodammodo exemplar non est, nisi physicæ rei formam secundum esse naturale contineat, vt ignis, qui ignem, homo, qui hominem generat. Quum itaque in Genesi dicitur, hominem ad Dei similitudinem factum esse, apertissimè infertur, Mosem de Ideis loquutum fuisse. Etenim rectè ait Eusebius Cæsariensis de præparatione Euangelicâ: Quòd si pars Mundi imago

Triplex exēplar, ꝑ Intellectū, ꝑ Artem, ꝑ Naturam.

imaginis est, & vniuersus iste Mundus sensibilis ad exemplar diuinæ imaginis factus est. Adstipulatur ijs, quæ dicta sunt, diuinus Salomon hisce verbis. Creauit Deus hominem inexterminabilem: ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Per verba illa, Ad imaginem similitudinis suæ, indicat, hominem factũ esse ad imaginem tàm propriæ Ideę, quàm ipsius diuinæ Naturæ. Siquidem eatenus homo similis est diuinæ Naturæ, quatenus suæ Ideæ similis est. Nam Idea tùm est imago, tùm exemplar: imago scilicet Dei, & hominis exemplar: Imago Dei, quatenus peculiarem exprimit diuinæ Naturæ participationem, nempè hominem, licèt secundum esse nil aliud sit, quàm ipsa diuina Natura, vt infrà dicetur. Exemplar hominis, quatenus homo fit ad illius similitudinem. Quum igitur ait Salomon, Deum creâsse hominem ad imaginem similitudinis suæ, idem est ac si dixisset, Deum creâsse hominem ad imaginem suæ Ideæ, quæ profectò est ipsius Dei similitudo, quatenus exprimit peculiarem diuinæ Naturæ participationem. Adnotãdum etiã in verbis Geneseos: Faciamus hoĩem ad imaginem, vbi Latinè legitur ad imaginem, Hebraicè legi vocẽ selem בצֶל, quæ propriè significat vmbratilem similitudinem: radix enim illius est sel צֵל, id est, vmbra. Quod ex locis scripturæ colligitur, vbi ea vox posita est, vt ex Psal. 106. Sicut vmbra, cum declinat, ablatus sum: & ex Psal. 33. Verumtamen in imagine pertransit homo. Quamobrem indicat Moses, hominem quidem imaginem Dei esse, verùm à diuino Archetypo immenso propemodum spatio, atque infinito interuallo decedere. Adnotandum vlteriùs, Philonem Iudæum affirmâsse, per hominem, ad Dei imaginem factum, haud intelligi deberi sensibilem hominem, verùm intellectualem, hoĩs videlicet Ideam, qui Platonicis dicitur αὐτὸς ἄνθρωπος, nempè ipse homo. At fallitur in hoc doctissimus Philo: primò, quoniam homo intellectualis æternus est, neque aliud est, quàm ipsa diuina Natura, homo autem, de quo loquitur Moses, corruptibilis est, neque est ipse Deus: postremò, quoniam Ideæ, quum sint ipse Deus, à Deo creatæ non sunt;

Sal. cap. 2. Sap.

Idea quomodo imago, & exemplar.

Philo in libro de Mundi opif.

sunt; alioquin Deus crearetur: Philo autem effingit hominem intelligibilem à mortali homine, & à Deo vnà distinctum, à Deo ipso creatum fuisse, quò fit, vt homo ille Philonis anilis fabula videatur, & Poëtarum figmẽtis cõsimilis.

Dauid Ps. 138.

Cecinit etiam propheta: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur, dies formabuntur, & nemo in eis. Vbi per verba, Et in libro tuo omnes scribentur, intelligit, esse in Deo rerum omnium exemplaria.

Psal. 146.

Adde quod ait Propheta: Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Vbi per verba, Et omnibus eis nomina vocat, significat notitiam distinctam esse in Deo tùm naturæ, tùm proprietatum omnium astrorum: Ideæ autem nil aliud sunt, quàm distincta rerum notitia.

Postremus locus ex D. Ioanne deducitur, dum inquit: Quod factũ est in ipso vita erat, &c. etenim ibi vita, vbi intrinsecum exercendæ operationis principium. Quidquid enim viuit, eatenus viuit, quatenus ex sese mouetur, & operatur.

Arist. lib. 2. de Anima.

Aris. 9. Eth.

Propterea Aristot. ipsum viuere distinguit in hasce quatuor operationes, alimento vti, sentire, moueri secundum locum, & intelligere; atque alibi affirmat, viuere idem esse ac sentire, & intelligere. Quum itaque Ideæ in diuinâ Mente sint intrinsecum exercendæ operationis principium, tùm intelligendi videlicet, tùm agendi, vita iure nuncupantur. Propterea inquit D. Ioannes, quod factum est, in Deo vitam fuisse, significans, quidquid Deus creauit, in Deo idealiter consistens, Ideas fuisse, tamquàm vitam, id est, intrinsecum in Deo principium tùm agendi, tùm intelligendi quęcumque ab ipso Idearum sinu emanârunt. Hoc D. August. suprà Genesim cumulatè explicauit.

D. Aug. lib. 5. cap. 15.

CAPVT

CAPVT II.

Veterum Theologorum, Mercurij, Zoroastri, Orphei, Pythagoræ, & Empedoclis dogmata explicantur.

IDearum doctrina longè vetustior, quàm multi arbitrati sunt, ex abditis diuinæ Sapientiæ fontibus in Aegyptum, Chaldæos, Græciam promanauit. Fabulosam quidem Vetustatem Ideas cogitauisse, argumento est, quemadmodum nonnulli Platonici asserunt, cœlestium Numinum turba, quæ Idearum indicat varietatem. Sic Ideam cœlorum Deum Cœlium appellatam, Saturni Saturnum, ignis Vulcanum, aëris Iunonem, & singulas Ideas singula Deorum nomina obtinuisse. Minerua sanè, ex Iouis capite orta, quid aliud significat, nisi diuinam Mentem, in quâ Idearum series refulget? Quum enim cerebrum pro intellectu accipiatur, eá scilicet ratione, quòd, vt ait Arist. intelligere aut est phātasia, aut nō sine phantasiâ, nil aliud significat, Mineruam ex Iouis cerebro ortam esse, quàm ex diuino Intellectu. Quum autem & sapientia ipsa, & sapientiæ Numen prædicetur, in Ideis verò supremus sapientiæ ordo refulgeat, satis constat, pro mente, quæ Ideas continet, Mineruam intelligi: quod & Varro affirmauit, & retulit in libris de Ciu. Dei Magnus Augustinus.

Numinum turba ex varietate Idearum.

Arist. 3. de Anima.

D. Aug. de Ciu. Dei.

Mercurius, Aegyptiæ doctrinæ princeps, sæpe sæpiùs Ideas asseuerat. locus est in Pimandro: Hoc igitur pacto contemplare Deum, vt in se ipso Intelligentias omnes habentem, habentemq; se ipsum, ceu Mundum penitus vniuersum. In Asclepio circa finem asserit, Pantomorphon, id est, omniformem Deum, omnes rerum sensibilium species intellectu comprehendere. Et Iamblichus de mysterijs Aegyptiorum sic ait: Opifex Intellectus, qui & veritatis est dominus, atque Sapientia, quatenus in generationem progrediens, occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amum Aegyptiacâ linguâ vocatur. Qua-

Mercurius Trismegistus in Pimādro.

Trismegistus in Asclepio.

Iamblichus de mysterijs Aegyptiorum.

tenus autem ſine mendacio peragit omnia, & artificiosè ſimul cum veritate, Phtha nuncupatur. Quatenus verò effector eſt bonorum, appellatur Oſiris, aliaſq; denominationes habet propter potentias, actioneſq; differentes.

Quid Chaldæi de Ideis.

Zoroaſter, Chaldæorum Princeps, de mente diuinâ, quæ Ideas, omneſq; perfectiones, quatenus originem ſumit à Patre, à Patre quodammodo mutuare intelligitur, ita cecinit

Πάντα γὰρ διετέλεσε πατὴρ καὶ νῷ παρέδωκε δευτέρῳ. id eſt, Omnia perfecit Pater, & Menti præbuit ſecundæ. Propterea Chaldæi cenſebant Ideas Patris cogitationes, vt Pſellus teſtatur, *Vniuerſi* rationes intellectuales, abſtractaſq; à rebus ſubſtantias. Quæ Proclus confirmat, ex Chaldæorum Oraculis hæc recitans.

Intellectus Patris, emanans perfecto conſilio, Ideas omniformes intelligit, quæ quidem ab vno fonte omnes prodierunt. A Patre enim erat voluntaſq;, finiſq;. Diſtributæ verò ſunt intellectuali quodam igne, atque in alias quaſdam intellectuales deindè diuiſæ. Rex enim multiformi Mundo intellectualem figuram indeficientem præpoſuit, cuius ſecundus Mundus eſt veſtigium, properans vnà cum formâ, & Mundus apparens omniformibus dotatus Ideis. Fons vnus, ex quo erumpunt diuiſæ aliæ innumerabiles, circa Mundi corpora producentes, quæ circuitu quodam ritè aſſimilatæ ferantur vndique conuerſæ, ſed alibi aliæ intelligentiæ à fonte paterno, tamquàm ab igne ſcintillæ peruigili, circa primordiales Ideas. Prima enim à Patre Idea effluxit, atque fons voluntarius. Hæc ex Oraculis Chaldæorum. In his primò dicitur, diuinam Mentem, Dei progeniem, Ideas continere, quæ ab vno fonte, id eſt, à Patre, in Filium emanârunt. Secundò, Ideas in multiformem Mundum, id eſt, angelicas Mentes, indeſinenter diſtributas. Tertiò autem, in ſecundum Mundum, veſtigium, & imaginem angelici Mundi, nempe in Animas, quæ Mundus apparens vocantur, quia ſeſe habent vt vmbrę Mundi ſuperioris. Quartò denique, alias Ideas, vel potiùs Idearum vmbras, circa corpora producentes, pro-

Triplex Mundus Idealis, Angelus, Anima, Natura.

ductas

ductas fuiſſe, nempe rationes ſeminales in Naturā. At ſupra omnes Ideas primordiales Ideas extollunt, ſupra Ideas primordiales Ideā eminentiſſimā, inadæquatam, infinitam, quę à Patre emanauit, Mentem .ſ. immortalē, Dei progeniem.

Orpheus quoque, Dux poëticæ ſectæ, Philoſophorum Ideam eminentiſſimam aſſeuerat, de quâ cecinit: Ζεὺς εἶδος πάντων. Iupiter ſpecies omnium. Sed præter Ideam eminentiſſimam vniuerſam quoque Idearum ſeriem agnocit. Sciendum enim, Saturnum, vt Plato edocet, puritatem mentis ſignificare. Ideò græcè Κρόνος. id eſt Κόρος νοῦς. latinè Mens depurata, vel Κόρος ὢν τοῦ νοῦ. id eſt, Mentis ſaturitas, interpretatur. Quoniam verò puritas mentis prouenit à contemplatione, præſertim quum Anima à ſenſibus, & actionibus alienatur, ideò Saturnus contemplationem ſignificat. Proinde in Politico, qui Platonis Dialogus eſt; per regnum Iouis actio, per regnum Saturni contemplatio, quorum iſtud illo fælicius, typicè indicatur. Et quoniam contemplatio eſt imperturbatus ſtatus, & quies, ideò Saturnus Hebraice שַׁבָּת ſciabat, vocatur, id eſt, quies, & ideo veri Sabbati dies nobis præſcribitur, vt à ciuilibus actionibus abſtinentes, totis viribus contemplationi incumbamus, ad laudem, & gloriam veri Sabbati, veriq. Saturni, Dei ſapientiſſimi. Quoniam igitur Deus eſt ſumma puritas, abſolutiſſima contemplatio, immobilis quies, ab antiquis Saturnus appellatus eſt, de quo ita cecinit Orpheus: Qui deſtruis omnia, iterumq. reſuſcitas, inſolubilia vincula poſſidens per infinitum Mundum, Saturne, ęternitatis vniuerſę genitor, Saturne, multiplici conſilio prædite. Hîc dicit, Saturnum gignere omnia, & perimendo in noua permutare, vt denotet perpetuam formarum generationē iuxta immobile diuinæ voluntatis decretum. Inſuper ait, Saturnum poſſidere per infinitum Mūdum, id eſt, in ſeipſo, inſolubilia vincula, id eſt, infinitas Ideas, quibus Deus ſibimet ipſi, tamquàm principio, medio, & fine omnium rerum, omnia nectit, ac perpetuâ quaſi affinitate cōiungit. Idcircò in vniuerſali hymno Deū vocauit Ἀρχὴν τε, καὶ πέρας, id eſt, principium, & finē. Aliâs

Orpheus cōſtituit Ideas

Plato in Cratylo.

Idem in Politico.

Deus p̄ Saturnum ab Orpheo ſignificatur.

etiam de summo Ioue sic inquit Orpheus: Quum abscōdisset omnia, deinceps in lumen gratum emisit ex sacro corde, operans cogitata, & mirabilia. In ijs verbis apertè declarat, Iouem in se ipso, & in æternitatis caligine omnium rerum Ideas omnibus oculis, quippe qui & nondum creati erant, abscondisse, deinceps quæ per Ideas meditabatur ex sacro corde emisisse, id est, per ipsum intellectum huic Mundo cōmunicasse. Cor enim pro intellectu à Gręcis vsurpatur, vt frequenter apud Homerum. Neque id alienum à sacris litteris; quare dicitur Psal. 21. Qui requirunt Dominum, viuet cor illorum in sæculum sęculi. Ier. 4. Laua à malitiâ cor tuū, Hierusalem. Et ad Rom. 1. Obtenebratum est cor, &c. Denique de ipso Deo id elegāter Orpheus cōfirmauit hoc metro: Πάντ᾽ ἐορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις, πάντα βραβεύεις. idest, Omnia intus aspicis, omnia intus audis, oīa distribuis. Ex quibus constat, cur poëtica Theologia asserat, post regnum Saturni, Iouem, Neptunum, & Plutonem omnia sibi mancipâsse. Etenim post Saturniā vnitatem, vnitatem, inquam, diuinā, intra se omnia implicantem, in tres partes sensibilis Mūdus partitus est, in cœlestem videlicet, subterraneam, & mediā, quæ à Lunâ ad terram protenditur. Cœlestis per Iouem, subterranea per Plutonem, elementaris per Neptunum, quòd scilicet Elemēta, & ea, quæ ex Elementis componuntur, instar maris sese habeant, significatur. Sed aliud insuper mysterium aperiamus. Saturnum filios deuorasse non solùm fabula est, sed reconditum sensum includit. Si quidem per Saturni filios Ideas rerum interpretamur, diuinâ intelligentiâ intus genitas. Tunc enim generantur, quum intelliguntur: quippe in substantijs intellectualibus idem est intelligi, & generari, quam sane generationem Scotus appellat productionem in esse intelligibili, vt postea dicetur. Metaphoricè autem deuorari dicuntur, quatenus eas, vt plures numeros, intimè conceptos, diuina Natura in se ipsam conuertit per suam eminentissimam Vnitatem, Ideas in se quodammodo absorbentem. Quòd si aliquis dicat, aliud esse apud veteres Iouem, aliud Saturnum, dico nomina Iouis, & Saturni pro libitis antiquorum varijs rebus accommodari. Suffi-

Quid Poetæ per Iouē, Saturnum, & Plutonem.

In substantijs intellectualib. idē intelligi, & generari. Lib. 2.

cit

cit autem Deum varijs rationibus, & Iouem esse, & Saturnum. Per Iouē, vt patet ex Politico Platonis, Veteres actionem, & praxim significabant, per Saturnum scientiam, & contemplationem. Deum itaque, prout Ideas contemplatur, Saturnum, prout omnia per Ideas operatur, Iouem nuncuparunt. Proinde Plotinus primum Intellectum, & Iouem appellauit, & Saturnum.

Plotinus lib. 3. de dubijs Animæ & lib. de tribus Principijs.

Pythagoras porrò, quum omnium rerum principia numeros constituisset, per numeros Ideas intellexit. Etenim hos numeros definiuit extensiones, atque actus seminalium Rationum, in vnitate regnantiũ. Nam quid aliud sunt Ideæ nisi formales rationes, & semina omnium rerum, in ipsâ diuinâ Vnitate consistentes? Propterea Hippasus Pythagoricus ita inquit: Numerus est exemplar fabricæ mundanæ primum, & instrumentum mundani Fabri iudiciarium. Philolaus etiam sic ait: Numerus est imperiosa quædam, & ex se progenita sempiternæ mundanorum perseuerantiæ continentia. Equidem hos numeros Ideas esse, Plato, pythagoricâ doctrinâ imbutus, etiã atque etiã confirmat. Sed nec Pythagoras, nec Plato propriè numeros esse decernunt, quẽadmodũ Platoni impingit Arist. sed numeros, quos ipse Arist. in 4. Physicorũ numeratos appellat. Quòd si apud Platonẽ Ideę sępe numero species nũcupantur, dubitatio sane remouetur, an propriè numeros numerãtes esse voluerit, quũ Plato Ideas ita numeros appellet, quemadmodum ipse Aristoteles numeris species comparauit, & in sacris literis dicitur, omnia Deum in numero, pondere, & mensurâ fecisse.

Quid per numeros Pythagoras.

Arist. lib. 1. Met. tex. 36 ac deinceps. Idem in 4. Physic.

Empedocles per sphæram intelligibilem, à Venere contẽtam, nil aliud intelligit, quàm mundum Archetypum, a pulchriformi ordine intra se manentis primæ pulchritudinis comprehensũm. Nam, & Zenophanes mundum Archetypũ sphæram nuncupauit, & Saraceni Deum circulum vocant: circulum, inquam, & sphæram, non quamlibet, sed cœlestẽ: & ideo ab antiquis Cœli nomine Deus appellatur. Sicut enim sphęra Cęli oẽs res corporeas intra se ipsam continet, ita Deus omnes res, tam corporeas, quàm incorporeas, sed incorporeo modo intra se ipsum comprehendit. Sed plura

Idea sphæra intelligibilis.

diuini circuli myſteria aliás explicabimus. Ideæ ítaque iure, ac merito ſphæra intelligibilis nuncupantur, ratione ſcilicet, quam attulimus. Dicuntur à *V*enere contentæ, quia *V*enerē conſtat pro pulchritudine accipi tam ab antiquis omnibus, quàm ſępiſſimè à Platonicis. Nullus verò maior ordo, nulla maior pulchritudo excogitari poteſt, quàm Idealis. Quandoquidem primas formas penitus formoſas eſſe oportet, quum omnis formę, omniumq; formarum ſint origines, & in ipsâ formâ formarum, vt Platonici aſſerunt, pulchriformes, vniformes, & boniformes conſiſtant.

Quid Stoicorũ ſeminales rationes.

Stoici demũ, & eorũ Principes Zeno, & Chryſippus Ideas memorię prodiderũt. Vnde Plutarchus, & Stobęus inquiunt Deũ a Stoicis appellari πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου ἐμπεριειληφὸς πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους, καθ' οὓς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίγνεται. i. ignē artificiosũ, viâ progredientē ad mũdi generationē, cõtinentē intra ſe oēs ſeminales Rõnes, iuxta quas ſingula Fato deinde fiunt. Ideæ itaque à Stoicis ſeminales Rationes dicuntur, eâ de causâ, quòd vt ſemina omnium rerum Ideæ ſeſe habeant. Proinde Seneca, germanus Stoicus, hęc protulit. Hæc exemplaria rerum omnium Deus intrà ſe habet, numeroſq. vniuerſorum, quæ agenda ſunt, & modos, mente complectitur. Plenus his figuris eſt, quas Plato Ideas appellat, immortales, immutabiles, infatigabiles.

Seneca epiſ. 65.

Soli tamen inter omnes Philoſophos non verè φιλόσοφοι Philoſophi, ſed verè φιλοσώματοι Philoſomati, id eſt, corporis amatores Epicuræi, omnem à Deo prouidentiam, & Mũdi originem remouentes, Ideas quoque flocci faciunt. Vnde Lucretius cecinit:

Omnis enim per ſe Diuum Natura neceſſe eſt
Immortali æuo ſumma cum pace fruatur,
Semota à noſtris curis, ſeiunctaq. longè

Mundum verò atomorum concurſu, non Dei ſapientiâ conditum aſſeuerant.

D. Aug. lib. 83. quæſt.

Ex dictis rectè colligitur, Verticem illum Theologorum Auguſtinum doctè loquutum eſſe in hæc verba: Non eſt veriſimile, ſapientes aut nullos fuiſſe antè Platonem, aut iſtas,

quas

quas Plato, vt dictum est, Ideas vocat, quæcumque res sint, non intellexisse. Quod enim Vir magnus virisimile decernit, nos verum esse probauimus.

CAPVT III.

Ethnicum hominem supernaturali lumine illustratum diuinam Trinitatem cognoscere potuisse.

VErùm, quia plurimi ambigũt, an Veteres rectè posuerint Ideas, recta verò illarum positio in eo consistat, vt in diuinâ Mente constitutæ fuerint, videamus, num Ideas rectè collocauerint. Hoc autem liquidò constabit, si probauerimus, Veteres, diuino afflante Numine, secundam Trinitatis personam cognouisse. In primis tamen statuendum est, Veteres naturali cognitione Verbum non cognouisse: Nam ad Trinitatis caliginem potest quis trahi, non ire; attolli, nõ ascendere. Quemadmodum vapor non euehitur, nisi radio Solis attractus, ita homo nisi gratiâ Dei eleuatus, diuinoq. Numine plenus, ad Trinitatis caliginem peruenire non potest. Ratio est, quam affert angelicus Doctor 1. p. q. 32. art. 1. Deus cognoscitur ex Creaturis: At Creaturæ ducunt ad Dei cognitionem, sicut effectus ad causam; Quare Deus naturali tantùm ratione cognosci potest, vt rerum omnium principiũ, & moderator. Esse autem rerum omnium principium, ac moderatorem, hoc pertinet ad totam simul Trinitatem. Quamobrem pertinet ad vnitatem Essentiæ, non ad distinctionem Personarum. Nemo igitur naturali ratione Deum, vt Trinum, sed ut Vnum dũtaxat cognoscere potest. Hominem verò supernaturali lumine illustratum, ad Trinitatis cognitionem ascendere, Catholicâ Religione, certissimâq. fidei veritate docemur. Nec de homine verè Christiano vlla quæstio. Dubium tamen est, an aliquis Ethnicus ante Christi ortum, Trinum Deum cognoscere potuerit, diuino aliquo lumine illustratus. Puto equidem hoc fieri potuisse. Constat enim Sibyllas plurima Christi mysteria promulgâsse, quæ supernaturali tantùm lumine reuelari potuerunt. Propterea Sibyllarum Oraculis ad Christi Religionem confirmandam

Trinitas naturæ lumine haud cognoscitur.

Ethnicus, diuino lumine illustratus Trinitatem cognoscere potuit.

sancti

ſancti Patres adeò crebrò vſi ſunt aduerſus Ethnicos, vt ipſi Ethnici, quemadmodum affirmat Origenes, Chriſtianos Sibylliſtas nuncuparent. Vſus autem potiſſimùm Lactantius, Conſtantini familiaris, cui mentiri non licebat vel docto Imperatori, vel cæteris eius tempeſtatis eruditiſſimis viris, qui Chriſtianos vel in minimis acerrimè calumniabantur. Nos locum vnum tantùm, quem attulit Lactantius ex libris Sibyllinis, in medium afferamus. Panibus ſimul quinque, & piſcibus duobus hominum quinque millia in eremo ſatiabit, & reliquias tollens, duodecim cophinos implebit in ſpem multorum, ventos compeſcet verbo, ſternet inſanum mare pedibus pacis, fideq; calcans fluctus perambulabit, morbos hominum reſoluet, viuificabit mortuos, arcebit dolores à multis, omnia verbo agens, omnem infirmitatem curans, miſerabilis, ignominioſus, informis, vt ſpem miſerabilibus præbeat, in manus infidelium iniquas veniet, & dabunt Deo alapas manibus inceſtis, & impuro ore expuent venenata ſputa. Plura id generis addit Sibylla, quorum vnum addamus. Ipſa enim inſipiens Gens tuum Deum non intellexiſti, ludentem mortalibus mentibus, ſed ſpinis coronaſti, & horridum fel miſcuiſti. Proinde quæ Virgilius hauſit ex Sibyllinis Oraculis, atque vſus eſt poëticâ nimis hyperbole erga infantem, filium priuati ciuis Pollionis, à Sibyllâ de Chriſti ortu decantata ſunt.

Origenes lib. 5. contra Celſum.

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo.
Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia Regna,
Iam noua progenies Cœlo demittitur alto.

Quum itaque Sibyllæ, licèt Ethnicæ fuerint, diuino tamen lumine illuſtratæ, Chriſti myſteria promulgauerint, ſatis cõſtat hoĩem Ethnicũ aſcẽdere potuiſſe ad Trinitatis caliginẽ Deo ipſo lumen præbente. Quapropter D. Paulus, vt Clemens Alex. teſtatur, in concionibus hæc pronunciauit: Libros quoque Græcos ſumite, agnoſcite Sibyllam, quomodo vnum Deum ſignificet, & ea, quæ ſunt futura. Hydaſpem ſumite, & legite, & inuenietis Dei Filium multò clariùs, & aper-

Clemens 6. lib. ſ.

apertiùs esse scriptum, & quemadmodum aduersus Christum multi Reges instruerent aciem, qui eum odio habent, & eos, qui nomen eius gestant, & eius fideles, & aduentum, & tolerantiam. D. etiam Augustinus luculentissimè probat, quibusdam extra Israëliticum genus ante Christi ortũ Christum reuelatum fuisse, ipsos autẽ Iudæos negare numquàm ausuros, neminem pertinuisse ad Deum præter Israëlitas, quia si negarent, facilimè conuincerentur de sancto Iob, qui alienigena, id est, non ex Israële progenitus, sed ex Idumæâ genus ducens, inter veros tamen Israëlitas, supernæ ciues patriæ annumeratur; annumerandum verò non fuisse, nisi ei diuinitus reuelatus fuerit vnus mediator Dei, & hominum Homo Christus Iesus. Quamobrem antiquis Philosophis sacratissimæ Trinitatis, & ineffabilium arcanorum diuinitus illapsam cognitionem tribuere consentaneum erit Christianæ tùm Fidei, tùm Veritati. Quod & ampliùs probamus. Deus per Dæmones, virosq; malos vera, & humanâ ratione numquàm perscrutanda arcana hominibus patefecit. Ergo multò magis ea patefacere potuit per Philosophos, qui licèt Ethnici, sapientiâ tamen, ac morum disciplinâ cæteris eminebant. Quòd spectat ad Dæmones, id probare potest Serapidis Oraculum. Etenim ille consultus, quisnam eo esset beatior, respondisse hoc disticho perhibetur.

D. Aug. de Ciu. Dei lib. 18. cap. 47.

Dæmones Trinitatem fatentur.

Πρῶτα Θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς.
Σύμφυτα δὴ τρία, πάντα καὶ εἰς ἓν ἰόντα.

Principio Deus est, tùm Verbum, his spiritus vnà est.
Congenita hæc tria sunt, cuncta hæc tendentia in vnum.

Augustus quoque ab Apolline, cur non amplius responsa daret, hęc responsa elicuit, vt Nicephorus, & Suidas in Historijs testantur, meminit autem Baronius in apparatu ad Annales Ecclesiasticos.

Me puer Hebræus Diuos Deus ipse gubernans
Cedere sede iubet, tristemq; redire sub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Quòd spectat ad viros malos, id patet in sacro Numerorum libro de Balaam Prophetâ, qui & cum Deo colloquutus est, & vera mysteria reuelauit, quin & Christi aduentum. Dæmonum

monum tam erat mancipium, & Ariolus. Regum etiam 1. cap.19.legitur, Saul correptũ ſpiritu Domini prophetáſſe: quare ait ſcriptura, factum eſſe adagium: Num & Saul inter Prophetas? Idcircò ait Chriſtus in Euãgelio, plurimos in die iudicij dicturos: Domine in nomine tuo prophetauimus, & Dæmonia eiecimus. Et ipſe dicet eis: Amẽ, neſcio vos. Deus autem malis viris, Dęmonibus, ipſiſq; Ethnicis Sibyllis vſus eſt duplici de causâ: tùm vt veritas omnibus Gentibus, ſiue Dæmonibus ſeruiant, ſiue Dæmones odio proſequi ſe magnificè iactent, atque oſtẽtẽt, vt Hebræi, & Mahumetis aſſeclæ, longe fiat credibilior, quippe quæ ab eiſdem aduerſarijs confirmatur: tùm præſertim, vt qui Dæmonibus addicti erant, veritate quoque ab eis promulgatá, veritatem faciliùs amplecterentur. Hæc duo in cauſâ fuerunt, vt Deus antiquiſſimis Philoſophis Filium reuelaret, adeò vt, diuino agẽte ſpiritu, quæ neque ipſi cognoſcerent, exactè proferrẽt. Proinde in illis à Deo cõſeruata sũt diuinę Sapiẽtiæ ſemina, licèt in alias, ac malas etiã quandoque fruges degenerârint.

Cur Deus Ethnicis, ac Dæmonibus myſteria diuinitus reuelauerit.

CAPVT IIII.

Diuinum Verbum diuinitus Veteres cognouiſſe.

PLotinus, alijque Platonicorum præſtantiſſimi, Arabibus etiam probantibus, & potiſſimùm Auicennâ, arbitrati ſunt, Deum procreáſſe Creaturam quamdam incorporeæ, & intellectualis Naturæ, perfectiſſimam in Creaturarum genere ſupra omnem coniecturam, aut exiſtimationẽ, ac propterea nullam aliam Creaturam eiuſdem perfectionis creáſſe. Quod ſanè, poſthabitâ vulgatiſſimâ illâ Auicennæ ratione, ab vno ſcilicet non prouenire niſi vnum, hoc validiſſimo argumento obiter probamus. Si duæ ſummæ, ac perfectiſſimæ Creaturæ inueniantur, aut altera earum habet quidquid habet altera, aut non. Si prius datur, vna eſt, nõ duæ. Si poſterius: neutra eſt ſumma, & perfectiſſima. Deeſt enim iſti illud perfectionis, quod eſt in illâ, & illi, quod eſt in iſtâ. Hanc itaque primã Creaturã, quã Peripatetici primã Intelligentiam,

Theolo-

Theologi primum Angelũ nũcupárunt, Ideas formaliter in se continere, Platonici affirmauerunt, Deum autem dumtaxat secũdum causam, virtutem, & eminentiam, vt patet ex Plotino. Dixerunt vlteriùs, hanc Mentem primò creatam vocari à Mercurio Verbũ Dei, & Progeniem, ab Orpheo Mineruam, à Zoroastro Mentem paternam, à Pythagorâ Sapientiam, à Parmenide Sphæram intelligibilem, à Platone Solem inuisibilem, Filium ipsius boni, Mundumq. Idealem. Verùm contrarium Platonicis scitis sententiam equidem non modò probabiliorem iudico, sed Sibyllæ folijs veriorem existimo. Falsum enim arbitror, Antiquos illos, per Verbum Dei, Mineruam, & alia, quæ dicta sunt, primã Creaturam intellexisse. Immò intellexerunt Verbum, quod omnia creauit, non quod creatum est, eiusdem cũ Deo Patre essentiæ, ac naturæ. Verùm, quanta sit meæ sententiæ veritas, validissimis authoritatibus demõstraturus, hoc vnum in primis decerno, Platonem, dum Aegyptum lustrauit, Idearum doctrinam, quemadmodum & multa alia, ex Aegyptijs deprompsisse. Quod communis Philosophorum consensus, & ipse Augustinus abundè testatus est. Non tamen in Aegypto Hieremiam audiuit, neque ab eo edoctus est, quemadmodum aliquando opinatus idem Augustinus, plurima tamen ex Mose & Prophetarum vaticinijs accepit, plurima etiam à Mercurio, quem Lactãtius inter Sibyllas, & Prophetas connumerare non dubitat. Etenim quàm admiranda mysteria, quàm arcana pandit oracula? Neque vt Philosophus tantùm, sed vt Propheta loquitur. Hic itaque Mercurius diuinum Verbum, secundam, inquam, Trinitatis personam diuinitus agnouit. Nos duo loca ex illius Pimandro in medium afferemus, quæ veritatem satis luculenter ostendunt.

Mens ex veterũ sententia nõ est prima creatura, sed Verbum.

D. Aug. lib. 8. cap. 11. de Ciuit. Dei.

Trismegistus agnouit secũdã Trinit. Personam.

Primus est. Lumen ego illud sum, Mens, Deus tuus, antiquior, quàm natura humida, quæ ex umbrâ effulsit, Mentis verò germen lucens, Dei filius. Cogita quod in te videt, & audit Verbum Domini, Mens autem Pater Deus, neque enim distãt ad inuicem, horum vnio vitæ est.

Secundus locus est. Dei Verbum vnitum est opifici Menti, consubstantiale enim erat.

Adstipulatur huic veritati Iamblichus de mysterijs Aegy-

ptiorum hisce verbis. Primus Deus, & vnus primi Pater est Dei, quem gignit in solitariâ suâ permanens vnitate. Est autē exemplar Filij, quo nominatur suimet Filius, & sui Pater, atque vnipater, Deus verè bonus. Ille enim fons est Idearum, à quo vtique vno per se sufficiens Deus se ipsum explicauit lucem &c.

Iust. Martyr in lib. Gēt. admon.

Orpheus quoque, vt meminit Iustinus Martyr, ita cecinit:

Per cœlum iuro te, quod Deus inclitus edit,
Perq́; Patris vocem primam, quam tulit ipse.
Hac & consilijs mundum firmauerat omnem.

Et aliâs

Diuino assideas Verbo, quod conspice semper.

Quid autem senserit Orpheus, hoc sanè pacto explanat Iustinus, Martyr sanctissimus, & Philosophus eximius. Quam quidem vocem Dei Verbum nuncupat, per quod & Cœlum, & terram, & creaturam condidit vniuersam, sicut nos docent diuinæ sanctorum hominum prophetiæ. Quibus quum & ipse nonnihil operæ apud Aegyptios impendisset, didicit, Dei Verbo vniuersam Creaturam conditam esse.

Ex his locis apertissimè constat, diuinam Mentē, siue Verbū, in quo Ideæ ponuntur, secundum Veterum dogmata non esse quamdam Mentem, & Creaturam, & à Deo substantiâ distinctam, verùm & increatam, & substantiâ prorsus eamdem cum Deo. Siquidem Mercurius; Modò, inquit, Patrem, & Verbum non distare ab inuicē, modò Verbū Patri consubstantiale esse, modò Patrē genuisse Filium in solitariâ sui ipsius vnitate permanentem. De primâ verò Creaturâ hæc dici non possunt: quippe à Plotino, alijsq́. Academicis, distincta à Deo secundum essentiam, & naturam prædicatur.

Plato in Sophista.

Quum igitur Plato Aegyptum lustrauerit, Idearum opinionem à Mercurio suscepit. Quamobrem Idearum inuentū non suum affirmat, sed virorum, qui sapientiâ præstiterunt. Quòd si Mercurius existimat, Mentem, in quâ & Plato Ideas ponit, consubstantialem Patri esse, iam satis constat, in Platonis doctrinâ diuinam Mentem non primam Intelligentiam,

aut

aut Angelum, sed Verbũ, quod omnia creauit, non quod creatum est, appellandam esse. Diuinum autem hoc mysterium, & humanum captum excedens, facilè credidit Plato: tùm quia diuino lumine illustratus: tùm quia de rebus diuinis credendum, inquit, filijs Dei, etiamsi nullas afferant rationes, Maximo scilicet Areopagitæ maximè congruens, qui ita loquitur: Esto nunc quoque nobis diuinorum eloquiorum lex illa præscripta, per quam eorum, quæ de Deo dicuntur, veritatem asseueremus, non in persuasorijs humanæ sapientiæ rationibus, sed in demonstratione potestatis eius, quam Sãctus Spiritus in Theologis suscitauit. Verùmtamen ex Platonis sentẽtiâ Mentem primam Creaturam non esse, & Deum ipsum, nõ desunt rationes, quibus hoc demonstretur. Equidem secundum Platonem Deus habet rerum omnium prouidentiam, Cęlum, terramq. implet, nihil eum latet, omnia videt, seruat, cognoscit. Propterea in 10. de Legibus inquit: Numquam à Deo negligeris, nec si ita paruus sis, vt in terrę profundum ingrediaris, nec si adeò sublimis fias, vt in Cœlum voles. At quia exactam rerum prouidentiam nemo habere potest, nisi habeat singulas rationes omnium rerum, quæ ab ipso dependent, idcircò Deus rerum omnium prouidentiam non habebit, nisi omnium rerum singulas rationes in seipso contineat. Quum autem rationes omnium rerum sint Ideæ, oportet illum habere omnium rerum Ideas. Verùm, si dicamus, quod aiunt Platonici, Mẽtem illam esse primam Creaturam, omnẽ à Deo prouidentiam remouemus, quod ipsi Platoni aduersatur. Nam isti primæ Creaturæ, secundum eosdem Platonicos, à Platone Ideæ formaliter tribuuntur, quum ipsa Mundũ creauerit, Mũdum gubernat, vt patet ex plurimis diuini Philosophi Dialogis. Proinde Speusippus asseruit, Mentem esse primum Ens, proprium principium cæterorum Entium, Mũdi fabrum, atque interminabilẽ Diuinitatẽ, ab vno superiore pendentem. Dicunt insuper Platonici, Ideas ex Platonis sententiâ in Deo formaliter non esse, verùm secundum causam, & virtutem, ita vt Deus quidem supra Ideas, & absque Ideis reluceat, Idearum tamen seriem in mente generet, & constituat, perinde ac Sol, qui caloris expers omnia calefacit. Quum

Plato in Timæo.

Dionys. de diu. Nom.

Prouidẽtia exigit Ideas

Plato in Timæo, atque alibi.

Ideæ sunt in Deo per modum virtutis, nõ formæ.

itaque Deus habeat Ideas per modum causæ, Mens verò sola formaliter, manifestè sequitur, Deum rerum prouidentiā non habere. Deus enim, si formaliter, vt aiunt, non habet Ideas, neque habet rerum in se ipsis distinctas rationes, sed tātùm est causa ordinis Idearū, quæ in Mente collucent. At dicant quæso Platonici isti, num Paterfamilias egregiam prouidentiam haberet, si filio totius familiæ curā traderet, ipse verò singula, quæ fierent, nesciret, hoc tantùm optimus curator, quòd traditione suâ vniuersę filij prouidentiæ causa fuisset? Dicant quæso, an Rex ille optimè prouideret, qui de nullis curans, in prægratum ministrum omnem gubernationem transferret? Ita profectò sese habet Deus ex istorum sententiâ: quippe qui nō habens in se ipso Ideas, quæ sunt distinctæ rerum omnium rationes, neque in seipso habet prouidentiam, quæ oritur, & cōsistit ex distinctis rerum omnium rationibus: quare neque ipse prouidet, sed est in causâ, vt mens duntaxat prouideat. Cæterum causalis tantùm prouidentia potiùs est negligentia, Deo nūquàm tribuenda, & Platoni minimè consentanea, qui Dei prouidentiam adeò accuratam, distinctam, exactam, vniuersalem affirmauit. At fortè inquient Platonici, numquàm se negâsse, Ideas ex sententiâ Platonis verè, ac formaliter Deo conuenire. Deum enim, quatenus consideratur illius dumtaxat eminentissima Natura, & rerum ab illo emanatio, non perpēditur verè, ac formaliter Ideas non habere. Nam si nihil fecisset, aut facere cogitásset, Deus sibi, & suum ei esse sufficeret: sibi enim perfectio, sedes, regnum, beatitudo, omnia est: Deū tamen, quatenus consideratur vt omnium rerum principium, & finis, oīum rerum Ideas continere. In primo sensu profectò veras, & formales Ideas Deo tribuēdas, in postremò negādas. In postremo aūt sensu nō esse absurdū, vt Deus, & prima Creatura, licèt substantiâ distinguātur, in eo tū conueniāt, vt Ideas verè ac formaliter contineant, licèt in primo sensu foret absurdum: in primo enim diuina prouidentia à Deo remouetur, in postremo asseritur. Verumtamen vos paucis volo, ò Platonici, hic est scopulus, quem rationes vestræ offendunt, quo & concidunt, & infringuntur. Nam si Platonis, quin & vestra dicta sectari vultis ad vnguem, concedatis nonne oportet, primā

Causalis Prouidētia potiùs est negligentia.

Creatu-

Creaturā, quam Mentem vocatis, omnes Creaturas, mundūq; ipsum produxisse? At creationem rerum vbi Deo tribuitis? De illâ nec verbum quidem. Detur igitur, quod affirmatis, tàm Deum, quàm Mentem veras, & formales Ideas continere. Quonam pacto Deus, si ex vestrâ sententiâ Creator non est, veras, & formales continet Ideas? Nam illæ solæ veræ sunt, ac propriè Ideæ, quæ tàm effectionis, quàm cognitionis rerum principia sunt, quorum si alterum auferatis, aufertis Ideas. Artifex enim per Ideas, & cognoscit, & operatur. Vos ergo negatis, Deum habere veras, ac formales Ideas: quoniam ex sententiâ vestrâ nihil per Ideas efficit. Vestræ autem illi Menti veras Ideas tribuitis: quoniam vestra illa Mens omnia per Ideas creauit. Proinde vestra causa ex vtroque latere coarctatur, vt si Deo formales Ideæ tribuantur, eum Creatorem asserere oporteat, atque hoc pacto, & vobis aduersa pronunciabitis, & duo eiusdem mundi Creatores statuetis, quod ridiculū est: si verò formales Ideæ à Deo auferantur, ab eo prouidentia remoueatur. Neque omninò inuenitur exitus, vbi dicitur: si prouidet omnibus, cur non habet veras Ideas? Si non est Creator, quomodo habet veras Ideas? In hæc igitur absurda incidunt, qui Mentem ex sententiâ Plationis à Deo substantiâ distinctam asseuerant. Qui autem statuunt Mentem eiusdem essentiæ cum Deo, idem incommodum non patiuntur. Nam si Mens eadem essentiâ cum Deo constituatur, attributa essentiæ vtrisque conuenient. Quamobrem cum creare, prouidere, ac similia ad vniuersam diuinam essentiam pertineant, Ideæ sanè, quæ ad ipsum Bonum, siue Patrem, spectabunt, spectabūt etiam ad Mentem, siue Filium, licèt quodāmodo de Patre dici nō possint, quatenus Filio approprіantur, vt postea dicetur. Superest, vt nonnulla Platonis dicta ad examen reuocemus. In Philebo sic ait: Omnes sapientes, ita extollentes sese, consentiunt, Intellectum esse Cœli, terræq. Regem. Hîc Plato intelligit Mentem, non quæ creata est, sed quæ creauit. Etenim secundùm Veteres hic loquitur, Veteres autem, vt patet ex Mercurio, à quo talia Plato deprompsit, Mentem Deo consubstantialem asseuerant. In eodem Philebo vocatM entem eius causæ progeniem, quæ omnium est causa, & alibi vocat Patrem ipsum

Mens, non Deus ex Platonis sententia Mundū creauit.

Illæ nō sunt veræ Ideæ, quæ nō sunt principia tā cognitionis, quā effectionis.

Lib. 2. c. 15.

ipſum bonũ, filiũ verò ipſius boni Solem intellectualẽ, ipſiusq; boni Ideã. Quo in loco adnotandũ eſt, Platonem vocare ipſam Mentẽ Solẽ intelligibilẽ, quia, ſicut Sol vidẽtibus prębet lumẽ, vt videãt, ita Sol intellectualis intelligenti pbet lumen, vt intelligat. Maximè autem adnotandum, in eodem Dialogo, Mentẽ vocari progeniem ipſius boni, quod à Platone pro Deo Patre accipitur, & ſimul Ideam boni appellari. Verumtamen Plato ſecus decernit, vbi hæc profert, de Ideá Boni verba faciens. Aſſerendum eam omnibus omnium bonorum, atque rectorũ cauſam eſſe, quam ipſa in loco viſibili lumen creauerit, & luminis Authorem, in ipſo verò intelligibili regnet ipſa, Veritatemq. & Mentem protulerit, quam noſſe neceſſe ſit omnẽ quicũque ſaná mẽte quidquam vel priuatim, vel publicè eſt acturus. Hîc ait Plato, Ideam boni eſſe Deum, qui Mentem genuit; ſuperiùs tam dixit, nempe in 6. de Rep. Ideam boni eſſe Mentem, quæ genita eſt à Deo Patre. Ergo vel Plato ſibimet aduerſatur, quod tanto Philoſopho indignum; vel dicendum, Platonem ſibimet non aduerſari. At ſi dicatur ſibimet non aduerſari, vel exiſtimat, Mentem eſſe a Deo naturâ diſtinctam, vel non exiſtimat. Si primum: oportet tàm Deum, quàm Mẽtem eſſe Ideam boni. Sed hoc fieri non poteſt, etenim de ratione Ideæ boni, vt Ideæ boni, eſt ipſius boni appellatio: alioquin Idea boni non diceretur. Cæterum in viâ Platonis numquàm Menti ipſius boni appellatio tribuitur. Deus enim, quatenus à Mente diſtinguitur, ipſum Bonum à Platone vocatur. Vnde ſi à mente ſubſtantiâ diſtingueretur, quatenus ſubſtantiâ diſtingueretur, ipſum Bonum à Platone nuncupari oporteret. Nam quod aliud nomen concederetur, quod ſubſtantiæ diſtinctionem ſignificaret? Dicant Platonici, ſi ſciunt. Mens igitur, quatenus à Deo ſubſtantiâ diſtinguitur, Idea boni vocari non poteſt. Confirmatur: quoniam ex Platonis ſententiâ Deus eſt Idea boni, quia dum ſe ipſum intuetur, boni exemplar intuetur, quum ſit ipſum Bonum; quare neque eſt Idea boni. Idcirco, ſi à Deo naturâ diſtingueretur, boni quidem foret imago, quatenus à Deo facta eſſet vt quædam diuinæ bonitatis imitatio, non tamen boni foret Idea. Inſuper, ſi Mens, & Deus naturâ diſtinguerentur, Mens autẽ eſſet Idea boni,

Plato in 6. de Rep.

Plato in 7. de Rep.

Mens ex Platonis ſententia Bonũ nõ vocatur.

boni, vt manifestè ait Plato, sequeretur, Deum Ideam boni nō esse, quod Platoni aduersatur. Quum.n. sola Mens, ut ait Plato, Mūdū creauerit, rectè cōficitur, Mētē esse verè, ac proprie Ideā boni, quoniam omnia bona per Ideas effecit. Quomodo autem Deus vocari potest Idea boni, si nihil boni per Ideas creauit? Si dicatur secundum, nempe Mentem à Deo essentiā nō distingui; Plato nusquàm sibi aduersatur. Nam licèt secundum rationem in viā Platonis Deus vnā & Mens Idea boni esse nequeant, quoniam ipse in 6. de Rep. inquit, Augustior est ipsius boni Maiestas, attamen secundum rem tàm Deus, quàm Mens idea boni vocari possunt. Ratio autem, quare Mens secundum quemdam intelligēdi modum Idea boni non est, hęc mihi videtur: quod boni proprium est se ipsum diffundere. Solus autem Pater se ipsum in Filio diffudit, nō Filius in Patre: Pater enim ingenitus, Filius genitus est. Quare Idea boni, quatenus ita Patri accōmodatur, Filio non competit. Attamen secundum rem, quia nomen Ideæ boni ad vniuersam diuinam Naturam pertinet, Pater autem, & Filius sunt vna, eademq. natura, ideò, & Pater, & Filius Idea boni iure dicuntur. Hoc pacto Idea boni nil aliud significat, quàm eminentissimam diuinam fœcunditatem, omnium bonorum initium, finem, exemplar. Quatenus etiam Deus consideratur in solitariā sui ipsius diuinitate, Mundum non creauit. Quatenus autem diuinū Verbum, omnium Idearum serie refulgens, animaduertitur, Filio soli creatio tribuitur. Et hoc pacto secundum quemdam alium intelligendi modum Filio Idea boni appropriatur, à Patre remouetur. Cum hoc tamen rectè semper sese habet, Ideā boni tam ad Patrem, quā ad Filium pertinere, quia pertineat ad ipsius diuinæ Naturæ vnitatem. An verò huiusmodi rationum, siue modorum intelligendi diuersitas, siue appropriationes rectè fiant, deinceps ostendemus. Hæc denique Mens à Platone in epist. ad Hermiam Causa nuncupatur, dum ipse inquit: Testando Deum rerum omnium Ducem, præsentium, & futurarum, & Ducis, ac Causæ Patrem Dominnm. In epist. ad Dionys. omnium Rex vocatur, dum ipse inquit: Circa omnium Regem omnia sunt, ipsius gratiā omnia, ipse causa pulchrorum omnium. Circa primum prima, circa secundum secunda

Mens, & Deus sunt Idea Boni.

Re ipsa tamen, non ratione.

Lib. 2. c. 15.

Consensus Platonis cū sacra Theologia.

cunda, circa tertium tertia. In Epinomide verò dicitur Verbum, dum ipse hæc profert: Diuinissimum Verbum Mundum visibilem exornauit. Mirus est vtique Platonis cum sacrâ Theologiâ consensus. Quod à Platone Verbum vocatur, à D. Ioanne Verbum vocatur: In principio erat Verbum &c. A Platone omnium Rex, à D. Paulo in epist. ad Timotheū, Rex regnantium, & Dominus dominantium. A Platone Causa, & Faber mundi, à D. Ioanne Verbum, sine quo factum est nihil, à quo omnia facta sunt. A Platone ipsius Boni progenies, à voce Dei Filius Dei: Hic est Filius dilectus, in quo mihi bene complacui. A Platone Sol intelligibilis, à sacrâ Scripturâ Sol Iustitiæ. A Platone Lux beatissima, sine quá nihil intelligitur, à D. Iac. epist. 1. Pater luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, omnium donorum, ac bonorum Fons, & Principium. A Platone Mens, Veritas, Sapientia; item à sacris Prophetarum oraculis, vt constat. Sed iam huic ratiocinationi colophonem addamus, illud solùm postremò addentes, Origenem, si quæ dicta sunt, intimè considerâsset, Arrianorum hæresim ex Platonicis fontibus hausurum nō fuisse, quum Plato ipse, diuino lumine illustratus, Filium in diuinis Patri consubstantialem affirmet. De opinione tamen Origenis alibi non pauca.

CAPVT V.

Ex Veterum sententia, Deum per eminentissimam negationem, & in suæ diuinitatis recessu consideratum, super Ideas, & Mentem supra omnia constitui, per eminentissimam verò affirmationem, atque vt Creatorem, omnia esse, & Ideas continere, priorem denique Mente non re, sed ordine originis.

DIximus in præteritâ disputatione, Mentem diuinam à Deo reuerà non distingui secundum Platonis doctrinam, immò eamdem esse cum Deo essentiâ, & naturâ. Sed hęc sentētia obiectione labefactari videtur, quæ huiusmodi. Deus secundum Platonē ita est simplicissima lux, absolutissima certitudo,

1. Obiectio.

titudo,eminentiſſimus ſuimet intuitus,vt neque ſub Ente,neque in Ente,neque cũ Ente,at ſupra Ens collocetur,neque infra Intellectum, neque cum Intellectu, vel intelligentiâ, vel intelligibile, at ſupra Intellectum, intelligentiam,omneq; intelligibile conſtituatur. Item eſt ſupra omnem Eſſentiam, Veritatem,Sapiẽtiam,Bonitatem,Aeternitatem. Quin,vt ait Magnus Dionyſius,eſt intelligibilis,intelligentiæ,& nominis vacuitas. Ex quibus colligitur,nullas in Deo Ideas eſſe, quia eſt ſupra intelligibilia, intelligibilia verò ſunt Ideæ. Adde, Mentem ſecundum Platonem ex rerum principijs componi, primum Ens,primum Intellectum,prima Intelligibilia comprehendens vocari. Cæterùm quod eſt compoſitum, idem ſubſtantiâ eſſe non poteſt cũ re ſimpliciſſimâ:quare nec Mens communem habebit cum Deo eſſentiam, & naturam. Præterea: in Trinitate nihil eſt prius,aut poſterius,vt inquit Athanaſius: At ſecũdum veteres Theologos Mens,ſiue Filius.Patre poſterior eſt. Hinc Zoroaſter:

Deus ſupra intellectũ,ſupra Ens,ſupra omnia.

2. Obiect.

3. Obiect.

Athanaſ. in Symbolo.

Πάντα γὰρ διετέλεσε πατὴρ, καὶ νῷ παρέχηκε δευτέρῳ.

Omnia perfecit Pater,& Menti præbuit ſecundę. Atque alibi:

Ἑαυτὸν ὁ πατὴρ ἥρπασεν,

Οὐδὲν δυνάμει μὲν νοερᾷ κλείσας ἴδιον πῦρ.

Id eſt,Pater ſe ipſum rapuit,neque in Mente quidem,quæ illũ ſequitur,proprium incluſit ignẽ. Quaſi dicat,nullam habet cũ cæteris comparationem. Mens igitur non eſt eadem eſſentiâ cum Deo. Ampliùs: in Trinitate nihil maius,aut minus,ſed æqualis gloria,coæterna Maieſtas. Verùm ipſum Bonũ,quod Mẽtem genuit,auguſtius eſt ipſius Filio, ex Platonis ſentẽtiâ, vnde inquit: Auguſtior eſt ipſius Boni Maieſtas. Non igitur Mens ex eorum opinione,qui Veteres Theologi dicti ſunt,Patri conſubſtantialis dicenda eſt.

4. Obiect.

Plato in 6. de Rep.

Pro reſponſione conſiderandum eſt, nos vti poſſe, vt accedamus ad rei cognitionem, duplici medio, affirmatione, & negatione. Etenim de quálibet re vera eſt affirmatio, & negatio. Quippe de plantâ dicere poſſumus, eam neque animal eſſe,neque auditum habere, neque viſum,& huiuſmodi, paritérq. tùm corpus eſſe, tùm animam habere vegetantem,& ſimilia. Negatione igitur, & affimatione Deus cognoſcitur. Negatione remouemus à Deo quidquid non eſt Deus, per il-

Duplex medium cognitionis,affirmatio,& negatio.

lius opera gradatim progredientes. Affirmatione dicimus de Deo, quòd ex creaturis illi tribui potest per analogiā. Sed hæc nobis familiarior, illa verior, Deus enim posuit tenebras latibulum suum, vt ait Propheta. Negatio autem ignorantiā præsefert, affirmatio scientiam. Quòd si de Deo negamus omnia, tunc apertè cognoscimus, Deum supra omnia esse, nullumq; nomen esse, quod de Deo vel concipere, vel enunciare valeamus, quum nullum predicatum Dei naturam exprimere possit, quin & ab ipsā in infinitum superetur. Et sciendum est, omnem affirmationem de Deo aliquam cõtinere essentialem negationem: è contra verò nullam negationem de Deo aliquā continere essentialem affirmationem. Si Deum Ignem vocamus, intelligimus ignem, sed non vtique ignem, vnum ex Elementis. Quamobrem negamus de Deo ignis essentiam. Quòd si Deum Non ignem appellemus, equidem affirmare non possumus, Deum esse ignem. Quamobrem non affirmamus de Deo ignis essentiam. Propterea inquit Damascenus, nonnulla de Deo affirmari, quæ virtutem habent superexcellentis negationis. Aegydius hanc esse causam ait, cur Auerroës prædicationes, quæ Deo accommodamus, propositionibus mathematicis similes esse pronunciet. Mathematica .n. sunt in rebus, sed non eo modo, quo intelligimus, quum lineam, quæ est in materiā, non eā ratione, quā est in materiā, intelligamus. Negatione igitur Deum à rebus ita semouemus, vt illum eminentissimè considerantes, Orphicum illud canere debeamus.

Damas. lib. 1. Sent. suæ Theologiæ. Aegydius lib. 1. Sent. Auerroes 12. Met.

Deus negatione supra, et extra omnia constituitur.

Cuncta fouens, atque ipse ferens super omnia sese.

vel illud Prophetę. Nubes, & caligo in circuitu eius. Quoniam verò negatio aliquam includit analogiam, & affirmatio negationem, ideò neque affirmatio negationi, neque negatio affirmationi aduersatur. Causa est: quoniam quæ negamus de Deo, propter eminentissimam illius perfectionem negamus: quæ verò affirmamus, non affirmamus vt res creatas, sed vt cadere possunt sub Intellectûs notitiam, non vt imperfectas, quemadmodum reuera sunt, sed vt eminenter perfectissimas, quemadmodum imaginamur. Vnde affirmatio, & negatio in idem coincidunt. Dicentes enim perfectissimè aliquam rem, puta sapientiam, in Deo esse, dicimus in Deo esse modo Dei, modus autem Dei non est modus rei, atque hoc

Affirmatio, & negatio in idem coincidunt.

pacto

pacto Deus non est ea res, quæ dicitur de Deo. Quum itaque Deus per negationem eminentissimè cõsideratur, eius neque nomen est, neque opinio, vt magnus ait Dionysius, & in hoc sensu a Platone de Deo negantur Intellectus, Ens, Bonitas, Sapientia, & huiusmodi. Attamen secundum eumdem Platonem Deus nuncupari potest per affirmationem Ens, Intellectus, & huiusmodi. Quamobrem ad primam obiectionem respondetur, Deum, licèt secundum negationem supra intelligibilia, & Ideas constituatur, non tamen secundum affirmationem. Habet quidem Ideas, non more nostro, vel angelico, id est, acceptas ab alio, sed diuino, id est, ipsa diuina Natura est diuina Idearum coordinatio. Ad secundam respondetur, Mentem compositam dici non secundum rem, at secundum rationem, siue nostrum concipiendi modum, quatenus videlicet plures in Deo ponentes Ideas, Ideas per modum numerorum, & compositionis significamus. Dicitur composita ex rerum principijs, non re, sed tantùm ratione: composita, inquam, ex infinito, quatenus Ideæ ad innumera extra se referuntur; ex termino, quatenus quælibet Idea sese habet vt vna forma certissima simul, & absolutissima: terminus enim apud Platonem pro formâ accipitur, quòd scilicet forma terminat materiam, quæ ad plures formas potentiâ sese habens, nullo certo limite coërcetur. Quapropter Deus, & Mens vnã prorsus habẽt simplicissimam naturam; ratione tantùm componuntur. Plato autem secundum rationem Deum à Mente distinguit, quia Deus potest duobus modis considerari, vt etiam superiùs indicaui. Primò, quatenus in suæ Diuinitatis recessu solitarius permanens, nihil respicit extra se, nulloq; pacto ad res creatas refertur: & in hoc sensu omnem excedit Idearũ appellationem, supraq; Ideas, & sine Ideis constituitur. Secundò, vt rerum omnium Opifex, & Pater, atque ita diuinum Verbum, per quem omnia facta sunt, vt Hominis, Equi, Leonis, omniumq; rerum exemplar consideratur, & in hoc sensu Mens Deus vocatur, omnium Idearũ seriem intra se ipsum comprehendens. Hæc porrò quam diligentissimè perpendenda sunt: alioquin libri magni Dionysij, nostræ post Apostolos Theologiæ Principis, nempe de mysticâ Theologiâ, & Diu. Nom. intelligi nõ possunt, in Platonicis autem somnia, & commenta perabsurda

Dionys. de mystica Theologia.

Responsio ad 1. obiectionem.

Ad 2. obiect. Mens composita, nõ re, sed ratione.

Forma terminus à Platone vocatur, quia terminat materiam.

Deus quomodo supra Ideas, & sine Ideis.

Item quomodo habet Ideas.

Ad 3. obiect.

nobis effingimus. At tertiam obiectionem respondetur, quum Veteres Theologi asserant Mentem, vt dictum est, Patri consubstantialem, & eam quoque asserant summi Patris progeniem, progeniem verò esse necessariò includat ordinem originis, quo Pater à Filio non est, Filius à Patre est, rectè colligi, Veteres posuisse inter Patrem, & Filium priùs, & posteriùs nō secundum aliquam durationem, at dumtaxat secundum ordinem originis. Etenim secundum eos tàm Pater æternus est, quàm Filius, quum sint eadem substantia, & ideo Pater non est prior tempore, Filius posterior. Sed quia secūdum eos Filius à Patre est, Pater à nullo est, ideò Pater est prior secundum ordinem originis, Filius posterior, nec tamē, quia Patre hoc modo posterior, est Patri inæqualis. Siquidem cum prioritate naturę coæternitas durationis rectè semper consistit, quemadmodum si ignis æternus fuisset, splendor quidem, originis sui naturæ ordine, foret igne posterior, sed numquàm temporis successione. Ex quibus patet, quàm benè veteres Theologi cum Fide Catholicá cōueniant. Est enim dogma Fidei, Patrē à nullo esse, Filium à Patre, quod sanè dogma intimè semper, & profundè includit, Patrem esse priorem, Filium posteriorem secundum ordinem originis. Et quamuis hoc neget D. Thomas, Scotus autem asserat, sciendum, vt rectè quoque adnotat Caietanus, litem esse in verbis, non in sententijs. Scotus enim intelligit, prius illud esse, à quo aliud est, posterius verò, quod ab alio est. Pater autem non est ab alio, sed Filius à Patre: Ideò Pater est prior origine, Filius posterior. Neque hoc alienum à Catholicis Patribus. Hinc Damascenus Patrem asserit maiorem Filio, non naturá, sed causalitate, id est, origine, vt exponit Clithouęus. Et Hugo de S. Victore hæc profert: Prius, & posterius hoc loco intelligi volumus, non temporis successione, sed ordine naturę, vel originis. Nec desunt exēpla apud Basilium, Augustinum, & alios, quæ in eorum lectione vel mediocriter versatus quisque apprimè nouit. Angelicus verò Doctor hisce nominibus prius, & posterius in diuinis vti renuit, quatenus absolutam inæqualitatem pręseferre videntur, in sensu autem remouente inæqualitatem, numquàm reijcit, vel negat. Paucis itaque obiectio diluitur. Athanasiū negare prius, & posterius, quod tempus includit, quod absolutam præsefert inæqualitatem

Filius posterior Patre secundum ordinē originis, nec tamē inæqualis.

D. Thomas 1. p. q. 13. art. 3 Scotus 1. d. 12. q. 1. & alibi.

Damasc. lib. 1. Fidei. c. 9.

Hugo de S. Victore 6. de Trinit. c. 6.

tem

tem,ſed numquàm prius, & poſterius, quod nullam præſefert abſolutam inæqualitatem, quum includat coæternitatem durationis; in hoc autem ſenſu veteres Theologos loquutus eſſe. Et quando Zoroaſter inquit, Patrem in Mente propriũ ignem non incluſiſſe, intelligit de igne ingenito, non genito, & hæc ſufficiant. Ad 4. obiectionem reſpondetur, Patrem auguſtiorem, ſiue maiorem Filio à Platone nuncupari ſecundum quid, non ſimpliciter, non quia Pater ſit maior amplitudine vel poteſtatis, vel gloriæ, vel celſitudinis, ſed quia eſt maior tantùm origine, ſiue Paternitate, quum Filius à Patre ſit, Pater à Filio non ſit. Nec tamen ſequitur, Filium eſſe Patri ſimpliciter inæqualem, aut ſimpliciter minorem: Siquidem eſſe maiorem origine, quia coæternitatem durationis intimè ſemper includit, nihil prohibet, quin etiam integram ſemper, inuiolatamq; ſeruet gloriæ, poteſtatis, celſitudinis omnimodam coæternam æqualitatem. Ideo Concilium Sardicenſe ita inquit: Confitemur vnam Patris, Filijq; Diuinitatem, neque quiſquam negat, aliquando Patrem Filio maiorem, non propter aliam eſſentiam, non propter differentiam, ſed quia ipſum nomen Patris eſt maius Filio. In Actibus quoque Concilij Epheſini hæc habẽtur: Etſi vnigenitum Dei Verbum Homo factum eſt, manſit tamẽ Deus, omnia, præter ſolam Paternitatem, cum Patre æqualia, & communia habens. Ex quibus elicitur, Filium, quãtum ad ſolam Paternitatem, Patri eſſe inæqualem. Damaſcenus item, vt paulò antè diximus, vocat Patrem maiorem Filio, non naturâ, ſed origine. Cum hac tamen originis inæqualitate rectè ſemper conſiſtit abſoluta æqualitas. Inæqualitas enim originis ita cum abſolutâ æqualitate connectitur, vt Filius à Patre quidem fuerit, ſed tamen ſemper fuerit, quia Pater ſemper fuit, & ſine Filio eſſe non potuit. Nullum enim fuit temporis interuallum, quo aut genitor genitum aliquandò præcederet, aut genitus genitori deeſſet. Nimirũ ſolius Diuinitatis eſt inæqualem Filium non habere. Ideò in Actibus Concil. Epheſini hæc perhibentur: Eadem quoque poteſtate, & gloriâ cum illo eſt (Patrem intellige) per omnia denique, & in omnibus eidem æqualis: Figura namque, & Splendor ſubſtantiæ illius eſt. Moneo tamen, hæc nomina maius, & minus in diuinis, quoniam abſolutam inæqualitatem præſeferre videntur, cum

Ad 4. obiect.

Pater maior Filio ſecundum quid, non ſimpliciter.

Conc. Sardic. in Ep. ad omnes Epiſcopos.

Conc. Epheſ. tom. 5.

Inæqualitas originis in diuinis includit omnimodam coæternam inæqualitatem.

Conc. Epheſ. tom. 1.

timore quodam, & reuerentiâ, & mitigatione semper adhibitâ pronuncianda esse.

CAPVT VI.

Platonis verbis, & sensibus aduersari, qui Mentem asserant Mundum Archetypum, non secundam Trinitatis personam.

ADuersus ea, quæ dicta sunt, dubitatio sese offert, cur non potiùs affirmandum sit, Platonem per Mentem intellexisse Mundum intellectualē Archetypum, qui à nostris Theologis vocaretur Mundus in Dei Mente prædefinitus, ac prædestinatus, quam secundam Trinitatis personam? Vt propositæ quæstionis veritatem facilè consequamur, distinctè ita procedam. Mundus Archetypus, vel intelligitur pro Idearum serie, vel pro Intellectu diuino, vel pro Patre in diuinis, vel pro totâ diuinâ Naturâ. Tot enim modis, non autem pluribus, Mundus Archetypus à Platone intelligi potuit. Sed Mens nec series Idearum est, nec diuinus Intellectus, nec Pater in diuinis, nec tota diuina Natura. Quamobrem, si Mens ipsa nullū est horum, qui Mundi Archetypi dici possunt, reliquum est, vt dumtaxat sit Mundus ille Archetypus, qui est Filius in diuinis. Probatur primò, Mentem non intelligi à Platone pro Idearū serie. Plato distinguit Mentē à Deo, vt accipitur pro totâ diuinâ Naturâ, quatenus Deus consideratur in solitariâ sui ipsius Diuinitate sine vllâ relatione ad Creaturas, Mens autem intelligitur, Idearū plena, omnia producere. Cæterùm, quum à Deo, vt supponit pro totâ diuinâ Naturâ, Mens re ipsâ non distinguatur, quia, vt ait Magister Sentent. Filius in diuinis, quemadmodum & quælibet trium personarum, verus, & plenus Deus est, & tota, & plena diuina Essentia est, & ideò nulla in Trinitate pars est; superest, vt Mēs à Deo, quatenus supponit pro totâ diuinâ Naturâ, solâ ratione distinguatur. Sicut itaque Plato Mentem à Deo ratione distinguit, ita Idearum seriem à Mente: & ideò non ait, Ideas esse Mentem, sed Ideas esse in Mente. Verumtamen secundum nostrum modum concipiendi semper distinctio inuenitur inter intellectum, & intelligibilia, perinde atque inter materiam, & formam

Quid Mundus Archetypus ex Platonis sententia.

Mag. Sent. lib. 1. d. 19.

formam, inter recipiens, & id, quod recipitur, licèt realiter in Deo sit intelligibilium, & Intellectûs omnimoda simplicitas, vnde à Platone Deus ipsum Vnum vocatur. At Idearũ series nil aliud est, quàm Dei intelligibilia, Mens autem numquàm dici potest ipsa intelligibilia, sed ipse Intellectus. Ergo Mens pro Idearum serie à Platone haud intelligitur. Confirmatur: quia Plato vocat Mentem, Intellectũ, Regem, Fabrum Mundi, & Solem inuisibilem. Quemadmodem autem, si Pictor, aut quilibet Artifex pulcherrimas Ideas intus contempletur, illæ Ideæ nũquàm ipsa Mens vel Pictoris, vel Artificis vocari possunt, sed in Mente ponuntur, & Mens quid aliud est ab Ideis: ita non potest dici secundum Platonicam rationis distinctionem, Mundum Archetypũ, qui nil aliud est, quàm ipsæ Ideæ, ipsaq. rerum exemplaria, diuinam esse Mentem, & Intellectũ, sed oportet illas in diuinâ Mente constituere, & ab Ideis segregare. Quemamodum etiam Ideæ in Mente Artificis ipsæ Artifices propriè non dicuntur, ita cõsiderantes Ideas in Deo, siue Mundum Archetypum, non possumus illas vocare Fabrum Mundi, sed oportet esse Fabrum præter Ideas, Ideas continentem. Constat verò, Mentem à Platone in Timæo Fabrum Mundi nuncupari. Præterea: Ideæ, vt Ideæ, neque regunt, neque creant, neque moderãtur, sed ad earum exemplar quis regit, creat, moderatur. Mens à Platone Rex omnium appellatur: Quid ergo segregatum ab Ideis, ipsa intelligitur. Ampliùs: Ideæ, vt Ideæ, radij nuncupandæ essent, non Sol inuisibilis, sunt enim plures, non vnum, Plato autem vocat Mẽtem Solem inuisibilem: Non igitur Mens secundum Platonicam rationis distinctionem est Idearum series, siue ipsæ Ideæ. Non me latet, quid respondere possent, qui huius argumenti vim eludere conarentur, Idearum videlicet seriem à Mente quidem ratione discrepare, sed rationis distinctionem nihil afficere, quin etiam re ipsâ sit vnum, & idem cum Mente: vnũ, & idem, inquam, prout est vnum, & idem cum diuino Intellectu. Detur, quod vtique verum est, Ideas propter summam diuini Intellectus vnitatem cum diuino Intellectu fieri vnum. Tunc summa ratiocinationis meæ ita conficitur. Idearum series nõ est ipsa Mens, quatenus à Mente ratione distinguitur, vt dictum est. Vel igitur Idearum series est ipsa Mens, quate-

Mens vocatur à Platone Intellectus, Rex, Faber Mũdi, Sol inuisibilis.

Plato in ep. ad Hermiã.

nũs Idearum ſeries eſt vna, & eadem prorſus cum diuino Intellectu. Vel eſt ipſa Mens, quatenus Idearum ſeries formaliter conſideratur. Si primum: ergo ſequeretur, diuinum Intellectum Verbum eſſe. Mens enim ſecundum Platonem Verbum eſt. Sed intellectus non eſt Verbum, quia Verbum eſt id, quod procedit ab Intellectu, non ipſe Intellectus. Falſum itaque, Idearum ſeriem Mentem eſſe, prout idẽtificatur cum diuino Intellectu. Si poſtremum: tunc diſtinguendum eſt. Ideæ, vt formaliter conſiderantur, non ſunt formaliter plures, alioquin diuina Natura non foret vna, ſed multiplex; non ſimplex, ſed compoſita. Quare, vt huiuſmodi non ſunt ipſa Mẽs, quia neque ſunt in ipſo Deo. Si autem dicant iſti, Idearum ſeriem conſiderandam eſſe, non abſolutè formaliter, ſed formaliter eminenter, dicant quæſo, numquid negare poſſunt, Ideas formaliter eminenter, id eſt, virtute pluſquàm æquipollente omni formali diſtinctioni, vt latiùs poſtea explicabitur, à diuino Intellectu diſtinctas eſſe? Ideæ quidem, ita conſideratę, ſunt intelligibilia, non Intellectus. Quomodo ergo erunt Mẽs, ſi Mens eſt Intellectus, Ideæ intelligibilia? Probatur ſecundò, Mentem non intelligi à Platone pro diuino Intellectu. Ratio eſt: quia Plato nec ſecundum ordinẽ originis, nec ſecundũ rationẽ Intellectũ à Deo diſtinguit. Nõ ſecundũ ordinẽ originis: quia, quũ Deus re ipſâ ſit purus Intellectus, ſecundũ Platonẽ, re ipſâ non poteſt concipi Deus, quin ſimul diuinus Intellectus concipiatur, & hoc pacto Intellectus à Deo origine non diſtinguitur, quum Deus re ipsâ non ſit prior ſuo Intellectu. Non ſecundum rationẽ: quia Plato ineptè vocat Intellectũ Dei Filiũ Dei, quia ſolâ ratione diſtingueretur, quũ filius intimè ſemper, & profundè realẽ originis ordinẽ includat. Adde: quòd Mens, vt iam indicauimus, in Epinomide à Platone diuiniſſimum Verbum vocatur: Verbum autem non eſt Intellectus, ſed id, quod procedit ab Intellectu. Tertium, quod probandum erat, Mentem ſcilicet in diuinis Patrem non eſſe, non eget probatione apud Platonem, quippe qui ſecundum originis ordinẽ Filium à Patre diſtinguit, vt dictum eſt. Quartum, quod etiam probandum erat, patet ex dictis. Platonem enim Mentem à Deo, vt ſupponit pro totâ diuinâ Naturâ, diſtinxiſſe palàm eſt. Ex quibus patet, Mentem ex Platonis ſententiâ

2. Lib.

Mens non eſt ipſe Dei Intellectus ex ſentẽtia Platonis.

tentiã nõ esse Mũdum Archetypum, qui prædefinitus à Theologis dicitur, quum Mens ita propriè considerata, neque sit ipsa diuina Natura, neque Pater in diuinis, neque diuinus Intellectus, neque series Idearum. Quamobrẽ, nî Platonicos sensus, & verba cõfundamus, vt probabiliorẽ sententiã, nostræq. tùm fidei, tũ pietati, quin & diuinę Clemẽtię magis cõsentaneã amplectamur, asserendũ est, Mentẽ apud Platonem prædefinitũ Mundum sub propriâ notione vocari non posse, quum tamen verum sit, & Mentem, & Patrem Dominum, & Mundum prędefinitum vnum esse Deum, atque vnam penitus naturam.

Mẽs ex Platonis sententia non est Mũdus prædefinitus.

CAPVT VII.

Platonem Ideas, per se subsistentes, vt impingit Aristoteles, numquàm excogitasse, at propriè solùm ideas diuinas, alias verò, non tamen per se subsistentes, secundum vmbram, & imaginem.

PEripatetici absurdam illam opinionem Platoni tribuũt, quæ tanto Philosopho penitus indigna est. Volunt enim, Platonem existimâsse, quasdam purissimas formas rerum naturalium, abstractas à corporibus, & seorsum à diuinâ Mente subsistentes, Ideas esse, & hanc sententiam ab Aristotele quàm diligentissimè reiectam. Sed Vir magnus Ideas profectò non excogitauit inter nubes errabundas, sed in Mente illâ diuinâ æternas, atque immutabiles. Detur quæso fingendi licentia, quis excogitare potest bouem, aut leonem quemdam maximũ per se consistentem, egregiâ sanè animâ, & formoso corpore præditum, quo aut boues omnes, aut leones participent? Nõnullæ tamen dubitationes sese offerunt, quas dissoluendas proponamus.

Ideæ, per se subsistentes, & inter nubes errabundæ.

Plato vocat Ideas formas, puras, & separatas: separatas itaque à diuinâ Mente.

1. Obiect.

Nonnulli Platonici asserunt, Platonem in concauo Lunæ Ideas posuisse: Non igitur in diuinâ Mente.

2. Obiect.

Ex sententiâ Platonis in Timæo Ideæ opinione percipiuntur: Non igitur in diuinâ Mente consistunt, quippe q̃ nisi perfectissimâ sciẽtiâ percipi possũt iuxtà vulgatũ illud Apostoli: Nũc videmus per speculum in Aenigmate, tũc aũt facie ad faciẽ.

3. Obiect.

Plato in Timæo.

Sciendum est, ex Platonis sententiá Ideas in diuiná Mente consistere. Nam Plato inquit, Fabrum Mundi æternum exemplar imitatum esse in hæc verba: Cum verò & Mundus omnium genitorũ pulcherrimus sit, & eius Author causarum omnium optimus, dubium non est, quin sempiternum sit secutus exemplar. Faber verò Mundi secundum Platonem est ipsa diuina Mens, quæ sanè Deus à Platone vocatur. Præterea: Mundum sensibilem affirmat esse vnum, quia pulcherrimo, & vndique absoluto Mundo simillimum esse oportet, sic inquiens: Volẽs itaque Deus omnium, quæ intelligi possunt, pulcherrimo, & vndique absoluto Mundum hunc simillimum reddere. At procul dubio exemplar Mundi huius est Mũdus Idealis, qui in diuiná Mente refulget. Ampliùs: dicit Plato, Mundum Idealem, Mentem etiam, ac Deum Creatorem appellatum, omnia, quæ sunt in hoc Mundo, in se ipso comprehendere. Verba hæc sunt: Si quidem viuentia omnia, quæ solá mente percipiuntur, in se ipso complectitur, quemadmodum Mũdus hic nos, & cætera, quæ cernuntur animalia, comprehendit. Et in eodem etiam libro inquit: Quot, & quales Mens Ideas in ipso viuente (intellige Deum ipsum) inspicit, tot, & tales in hoc Mundo species cogitauit effingere. At non multa opus est percurrere, quum res in aperto sit. Rectè quidem Ficinus: Hoc sensit Plato, vt audis, Hoc senserunt antecessores, successoresq. Platonis. Crede Marsilio, qui sensit aliter, à veritate dissentit.

In eodem Timæo.

Ad primam obiectionẽ facilis responsio. Plato vocat Ideas separatas, non à diuiná Mente, sed à corporibus, & materiá.

Ad secundã respondeo, me profectò non meminisse locorũ, in quibus Plato Mentem ipsam Lunam apertè nuncupauerit. Nam etiam res est, quæ, quum legitur, non sit digna multá attentione. Locum tamen recolo, vbi dicit Plato, Animam à cauerná ad Lunã, à Luná ad Solem eleuari. per cauernam indicans Mundum, per Lunam diuinam Mentem, Idearum serie emicantem, per Solem verò Deum ipsum, quatenus in solitario Deitatis recessu, veluti quãdã Maiestatis caligine circumfusus, delitescit. Sed inquies, cur Mens Luna dicenda est? Equidem, vt Platonis doctrinam in plurimis rebus intelligere, ac tueri discamus, animaduertere oportet, vetustissimos quosque Philo-

Ex 8. de Rep.

Mẽs quare Luna dicitur à Platone.

Philoſophos,ac Theologos vel rerũ maximarum arcana nulla tenus ſcripſiſſe,vel Metaphoris,Aenigmatibus,alijſq. ſenſuũ, & verborũ inuolucris occultáſſe, ne imperitiſſimis quibusque diuiniſſima quaque reuelarentur.Propterea vera illa Legis interpretatio, Moſi diuinitus tradita, in qua, vt ait Eſdra,eſt vena intellectus, & ſapientiæ fons,& flumen ſcientiæ, nuncupatur,Hebraicè קַבָּלָה,Cabala,id eſt reuelatio,ſiue receptio,quia nimirũ Deus Moſi,Moſes Ieſu Naue,hic ſuccedentibus Sacerdotum primoribus,quaſi hæreditario iure receptam commendauit, vt ſapientibus tantùm ſecretiora myſteria reuelarentur. Aegyptij ante delubra Sphynges inſculpsére, admonentes videlicet, res diuinas à prophanâ multitudine per Aenigmatum nodos cuſtodiendas eſſe. Pythagoras nihil ſcripſit, niſi commentariolos quoſdam,quos Damæ filiæ moriens commendauit,quemadmodum patet ex Lyſidis epiſtolâ ad Hipparchum. Poëtica illa Philoſophorum ſecta,in quâ Muſæus,Linus, Orpheus,Heſiodus,Homerus,fabellarum velis plurima, vt potè ſacra,occultárunt:hoc enim id æui auguſtius cẽſebant, & Maieſtati rerum aptius. Ariſtoteles Metaphyſicæ libros editos, & non editos dicebat,quippe qui non, vt cæteri, Metaphoris, ſed perobſcuro dicendi genere loco Aenigmatum vſus eſt. Magnus ille Dionyſius Areopagita multa de diuinis Naturis, de Angelicâ,& Eccleſiaſticâ Hierarchiâ Timotheo conſcribens, iuſſit,ne librum cæteris legendum præberet,vel ſolùm paucis, illiſq. ipſomet iudice,peritiſſimis. Quin ſecretiora myſteria à ſanctiſſimis Religionis noſtrę Auctoribus ἐκ νȣ̃ εἰς νȣ̃ν διαμέσȣ λόγȣ .i.ex animo in animum ſine literis,medio intercedẽte verbo,ait,fuiſſe transfuſa. Hinc dicitur:Nolite ſanctum dare canibus: & alibi:Sapientiã loquimur inter perfectos.atque aliâs: Multa habeo vobis dicere,ſed nõ poteſtis portare modò.Hanc itaque ſententiam, ab antiquiſſimis vſque deductam temporibus,Plato etiam amplexus eſt. Quapropter Dioni. de ſupremis ſubſtantijs nonnulla conſcribens: Per Aenigmata, inquit, dicendum eſt, ne ſi epiſtola fortè ad aliorum peruenerit manus,quæ tibi ſcribimus,ab alijs intelligantur.Alibi ſic ait:Caue tamẽ,ne excidant hęc vnquam in aures hominum diſciplinæ, eruditioniſq. expertium. Quum itaque Plato in Mente diui-

Veteres Theologi doctrinã metaphoris,occultarunt.

Quid Aegyptij p ſphynges.

Matt. 6.
1. ad Cor.
Io. 6.

In epiſt. 2. ad Dionyſ.

ná Ideas esse affirmauerit, quemadmodum satis, superq. probauimus, aliás verò in concauo Lunæ Ideas collocauerit, ne sibimet cõtrarium esse fatuè fateamur, priori sanè dicto posterius exponendum est, vero scilicet, ac perspicuo, subobscurum, & ænigmaticum. Idem est profectò in concauo Lunæ, quod in Mente diuiná. Etenim Mens diuina ex sententiá Platonis est diuinissimum Verbum, Deus de Deo, Lumen de Lumine, consubstantialis Patri, atque ab ipso Patre per emanationem Intellectus procedens: quare, & Verbum, & Mens, & Sapientia, & Filius Dei nũcupatur. Luna igitur perfectissimo mõ accipiẽda est, ita vt remouentes omnem ab eâ imperfectionem, deinde per eam secundum eminentissimam analogiam Filium in diuinis adumbremus. Hoc pacto Lunam diuinissimam omnibus ex partibus à vero Sole Iustitiæ illuminatam, quatenus ab eodem Sole in splendoribus Sanctorum per emanationem intellectus genita est, luce prorsus infinitá, omnẽq. Intellectũ exuberante, per omnem æternitatem absque mutatione refulgentẽ, de quâ Luná etiam dicitur: sicut Luna, perfecta in æternum, ipsam diuinam Mentem iure, ac meritò nuncupamus. Ampliùs, diuina Mens est Luna: quia, sicut Luna mutuat lumen à Sole, & ideò Fœmina dicitur, quòd scilicet à Pythagoricis natura perfecta per masculum significatur, imperfecta per fœminam, apud Chaldæos verò nomina masculina significant in diuinis actum efficientẽ, fœminina vero potentiam recipiendi; ita diuina Mens (intelligo semper omnibus remotis imperfectionibus) à Summo Patre accipit lumen, quatenus emanat ab eo per viam Intellectus tamquam lumen à Sole, vnde splẽdor substantiæ eius à D. Paulo vocatur, à Platone autem ipsius Boni progenies. Item, quemadmodum Sol à Platonicis, & D. Dionysio imago Dei censetur, ita Luna imago Solis existimanda est, quòd noctibus præsit, perinde atque alter Sol noctis arbiter, & moderator; quod & Poëtæ indicárunt, Lunam sororem Solis effingentes. Quemadmodum autem Luna est imago Solis, ita Mens diuina diuini Parentis, iuxta illud: Illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. Sicut etiam Luna ab Hipparcho Solis speculũ appellatur, quoniam sibi lumen à Sole mutuãs, ad nostra deflectit, sic diuina Mens, mutuatis quodammodo à vero supercœlesti Apolline, Sole, inquam,

Psal. 88.

Pythagorici per masculũ naturã perfectam, imperfectã per fœminã designarunt.

1. ad Hebr. In Phil. & 7. de Rep.

D. Paulus ad Cor. 4.

Iusti-

Iustitiæ,Deo Patre,sacratissimis radiorum aculeis,terream nostram,ac plenam vitiorum monstris miserandam conditionē, prout alterum Pythonem, transfigit,purgat,dissoluit,attollit. Luna itaque apud Platonem diuinam Mentem significat.Quoniam autem cōcauum est pro funditas corporis,per concauum Lunæ nil aliud significatur,quàm interminabilis intelligentiæ profunditas, in diuinâ Mente consistens : adeò vt Plato inquiens, Ideas esse in concauo Lunę, secundum Metaphorā dixerit,eas esse in abditâ,infinitâ,prorsus intellectuali diuinę Mētis profunditate. Atque hanc legitimam huius dicti interpretationem arbitror, eàq; longè probabiliorem, quam nonnulli Platonici asserunt: quòd scilicet concauum significet cerebrum, cerebrum autem Intellectū,quoniam, vt ait Arist. Intelligere aut est Phantasia,aut non sine Phantasiâ,cerebrum in quam, & Intellectum diuinum. Quid autem sibi velit nomen Lunæ,nec verbum quidem.

Arist. 3. de Anima.

Ad tertiam obiectionem respōdetur, Platonem in Timæo, quum loquutus est de Ideis veris, & proprijs, quæ in diuinâ Mente consistunt,numquàm eas percipi opinione affirmâsse; Immò inquit, Ideas percipi certissimâ scientiâ hisce verbis: Hic igitur(ex præcedentibus supple Hic Mundus)ad id est effectus, vt ratione, & sapientiâ solâ comprehendi possit, & immutabilis permaneat.Per verba illa,Ad id est effectus,intelligi Ideas, ad quarum similitudinem Mundus procreatus est. Quin & alibi clariùs:Natura de Ideis habetur scientiâ, & mēte,animo q. comprehenditur,Ideatus verò sensu,& solâ opinione cognoscitur. Adnotandum tamen Ideas propriè sumptas, nullas alias in Platonis dogmatibus reperiri, quàm Ideas in Mente diuinâ. Dantur tamen quædam aliæ Ideæ, non propriè Ideæ,sed vmbrâ tantùm, & similitudine. Verba Platonis in medium afferamus.

Ideæ percipiuntur sciētia, non opinione.

Fateri oportet esse speciem,quę semper eadem sit sine ortu, atque interitu,quæ neque in se accipiat quidquam aliud aliunde,neque ipsa procedat ad aliud quidquam, sensuq. nullo corporis percipiatur, atque hoc est,quod ad solam intelligentiam pertinet,eiusq.intentionis est proprium.

Plato in Timæo.

Hic prima Idearum species declaratur, cuius singula verba hoc pacto interpretamur.

Speci-

Speciem, quæ ſemper eadem ſit ſine ortu, atque interitu] æternitas Ideæ, & immutabilitas explicatur. Nam, quum ſemper eadem ſit, & abſque interitu, oportet eam eſſe tùm immutabilem, tùm incorruptibilem.

Ideæ ſunt æternæ.

Quæ neque in ſe accipiat quidquam aliud aliunde) Perfectio Idearum oſtenditur. Nam Ideæ, quibus homines vtuntur, accipiunt quidquam aliud aliunde, id eſt, ab externis obiectis, & ſenſibilibus per nouas ſpecies, nouum decus, nouam maioremq. perfectionem. Ideæ autem in Deo nihil perfectionis ab aduentitijs rebus, ſiue externis ſpeciebus acquirunt. Deus enim per Ideam, extensè exiſtentẽ, vel ab alio acceptã, non intelligit, ſed per Ideã, quę nedum in ipſo eſt, ſed eadem eſt cũ ipſo, adeò vt Ideę, & eſſentia Dei ſunt vnũ, & idẽ. Dei aũt eſſentiã oĩa perfectiſſimè cõtinentur. Siquidẽ, non ſolũ, vt ait Anſelmus, Deus id eſt, quo nihil maius excogitari poteſt, ſed illud eſt, quod infinitè maius eſt omni eo, quod excogitari poteſt, vt verè cecinerit Dauid Propheta: Tibi ſilẽtium laus. Nam in Pſ. vbi legitur: Te decet Hymnus Deus tuus in Sion, pro verbo Decet, eſt Verbũ Hebraicũ דֻמִיָּה dimija, id eſt, ſilentium, vt vertit D. Hieronymus. Quamobrem neceſſe eſt, Ideas diuinas infinitè perfectiſſimas eſſe: & ideò nõ egẽt, vt à nouis externis ſpeciebus perfectionem acquirant.

Ideæ nõ acquirũt perfectionẽ ab externis ſpeciebus.

Pſal. 64.

Neque ipſa procedat ad aliud quidquam) Ideam ſubſtantiam eſſe affirmatur. Etenim idem eſt ac ſi diceretur: Idea diuina non exit extra ſeipſam, nec procedit ad aliud præter ſe, ita vt ſolùm ad externa Ideata referatur, ipſa verò non ſubſiſtat, ſed profectò eſt relatio ſimul, & quid abſolutum. Propterea hæc verba non ſunt abſolutè intelligenda, ſed cum limitatione. Falſum enim eſt, Ideam ad aliud non procedere, quoniam ad aliud procedit, id eſt, refertur: & verum eſt, non procedere tamquam ſolam relationem, ſed & ſubſtãtiam eſſe, quoniam cum diuinã eſſentiã indiuiduã vnitate copulatur. Hinc quædam patet inter humanam, & diuinam Ideam differentia: illa enim eſt accidens intellectus: hæc ipſa diuina Natura. Poſſumus quoque aliam huius loci faciliorem interpretationem afferre: quod ſcilicet Idea diuina non procedit ad aliud quidquam, id eſt, non eſt cauſa cognitionis aliæ rei

Idea relatio ſimul, & ſubſtantia.

præter Deum, vt in externo obiecto, siue ipsi Deo rem non exprimit, vt externum obiectum, neque exprimens est propria species externi obiecti, sed alia extra Deum cognoscere facit in Deo, quatenus in diuinâ essentiâ repræsentantur. Ita non procedit ad aliud extra se, vt ita dicam, terminatiuè, sed obiectiuè in propriâ diuinâ Naturâ: & hoc est quod ait Plato: Neque ipsa procedit ad aliud quidquam: Cætera verba satis conspicua.

Idea exprimit per ipsum Deum alia extra Deum.

Quum hæc dixisset Plato, statim ita loquitur: Sed est aliquid post hoc, quod cum ipso non ratione, sed nomine conuenit, eiusq; similitudinem gerit, genitum, sensibus manifestum, quod fertur, & sustentatur ab alio semper, & in aliquo loco gignitur, rursusq; inde recedit, opinione per sensus comprehendendum.

Per hæc verba à verbo, Sed, vsque ad verbum, Gerit, Plato manifestè inquit, vnam tantùm propriè Ideam esse, quam scilicet in Mente diuinâ collocauit, post hanc verò aliam quoque speciem, & Ideam inueniri, sed æquiuocam, ideo inquit, Non ratione, sed nomine conuenit. Hanc porrò secundam speciem dicere nequeunt Peripatetici, illas esse formas, per se subsistentes, æternas, & immutabiles. Nam huiusmodi formæ numquàm sensibus videri possent, & Plato inquit Genitum, sensibus manifestum. Aeternæ non essent, quia Plato inquit & genitas esse, & corporeas, quum sensibus manifestæ sint, quidquid autem corporeum generatur, in tempore generatur. Per se subsistentes non essent, quoniam Plato ait: Quod fertur, & sustentatur ab alio semper. Non æternæ, non immutabiles essent, quoniam Plato inquit: In aliquo loco gignitur, rursusq; inde recedit, quare secundum Platonem saltem loco mutarentur.

Germanam itaque huius loci interpretationem afferre possumus, vt videlicet hoc Idearum genus nil aliud esse dicamus, quàm sensibiles formas, quæ generantur, & corrumpuntur. Ita rectè dicemus, formas, quæ generantur, & corrumpuntur, nomine tantùm cum Ideis diuinis conuenire: quippe diuinæ Ideæ numquàm intereunt: formæ sensibiles instar aquarum labuntur, & occidunt. Corruptibile autem, & incorruptibile genere differunt, vt ait Aristoteles.

Sensibiles formæ sunt æquiuocæ Ideæ, ex Platonis sententia.

Arist. 10. Met. t. 26

Geni-

Genitum sensibus manifestum] hoc adamussim quadrat in istas Ideas.

Quod fertur, & sustentatur ab alio semper] sensibiles formæ, corruptioni obnoxiæ statuuntur. Omnis enim forma, quæ ab alio sustentatur, corruptibilis est. Si accidentalis: quia subiecto, non sibimet innixa permanet, corrupto illo, corrumpitur & ipsa. Si substantialis: quia materiá priuationi obnoxiâ, tamquàm subiecto, fulcitur, non autem se ipsâ, ideò propter transmutationem materiæ, aliam formam subeuntis, occidit, & corrumpitur. In hanc sententiam hoc loquutionis genere vsus est Auicebrō, q. libri de causis Author perhibetur, dum inquit: Omnis substantia destructibilis non sempiterna aut est composita, aut delata super rem: id est, subiecto sustentatur. Quum enim quidpiam sustinet, ferre intelligitur: nam & quod fertur sustinetur.

Quidquid ab alio susti netur corruptibile.

Auicebron prop. 27.

Cætera quàm aptè istis Ideis conueniant, meridianá luce clariùs.

Constitutis à Platone duobus hisce Idearum generibus, tertium aggreditur in hæc verba: Tertium genus locus est, qui interit quidem numquàm, sed omnibus, quæ gignuntur, sedem exhibet, hic sine tangentis sensu tangitur, adulterinâ quádam ratione vix opinabilis.

Hisce verbis affirmat, tertium Idearum genus esse Materiam, quam locum, & sedem appellat, supple formarum, & adulteriná ratione vix opinabilem; quod è Platonis Magistri fontibus hausit Aristoteles, quum protulit vulgatissimum illud, Materiam cognosci per analogiam. Subiecta autem natura scibilis est secūdū analogiam. In hoc sensu Plato illam vocauit Binarium, Nutricem formarum, Matrem Mundi, Siluam, Necessitatem, & huiusmodi. Insuper ait Plato, Materiam sine tangentis sensu tangi: quia, sicut analogiá, & affirmatione cognoscitur, sic & negatione. Quum enim illam in seipsá ex se ipsá verè nesciamus, negatione aliorum, aliorumq; simul analogiá acriter venamur. Idcircò dicitur Non est angelus, non Deus, non homo, nulla forma est. Cognitio autem per negationem est cognitio sine cognoscentis cognitione, ac si tactus esset sine tangentis sensu, aut visus sine videntis visione. Quippe intellectus humanus sese habet

Materia tertium genus Idearū iuxta Platonem.

Arist. lib. 1. Phys. t. 69.

Intellectus

habet ad materiam, vt oculus ad tenebras, ac ferè vt tactus ad laruas, & spectra. Considerandum tamen, Ideas perfectius esse in diuinâ Mente nancisci, quàm in Intelligentijs: quoniam in illâ secundum esse formale consistunt, in istis verò secundum esse participatum, quatenus videlicet à diuinâ Mente in Angelorum Mentes effluunt, non secus ac radij à Sole, aut riuuli à fonte, aut lineę à centro. Etenim perfectius esse habet, quod habet esse formale, quàm quod habet esse participatum, quemadmodum calor perfectius esse habet in igne, quàm in ferro ignito, aut aquâ calefactâ. Quoniam verò esse Idearũ est minus pfectè Animis humanis participatũ, quàm Intelligentijs, idcircò Ideę sunt imperfectiores in homine, quàm in Intelligentijs. Quoniam adhuc esse Idearum minus perfectè Naturæ participatum est, quæ omnium rerum seminales continet rationes, ideò secundum vmbram, & imaginem in ipsâ inuenitur. Et quoniam Ideæ siue formæ, quæ in materiâ recipiuntur, à materiâ labem contrahunt, idcirco imperfectius adhuc esse nanciscuntur. Quoniam denique materia est sinus informis, ac pura potentia, ac propterea omnium Idearum egens, & vacua, idcircò Idea imperfectissimè vocatur. Quatenus tamen est locus Idearum, & nata est appetere formas, sic per accidens Idea dicitur, quatenus videlicet, vt inquit Arist. desiderat pro viribus primo principio assimilari, & hoc est appetere Idearum receptionem. Vnde, sicut ex locatis nomen loco tribuimus, vt ex hospitibus hospitio: ita ex Ideis, siue formis, Ideæ nomen secũdum materiæ naturam materiæ accommodamus. Verùm hæc de Materiâ sufficiãt: alibi fusiùs.

ad materiã, vt oculus ad tenebras, vt tactus ad laruas.

Perfectius esse formale, quàm participatum.

Arist. lib. 1. Phys. t. 81.

Senarius itaque est ordo formalis Idearum, ab vno superiore procedens, ab ipso vno, diuinâq; Mente ad Intelligentias, ab Intelligentijs ad animas, ab animis ad sensibiles formas, à formis ad Naturæ semina, à seminibus ad materiam. Aque in hoc sexto annulo catenæ aureæ, de quâ cecinit Homerus, totus sistit Idearum progressus. Et ideò iubet Orpheus, vt in sextâ generatione ornatum cantilenæ finiamus.

Senarius ordo Idearum.

CAPVT IX.

Rationes Aristotelis aduersus Platonicas Ideas soluuntur.

RElinquum est, vt rationes Aristotelis aduersus Platonem, accuratissimè ab eo excogitatas, in medium afferamus, eo tamen consilio, vt præstantiores tantùm perpendamus, easq; potissimùm, quæ ipsam positionem Idearum, ne dum ponendi modum, quem tribuunt Platoni, labefactare videntur.

Ex 7. Met. t. 20. & 21.

Prima obiectio. In Entibus per se quidditas nō distinguitur ab eá re, cuius est quidditas: vnde quidditas Equi ab Equo non separatur. At Plato dicit, quidditatē specificā, siue Ideā, esse substantiā, re ipsá distinctam ab Ideatis, quorū est quidditas. Fatuè igitur ponit Ideas. Nam si affirmat, quidditatē esse rem aliam ab eá, cuius est quidditas: ergo Platonicæ Ideæ dabitur idea, & sic erit progressus in infinitum. Consequens probatur: quoniam Platonicæ Ideæ haberent suam quidditatem: ergo & haberent alias ipsarum quidditates, & Ideas, & illæ aliæ alias etiam Ideas, & quidditates. Nam secundum Platonem omnis quidditas ab eá re distinguitur, cuius est quiditas.

Quidditas differt à re, cuius est quidditas.

Respondetur, quidditatem Idealem duplicem esse, aliam formalem, eiusdem penitus rationis cum Ideatis; aliam exemplarem, non eiusdem penitus rationis cum Ideatis, verùm distinctam, prout corruptibile ab incorruptibili. Si de primá loquutus esset Plato, optimum argumentum: Sed quia sermonem habuit de secundá, nil probat.

Ex lib. 1. Eth. cap. 6.

Secunda obiectio. Iam necesse fuit, Platonem fateri, Ideas ab Ideatis differre secundum esse, quia illæ sunt æternæ, & immutabiles, hæc verò tempori, ac morti obnoxia. Sed profectò errat: Nam diuersitas quidditatis rerum non accipitur ex diuersitate durationis, sed ex diuersitate intrinsecę naturæ. Etenim homo vnius diei, & homo centum annorum, non differunt secundum esse ob paruam illam, vel longam annorum seriem. Ergo diuersitas quidditatis, & naturæ inter Ideas, & Ideata non est accipienda ex diuersitate durationis, quòd scilicet illæ sint æternæ, hæc tempore circumscribantur.

Respondetur, Ideas, & Ideata ex hoc, quòd differunt ob duratio-

rationem, quoniam Ideæ immortales, Ideata mortalia, necessariò fieri, vt differant ex intrinsecá naturá, vt videlicet Ideatum ex materiá, & formá componatur, Idea verò sit purissimus actus, nullá materiæ caligine circumfusus. Propterea differentia durationis optima est, quippe quæ includit intrinsecam differentiam.

Diuersitas durationis infert diuersitatem naturæ.

Tertia obiectio. In responsione ad primum argumentum dictum est, Ideam, & Ideatum eiusdem rationis non esse: At, quum Idea, & Ideatum aliquo communi, quod cōuenit vtrisque, participent: ergo illud commune secundum nomen tantùm vtrisque competere potest. Si autem duo sunt, quæ vno communi participent, sed alterum secundum nomen tantùm, alterum secundum formalem rationem, illud sanè, quod secūdum nomen tantùm participat, est vmbra, & tenuis quædam imago illius, quod secundum formalem rationem participat. Homo, exempli gratiá, tùm de Paulo, qui verè homo est, tùm de homine ligneo prędicatur, de illo secundum propriam formalem rationem, de hoc tantùm secundum nomen; & idcircò homo ligneus est homo dumtaxat æquiuocè. Homo igitur Idealis non erit verus homo, nec per se homo, sed vmbra quędam hominis, quod est contra Platonem, qui Ideam hominis per se hominem vocat. Alexander verò sic Aristotelis rationē confirmat. Si verò illud commune non erit nisi nomen, adeò vt non sit communicatio naturæ, nullam porrò causam afferemus, cur Deus per Ideam Equi Equum producat, non autem hominem, quod sanè perabsurdum. Debet igitur illud commune non modò esse idem nomen, sed eadem quidditas, & natura, & tunc incidimus in progressum illum infinitum Idearum, de quo iam dictum est.

Ex text. 30. Lib. 1. Met.

Homo Idealis est verus & per se Homo, ex Platonis sententia.

Respondetur, duplicem esse identitatem quidditatis, & naturæ, alteram secundum esse, alteram secundum repræsentationem. Exemplum est hominis picti simulachrum, quod quātum ad identitatem quidditatis secundum esse, à vero homine distinguitur, & homo æquiuocè nuncupatur: attamen quantū ad idemtitatem repræsentationis idem est verus homo, & homo pictus. Proinde Idea, & Ideatum habent eamdem rationem, & naturam, quantum ad repræsentationem, & hac, vt par est, cōcessá, non sequitur absurdus ille processus Idearum.

1. Obiectioni Respōdetur. Duplex idētitas quidditatis, secundum esse, & secundū repræsentationem.

Sed quantũ ad esse non est eadem natura Ideæ, & Ideati: quoniam Idea est æterna, immutabilis, & eadem prorsus cũ Deo, Ideatum verò cinis, fœtor, & vermis, qui super terram, sicut aqua, dilabitur. Ad hoc autem, quòd Deus per Ideam Equi Equum producat, non autem Hominem, sufficit idẽtitas naturæ secundum repræsentationem, quia scilicet natura diuina imitabilis à naturá humaná eo pacto, quo non ab Equo, ita obijcitur diuino Intellectui, vt ille velit producere Hominem, non Equum.

Ex text. 32. lib. 1. Met.

Quarta obiectio. Sic inquit Aristoteles. Dicere autem exemplaria esse, resq; cęteras ipsorum esse participes, superuacaneũ est, & translationibus poëticis simile. Hoc verò ita probat. Sine Ideis fieri possunt Ideata: superuacaneæ igitur sunt Ideæ. Probatur antecedens: quoniam plurima, dum generant, Ideas non perpẽdunt, & ea, quæ nihil intelligunt, similia producunt.

Respondetur, quę nõ intelligunt, vel nõ considerant, dirigi à supremo illo Intelligente, eminentissimo Idearum Fonte, quippe qui oĩa perscrutatus, totus lux, totus oculus, totus Idea Idearum. Neque id alienum à Lycæo, cuius protritum illud: Opus naturæ est opus Intelligentiæ.

Ex t. 37. lib. 1. Met.

Quinta obiectio. Ex plurimis numeris numerus vnus consurgit. Ideæ sunt numeri, secundum Platonem; ergo ex multis Ideis fit vna Idea, quod est absurdum.

Ideæ Numeri superexcedentes.

Respondetur, argumentum valere de numero, qui in genere quantitatis collocatur, non de numero superexcedente, nẽpe de Ideis. Ideæ enim sunt numeri, qui conuertuntur cum primo Ente, quum sint ipsa diuina Natura; & ideò, si in aliquo genere reperiuntur, in Substantiæ genere celebrandi sunt.

Hæc de præsente quæstione sufficiant, aliæ argumentationes Aristotelis, si, quæ dicta sunt, rectè perpendantur, facilè soluuntur.

CAPVT IX.

Aristotelem Ideas in Mente diuina, quemadmodum & Platonem, & nostros Theologos, collocasse.

Omnes penè Philosophi Latini, qui Aristotelis partes tuentur, supponunt Aristotelem constituisse Ideas in Mẽ

te diuinâ, solùm autem aduersus fatuam Idearum per se subsistentium opinionem, classicum cecinisse. Sed reuerà plurimæ dubitationes circa eius sententiam emergunt. Principia illius, vehementissimè Ideis repugnãtia, & iam allatæ rationes ipsas Ideas in diuinâ Mente destruere videntur. Verùm, quamuis Plato, & Aristoteles, Philosophorum maximi, verbis digladiẽtur, sententijs tamen conueniunt. Equidem Platonem in diuinâ Mente Ideas posuisse, constat ex dictis. Nunc de Aristotele idem probabo. Sit igitur primum argumentum. Aut Aristoteles Ideas in diuinâ Mente negauit, Platonem earum assertorem confutans; aut affirmauit. Si negauit: rectè conficitur, Aristotelem fatuum argumentum protulisse: quod sic ostendo. Aristoteles contra Platonem ita argumentatur. Plato inquit, Ideas conferre ad motum tàm æternorum corporum, id est, Cœlorum, quàm rerum, quę fiunt, & corrumpuntur. Sed hoc est falsum, quoniam Ideæ secundum Platonem sunt æternæ, & immutabiles. Ergo potiùs sunt causa quietis, quàm motûs. Verumenimverò quonam pacto Aristoteles probauit, primum mouens, dum mouet omnia, non moueri? Nonne sic inquit? In mouentibus, & motis non datur processus in infinitum. Ergo datur vnum mouens penitus immobile. Si ergo in Aristotelis doctrinâ non valet hoc argumẽtum: Deus est æternus, & immobilis: ergo non est causa motûs, cur vult hoc argumentum valere: Idea est æterna, & immobilis: ergo non est causa motûs, sed quietis? Fatuum itaque Aristotelis argumentum, si absolutè arguitur contra Platonicas Ideas, in diuinâ Mente constitutas, hoc autem nullus concedit Paripateticus. Dicendum igitur, Aristotelem Ideas affirmâsse in Mente diuinâ positas, solùm autem negâsse, quod nonnulli Platonici affirmabant, Ideas esse quidditates rerum, eiusdem penitus secundum esse rationis, & naturæ cum suis Ideatis. Hoc pacto argumentum optimè sese habet, atque ita conficitur. Quidditas immobilis eiusdem penitus secũdum esse rationis, & naturæ cum suis Ideatis, in illis motum producere non potest, sed potiùs quietem. Ideæ sunt huiusmodi secundum istos Platonicos, qui sententiam istam Platoni tribuunt. Ergo erunt causa motûs, non quietis. Præterea considerandum est, ab Aristotele Naturam appellari causam primam ordinationis in vniuerso

Arist. t. 31. lib. 1. Met.

8. *Physic. t. 15. & Cœl. text. 24.*

uerso. Verùm per naturam, quæ omnia ordinat, vel intelligit materiam, vel formam, vt aliquando intellexisse videtur. Nō materiam: quia, prout materia est, indeterminata est: quare nec potest esse causa ordinis in Vniuerso. Eatenus itaque ordinis causa, quatenus formis induta. Ergo multò magis forma, quàm materia ordinem producit: Nam propter quod vnumquodque tale, & illud magis est tale. Ergo, & multo magis infinities Deus ipse, qui est actuum actus, & forma formarum, omnibus esse tribuens, his quidem clariùs, illis autem obscuriùs. Sed quomodo est causa ordinis? Ipsemet Aristoteles hoc docet. Duplicem statuit ordinem in exercitu, alterum exercitûs, partiū videlicet illius tùm inter se, tùm respectu totius exercitûs, alterū verò Ducis, nēpe in ipso Duce consistētē, quo Dux, suimet moderator, moderatur & exercitum. Hinc duplicem in Mundo constituit ordinem, alterum Vniuersi, alterum Dei, illum ordini exercitûs, hūc ordini Ducis exercitûs comparat. Ergo secundum Aristotelem est aliquis ordo in ipso Deo. Quòd si est aliquis ordo, quis alius ordo erit, nisi ordo Idearum? Si quidem in eminentissimâ rerum continentiâ sine distinctis rationibus, quæ à nonnullis Peripateticis ex Aristotelis sententiâ Deo tribuitur; nullus ordo esse potest, quum nullæ sint partes. Aristoteles igitur ponit Ideas in Mente diuinâ.

6. Physic.

Arist. 12. Met. te. 52.

Duplex ordo in exercitu, Ducis, et exercitus, duplex in Mūdo, Dei & Mundi.

Adnotandum vlteriùs, vulgatissimam Aristotelis propositionem in Physicis esse, Sicut sese habent res arte factæ ad suas causas artificiales, ita sese habeant res naturales ad suas causas naturales. Verùm idem Aristoteles alibi sic ait. Ab arte autem fiunt, quorum forma in Animâ est. Atque formam dico quidditatem cuiusque, substātiamq. primam. Sicut igitur res, arte factæ suas habent Ideas, sic & causæ naturales. Confirmatur: quia, sicut quæ arte fiunt, præter formas materiæ cōplicatas, formas obtinent exemplares: ita res, quæ naturâ constant, præter formas materiæ coniunctas, formas obtinere debent exēplares. Ampliùs: Arist. enumerans ea, quæ ad formā attinēt, mentionē de Ideâ fecit in hæc verba: Ἄλλο δὲ τὸ εἶδος, καὶ τὸ παράδειγμα, τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι. i. aliud genus causæ dicitur forma, & exēplar, quod essentiæ quidē est ratio. Hîc ferè tot sententiæ, quot capita. Ratio dubitandi est,

Te. 23. lib. 7. Met.

Lib. 2. Physic. tex. 28.

est, quoniam hîc Aristoteles formalis genus causæ manifestè constituit exemplar, quum tamen exemplar, & Ideam, vt à Platone frustra inuectam, perpetuò insectetur. Propterea omnes Græci Interpretes, non Ideam, à rebus singulis segregatã, sed formam naturalem, per quam singula constant, exemplaris nomine ab Aristotele intelligi asseuerant, & in hoc omnes conueniunt. Discrepant tamen in rationibus afferendis, cur forma naturalis exẽplar vocari debeat. Quoniam (inquit Alexander) sicut exemplar illud est, cuius gratiâ res fiunt, ita forma naturalis ea est, cuius gratiâ naturale agens rem producit. Quoniam (inquit Themistius, & Philoponus) sicut exemplar est determinatum rei faciendæ principium, ita forma naturalis est determinatum rei faciendæ principium. Quoniam (inquit Simplicius) forma naturalis est ipsius artis exemplar, vnde Artifex, dum agit, formas naturales imitatur. Alij verò ex Latinis dixerunt, Aristotelem hîc voluisse Platonis opinionẽ comprehendere, & ideò proprio exẽplaris nomine vsum. Cæterùm animaduertere oportet, Ideam, quà Idea est, propriè à singulis rebus seiunctam, in intellectu consistere, quam agens, non quodlibet, sed tãtùm intellectuale, inspicit, ac, dum agit, imitatur. Forma verò naturalis, vt huiusmodi, licèt sit naturæ scopus, & finis, quemadmodum inquit Alexander, licèt determinatum rei faciendæ principiũ, vt aiunt Themistius, & Philoponus, licèt Artificis exemplar, vt ait Simplicius; attamẽ forma naturalis numquàm est à rebus ipsis seiuncta, numquàm per se in intellectu, sed in singulis rebus consistit. Ex quibus rectè conficitur, formam naturalem propriè, & intrinsecè exẽplar nõ esse, at dumtaxat secundum quamdam similitudinem. Quamobrem Aristotelem, qui proprijs nominibus in rebus explicandis vti gaudet, ac Platonis Methaphoras irridet, eo proprio in loco, vbi de formâ loquitur, exẽplaris nomen adhibuisse, nescio an verisimile videatur. Sed esto id concedendum, quia Platonis Ideas è medio tollit; & ideò ab Aristotele aliena sit Idearum assertio. Dicant ipsi tamen, an Aristoteles in totâ Philosophiâ exemplaris nomen pro formâ adhibuerit. Ita sanè ab Aristotele alienum est, formam naturalem exemplar vocari, quemadmodum aliqui ex istis putant ab Aristotele alienam Idearum doctrinam. Sed verum est, Idearum doctrinam

Forma naturalis exẽplar vocatur.

Idea, & forma rei faciẽdæ principia.

Idea propriè cõsistit in Intellectu, forma non item.

Alienũ ab Arist. formam vocari exẽplar.

nam Aristotelis principijs consentaneam esse, neque aduersæ rationes, quas mox soluemus, repugnant. Verum est, Aristotelem hîc loqui propriè, & absolutè, non analogicè. Verum est, sensum formalem, & adæquatum, dummodò æquè benè, ex præstantissimis Authoribus colligi oportere. Verum est, Aristotelem exemplar affirmâsse, dum inquit: Ab arte autem fiũt, quorum forma in Animá est. Quapropter, quum Aristoteles exemplar absolutè constituat, hîc etiam exemplar, de quo loquitur, absolutè intelligendum est. Nec verum denique est, quod aiunt nõnulli ex Latinis, hîc tantùm per nomen exemplaris Platonis opinionem memoriæ prodidisse. Non enim Aristoteles hîc loquitur, alienas opiniones recitans, sed propriam constituens.

Arist. 7. Met. te. 23.

Cæterùm iam emergunt dubitationes aduersus nostram sententiam, & Aristoteles Ideas penitus reijcere videtur.

Arist. 12. Met.

Prima Obiectio. Si ponerentur Ideæ ab Aristotele, ad hoc potissimùm ponerentur, vt Deus alia præter se, Mundum hũc videlicet, & ea, quæ Mundo continentur, cognosceret. Sed Aristoteles inquit, Meliùs esse Deo non videre vilia, & mortalia, quàm videre: vilia autem, & mortalia ea sunt, quæ hoc Mundo continentur. In Deo igitur ab Aristotele Ideæ collocantur.

Respondetur, Aristotelem in libris Met. quærere, An Deus intelligat tantùm se ipsum, an aliquid extrà. Deinde cõcludit, Deum cognoscere se ipsum per se ipsum, quoniam si cognosceret per propriam speciem, vel essentiam obiecti cogniti, tũc Intellectus Dei imperfectus esset, quippe à specie, vel essentiâ rei cognitæ perficeretur, quod foret absurdum. Hinc dicit Philosophus, Deum non cognoscere alia præter se, quoniam Intellectus eius vilesceret. Sed alia præter Deum duobus modis intelligi possunt, vel in se ipsis, vel quatenus diuinâ essentiâ continentur. In primo sensu dicit, Deum alia pręter se non cognoscere, quoniam re verá Intellectus eius vilesceret. In secundo autem sensu arbitratur, Deum cognoscere alia præter se, quoniam ex hoc, quòd alia præter Deum in se ipso cognoscit, Intellectus eius non vilescit. Quod si dicatur, oportere, vt alia præter Deum à Deo cognita sint æterna: ideò, cum alia præter Deum sint temporaria, incõueniens esse, temporariam cogni-

Dei cognitio vilesceret, si à propria uel essẽtiã, uel spe cie obiecti cogniti duceret originẽ.

cognitionem Deo tribuere, respondetur, alia preter Deũ, quæ à Deo cognoscuntur, æterna esse quantum ad esse: nam habent idem esse, quod Deus: & dicitur, si Deus illa cognosceret temporaria quantùm ad esse, tunc Intellectus Dei fore vt vilescat: Sed, quia Deus illa tantùm cognoscit temporaria quantùm ad repræsentationem, ideò Intellectus Dei non vilescit. Immo vilesceret, si plenam, & distinctam rerum cognitionem non haberet. Idcircò ipse Aristoteles magnum absurdum existimat, quod Empedocles affirmauit, Intellectũ scilicet Dei Elementa non cognoscere, & ea, quæ ex Elementis componuntur. Inquit enim, Deum insipientissimum fore, si hæc ignoraret, quæ homines visu percipiunt.

Arist. 1. de An. tex. 80. & 3. Met. text. 15.

Secunda obiectio. Rationes omnes, aduersus Platonicas Ideas ab Aristotele excogitatę, nedum ponēdi modum Platonicum, sed vniuersè positionem ipsam funditus euertũt. Ergo Aristoteles Ideas in diuinâ Mente non collocauit.

Respondetur, & negatur assumptum. Videatur caput antecedens. Prima Ratio vim habet aduersus quorumdam Platonicorum fatuam opinionem, qui dicebant, Ideas Platonicas esse eiusdem penitus rationis, & naturæ cum suis Ideatis. Et suppositâ huiusmodi fatuâ opinione, Aristoteles, vt eos cõuinceret, qui ad Asylum illud cõfugiebant: Differunt prout corruptibile ab incorruptibili, quamuis assererent, in cæteris non differre, sed eamdem penitus formalem quidditatem habere, secundum Argumentum confecit, quod hoc pacto vim habet ex suppositione. Tertiam autem valdè probabilem Rationem ita in medium attulit, vt, licèt necessaria non sit, maximam tamen sufficiat probabilitatem continere, quum sit ad hominem disputatio. Proinde Aristoteles ea protulit quandoque arguẽs, quæ asserens non opinabatur. Quarta Ratio supponit, ex Platonis sententiâ Ideas esse numeros, quos vocant numerantes: atque hoc pacto acerrimè probat, quod infertur. Quinta Ratio vim continet, ac robur aduersus opinionem quorumdam Platonicorũ, qui dicebant, Ideas ex Platonis snīâ Ideatis dũtaxat esse tribuere, non autem formas materiæ coniunctas, perinde atque inferret; Tantum abest, vt formæ materiæ coniunctæ, ad rerum generationem non requirantur, vt potiùs superuacaneæ dicendæ forent Ideæ. Probatur: quoniam, si generãtes

Ideas nõ formas esse tribuere, fatua opinio.

Ideas non respiciunt,quomodo sine formis, materiæ coniunctis, fieri potest generatio? Et hæc sufficiant.

Tertia obiect. Aristoteles tantùm asserit, Deum esse causam vniuersalem, ideò vniuersè per motum Cœli fouere omnem generationem. Quòd autem hic, qui generatur, sit homo, non equus, hoc non ab Ideâ hominis ab Ideâ equi segregatâ, prouenire arbitratur, sed solùm quia homo proximè fit ab homine, equus ab equo. Ideò arguens contra Platonicas Ideas hæc profert: Homo enim hominem generat, & equus equum, nisi quid præter naturam fiat. Et alibi sic inquit: Palàm itaque quod non oportet propter hoc esse Ideas, Homo enim hominem generat. Ergo secundum Aristotelem non dantur Ideæ.

Arist. 7. Met. t. 28.

12. Met. t. 18.

Respondetur, Aristotelem in allatis locis tùm 7. tùm 12. Met. argumentari aduersus fatuam quorūdam Platonicorum opinionem, qui negabant actionem singularium causarum, asserebant solùm vniuersales. Sicut etiam nonnulli, vt ait Auerroës,quos Ioannes Grammaticus Parmenidis vocat asseclas,solùm causarum instrumentalium actionem affirmantes, primarias causas negabant. Quamobrem Aristoteles haud negat, causas vniuersales remotas in effectus particulares influere, sed negat vniuersales remotas sine particularibus. Constat enim, Solem esse causam vniuersalem, & remotam in productione hominis, hominem verò causam particularem, & propinquam. Aristoteles autem inquit: Sol, & homo generant hominem. Quare haud negat causas vniuersales remotas. Quum igitur Ideæ sint causæ remotæ,iure dicuntur secundum Aristotelis doctrinam effectus particulares producere, intercedentibus tamen causis particularibus, & propinquis.

Auerroes 2. de Gen. & Corrup.

Arist. 2. Phys. t. 26.

Quarta obiectio. Aristoteles non ponit Mundi productionem, sed tantùm conseruationem: Verùm Ideæ ad hoc potissimùm ponuntur, vt Deus cuncta per eas creauerit. Ideæ igitur non sunt in Deo secundum Aristotelem.

Respondetur, licèt Aristoteles non posuerit Mundi productionem, quæ fuerit ex tempore, eam tamen posuisse,quæ fuerit ab æterno, naturalem scilicet fluxum, & effectualem consequutionem, de quâ nonnulla in proximo Capite. Insuper

Duplex Mundi productio, temporis, & originis.

per

per Ideas ponit ad hoc, vt creaturæ Mundum ex generatione in generationem protrahant, & conseruent. Id manifestè dixit hisce verbis: Naturalissimum est omnibus viuentibus quæcũque perfecta, & non orbata, generare tale, quale ipsum est, planta plantã, animal animal, quatenus ipso diuino participant. Hic itaque ait, Omne agens perfectum secundum naturam generare sibi simile. Sed quomodo? quatenus ipso diuino participat. Quomodo autem ipso diuino participat in hac operatione præcisè, quam affert Arist., nempe in generatione similis? Equidem dici non potest, agens producere sibi simile, quatenus participat diuinâ illâ omnium rerum continentiâ sine distinctis rationibus, quæ in Deo refulget. Nam Deus, vt huiusmodi, nihil distinctè producit, quia nihil distinctè intelligit, intelligendo non causat. Vnde non valeret hoc dictum Aristotelis: Omne agens producit sibi simile, quatenus participat eminentiâ Dei, quâ Deus cuncta sibi similia producit. Aliter itaque intelligi non potest, quàm hoc pacto: Omne agens producit sibi simile, quatenus participans diuinâ Idearum serie, oportet sibi simile producere, sicut Deus in hoc Mundo per Ideas Ideis similia producit, &c.

Arist. 2. de An. t. 34.

Agens sibi simile producit, quatenus participat diuina serie Idearum.

Sileant igitur, qui Platonem, & Aristotelem de Idearum positione discordes esse affirmant. Sileat Pomponatius, qui Peripateticas, sileat Syrianus, qui Academicas partes tueri profitetur. Non re verâ digladiatur cum Platone Aristoteles, non de Deo malè sentit, non Theologis nostris aduersatur.

CAPVT X.

Deum ex Aristotelis sententia non solùm esse Finem, sed causam efficientem.

QVoniam tamen nonnulli Peripatetici iam allatas rationes soluere conantur, & statuentes Deum secundum Aristotelem Finem dumtaxat esse, non Cõditorem, colligũt, Deum non alia præter se, at se ipsum tantùm cognoscere, & idcircò Ideas non continere, operæ precium est aduersus eos decernere, non modò secundum Aristotelem Deum esse causam finalem, sed etiam efficientem: quod sanè D. Thomas,

Auerroës, vt pluribus placet, Ammonius, & Simplicius confirmârunt.

Prima Ratio. Quod efficit motum, vt omnium Entium principium, est causa non solùm motûs, sed etiam substantiarum. Nam causa efficiens ea est, vnde motûs principium, & rerum productio; & ideò Arist. dat exemplum de Patre, & Filio. Deus huiusmodi ex sententiâ Aristotelis. Verba hæc sunt. Principium quidem enim, & primum Entium est immobile, & secundum se, & secundum accidens: mouens verò primum sempiternum, & vnum motum. Deus igitur causa efficiens.

Arist. 2. Physi. t. 28.
Idem 12. Met. t. 43.

Secunda Ratio. Textus est clarus: Vnumquodque verò id ipsum maximè aliorum est, secundum quod alijs vniuocatio inest, vt puta ignis calidissimus: etenim cæteris hic est caliditatis causa. Quare verissimum etiam id est, quod posterioribus, vt vera sint, causa est. Inquit itaque Aristoteles: Illud habet ipsum esse, quod cæteris propriâ efficiẽtiâ esse tribuit, vt ignis, qui propriâ efficientiâ esse calidum cæteris tribuit. Ergo Deus est efficiens. Confirmatur: quia Deus apud Aristotelem est primum Ens, & primum Verum.

2. Met. t. 4.
12. Met. t. 37.

Tertia Ratio. Finis non dat esse, & viuere, sed id, quod facit esse, ac viuere: quia à primo Ente communicatum est esse, his quidem clariùs, illis autem obscuriùs. Deus igitur efficiens. Nec dicas, vt ait Alexander, locum illum exponendum de corpore Cœli: quoniam Arist. tribuentem esse vocat finem totius Cœli, finẽ, qui omne tempus, & infinitatem continet, & alia plura, quæ nullo pacto corporibus Cœli cõueniũt.

1. Cæli. tex. 100.

Quarta Ratio. Deus, & Natura nihil frustra faciunt Deus igitur efficiens. Quòd si dicas, dictum illud secundum communem loquendi modum ab Aristotele pronunciatum, nescio quid respondeas: quia vel ex famà loquatur, vel non loquatur, semper verum est, Aristotelem dictum illud approbàsse.

1. Cæli. t. 32

Quinta Ratio. Quidquid ex se non habet, quod est deterius, multò minùs quod est præstantius. Mundus non habet ex se motum, sed à Deo, teste ipso Aristotele. Non itaque ex se habet substantiam corpoream. Si non à se: ergo à Deo, quemadmodum & motum.

Hisce omnibus Argumentis nonnulli respõdere conantur, dum inquiunt, Deum facere, non vt efficientem, sed vt finem

nem

nem, quatenus videlicet præſentiâ primi finis non permittit eſſe aliquid extra ordinem,& finem. Sed hæc ſolutio eſt admodum impropria, quum velint admodum impropriè loquutum eſſe Ariſtotelem, qui abſolutè, non limitatè; propriè, non impropriè inquit, Deum res efficere. Neque oportet ſenſus, & verba adeò extorquere, quum in eius doctrinâ Finis ſit cuius gratiâ, Efficiēs, vnde motûs principium: quare huic verè actio competit, non illi. Idcircò Ariſtoteles Deum vocauit non ſolùm Principium motûs, quod euidēter infert cauſam efficientem, ſed etiam vocauit Principium mouens phyſicè, quatenus diſtinguitur à principio mouente phyſicè, quum phyſicum ſit, nam Deus eſt Principium mouens phyſicè, ſed non phyſicum. Verba hæc ſunt: Duplicia autem ſunt principia mouentia phyſicè, quorum alterum non phyſicum eſt. Non enim habet motûs principium in ſe ipſo. Tale autem eſt, ſi aliquid mouet, quod non mouetur, vt id, quod penitus eſt immobile, & quod omnium primum eſt.

2.Phyſ.t.73 Duplex principium mouēs phyſicè; phyſicum, & non phyſicum.

Veruntamen affirmatiuam ſententiam, Deum ſcilicet eſſe dumtaxat cauſam finalem, Henricus Gandauenſis tueri conatur hiſce potiſſimùm Argumentis.

Primum Argumentum. Nihil intrinſecè neceſſarium habet cauſam efficientem. Nam quod intrinſecè neceſſarium eſt, non poteſt non eſſe. Quod autem ab alio efficitur, poteſt non eſſe: tùm quia non à ſe, verùm ab alio eſſe accipit, quare neque in ſe ipſo neceſſarium obtinet ſui eſſe principium: tùm quia, ſi efficiens cauſa influxum ſubtrahat, in nihilum dilabetur. Sed Entia incorruptibilia neceſſaria ſunt apud Ariſtotelem. Deus igitur non omnia efficit.

9.Met.t.21 & 12.Met. t.41.

Secundum Arg. Quod ab alio efficitur, non habet infinitam perfectionem. Sed Intelligentiæ habent virtutem infinitam, quum infinito tempore moueant, mouent enim æterno tempore ſecundum Ariſtotelem. Deus itaque non omnia efficit.

Ad 1. Arg. reſpondetur, & maior propoſitio negatur. Sicut enim concluſiones neceſſariæ ſunt, quum tamen fiant à præmiſſis, & motus Cœli neceſſarius, quia æternus apud Ariſtotelem, vt meridianâ luce clarius eſt, & negatiuæ ſententiæ oppugnatores negare non audēt: ita Intelligentiæ, & Cœli res neceſſariæ eſſe queunt, licèt à Deo ſint, prout à cauſâ efficiente.

Ad confirmationem ipsius propositionis paucis respondēdum est cum D.Thomá,& Caietano, Necessarium videlicet duobus modis sese habere. Primò, intelligitur in se ipso non continere vllum initium desinendi, tàm internum, quàm externū: Secundò, intelligitur in se ipso quidem non continere principium internum desinendi, licèt ob externum principium desinendi esse nequeat. Primum Necessariū est solus Deus: postremum Necessarium omnia præter Deum. Cœlum, verbi gratiá, apud Aristotelem ob internum principium desinendi non potest nō esse, quum ea tantùm ex interno principio esse nequeant, quorum materia alias formas appetere, ac subire potest; Cœli verò materiam suæ formæ capit satietas. Cœlum tamen desinere potest ob externum principium, scilicet ob potentiam Creatoris, qui, sicut esse tribuit, ita subtrahere potest. Vt aliquid autem verè Necessariū appelletur, sufficit necessitas, quæ oritur ex internis principijs.

D. Thomas lib. contrà Gen. cap. 30 Caietanus 1. p. q 9. art. 2.

Ad 2. respondetur, nil aliud Argumentum probare, nisi Intelligentias virtutem habere laboris expertem, non tamen absolutè infinitam: constat enim, quemadmodum rectè ait Bañes, multa efficere non posse, vt Cœlum mouere velociùs.

Multa hic de naturali Mūdi emanatione.

Quum igitur secūdum Aristotelem Deus sit causa efficiens, Mundus verò æternus, necessariò ponit Aristoteles naturalem Mundi emanationem, quæ nō fiat per verum motum, vt emanationes particulares, neque, vt illæ, ex subiecto deducatur: alioquin Mundus æternus non foret. Sed quoniam naturalis emanatio, ex efficientiâ, siue creatione simplicis emanationis, & ex particulari productione innotescit, breuibus cunctas attingam.

Creatio particularis, quâ particulare agens rem producit, fit ex nihilo, quod tamen est aliquid in potentiá: album enim fit ex non albo, quod tamen est album in potentiâ.

Creatio simplicis emanationis fit ex nihilo simpliciter: quoniam quod per eam fit, non fit ex non tali vt subiecto. Anima enim creata non fit ex non Animá, quæ sit Anima in potentiâ.

Naturalis verò emanatio siue originalis fluxus, & cōsequutio, fit ex nihilo simpliciter, quantum ad subiectum, quia non præsupponit subiectum, & simul fit ex nō Ente originali, quod tamen neque tollit æternitatem essendi, neque includit subie-

ctum

ctum, propter intimam sibi annexam durationis coæternitatẽ. Etenim cum priori, & posteriori Naturę semper rectè sese habet coæternitas durationis: quemadmodum supposito, Solem esse æternum, lux Solis est posterior Sole, quoniam à Sole procedit, tamquàm à causâ efficiente. Quod autem fit naturali fluxu, fit ex non Ente originali, nempe in aliquo instanti Naturæ non erat. Ratio, quia est aliquod instans Naturæ fundamẽtale ac reale, in quo Sol est, splendor non est. Verum enim semper est, Solem à splendore non esse, & à nullo esse, at splendorẽ à Sole, esse autem ab alio intimè, profundè, ac necessariò includit prius, & posterius Naturæ. Quod enim ex se, non ab alio est, ex hoc, quòd non est ab alio, & aliud est ab illo, est prius effectu in vno instante Naturæ, & quod est ab alio, ex hoc, quòd est ab alio, est posterius causâ in altero instante Naturæ. Nec potest intelligi, quomodo aliquid sit prius, & posterius naturâ, nisi prius, vel posterius sit in aliquo instãte Naturæ. Quum igitur Mundus æternus à Deo naturali fluxu emanârit, & Deus illum effecerit, necessariò conficitur, Mundum non fuisse in primo instanti Naturæ, in quo fuit causa, sed in secundo instanti, & hoc pacto factus est ex nõ Ente, id est, postquàm non fuit in aliquo instanti Naturæ. Quum enim dico, factum esse ex non Ente originali, non dico, factũ esse ex tali non Ente, vt subiecto, sed ex nõ Ente, id est, ex nihilo sui, siue post nihil sui. Et in hoc naturalis emanatio coincidit cum creatione simplicis emanationis. Neque oportet Mundum, per naturalem emanationem productum, præsupponere subiectum: siquidẽ ob coæternitatem durationis, intimè sibi adnexam, hanc sibi proprietatem vindicauit. Quippe non semper fuisset actu, si fuisset quãdoque in potentiâ: quũ tamen ratione propriâ, quia scilicet posterior Naturâ est, factus est ex non Ente originali.

Est aliquod instans naturæ, ĩ quo Sol est, splendor non est.

Naturalis emanatio non præsupponit subiectum.

Insuper Creatio particularis præsupponit motum. Creatio simplicis emanationis nullum præsupponit. Creatio naturalis non motum proprium, sed metaphoricum: ita vt differat à primâ, quoniam non proprium; à secundâ, quoniam aliquem motum præsupponit. Quia enim Deus est Agens eminentissimum, & Vniuersi Cõditor, rem vtique vniuersalem, nõ particularem efficiens, non agit, vt hæc agentia particularia per motum, aut generationem, siue per efficientiam, quæ est edu-

Deus Agẽs eminentissimum.

ctio

ctio de potẽtiâ ad actum, sed per motum, qui cum generatione tantùm similitudine conuenit, Naturæ scilicet fluxum, & originalem consequutionem.

Cęterùm aduersus hanc sententiam nonnulli arguunt: Mũdus, vt putas, est quandoque non Ens, & semper Ens. At quomodo sese habent hæc duo contradictoria? Insuper si datur hoc agens per emanationem sine motu, ruunt omnes demonstrationes 8. Physic. & similia dicunt. Verumtamen omnia illorum argumenta eo vitio laborant, quod vocatur fallacia Aequiuocationis. Quum enim inquiunt. Tu statuis Mundum non Ens: aut pro non Ente intelligunt non Ens secundum temporis successionem, aut non Ens secundum ordinem Naturæ. Si primum, tunc sequeretur, non Ens, & semper Ens, duo esse contradictoria: Sed qui ponunt naturalem emanationem, id numquàm asseuerant. Si postremum: quid prohibet, aliquid semper esse temporis duratione, & tamen semper non esse ordine originis? Sic etiam æquiuocant de motu. Datur quidem à nobis agens cum motu, non sine motu, sed cum motu, qui est naturalis fluxus, non cũ motu, qui est generatio. Nec ruunt demonstrationes 8. Phys. quia valent de motu excludente creationem de nouo, sed non valent de motu originali, qui semper includit rei æternitatem. At ipsi, qui negare non valent, Deum esse causam efficientem motûs, licèt, vt dictum est, negare vellent, Deum efficere substantias: tùm quia, vt alios locos prætercam, Arist. in Physicis ita loquitur: Primum autẽ mouens, non vt id, cuius gratiâ, sed vnde est motionis principium, cum eo, quod mouetur, simul est: tùm quia intelligi non potest, quomodo motus aliter fiat, quàm à causâ efficiente: Dicant quæso, quonã pacto Deus est causa efficiẽs motûs, qui apud Aristotelem est æternus? Vel enim dicunt, motum præsupponere Deum, vel non præsupponere. Non primum: quia motus præsupponit mouens, vt patet 8. Physic. Ergo secundũ. At si postremũ asserunt, vel motus præsupponit Deum, ita vt Deus tempore sit prior, quàm motus; vel ita vt sit prior non tẽpore, sed naturâ, & origine. Si primum: ergo Mundus non est æternus; quod repugnat Aristoteli. Postremũ itaque affirmandum. Quòd si Deus est prior naturâ, quàm motus, & illius est causa efficiens, quomodo est causa efficiens nisi per naturalem

Quod semper est temporis duratione, potest semper non esse ordine originis.

Arist. 7. Phy. t. 10.

emana-

emanationem, ſecundum quam ordine naturæ prior eſt cauſa, quàm effectus? Cæterùm, ſi datur naturalis motûs emanatio, quid prohibet, non dari naturalem ſubſtantiarum emanationem? Sed hæc modò ſufficiant.

Datur naturalis motus emanatio.

CAPVT XI.

Non repugnare diuinæ ſimplicitati, ex Ariſtotelis ſententia numerum Idearum.

QVi falsò, vt dictum eſt, aſſeuerant, Deum eſſe finem dũtaxat, non efficientem, colligere nituntur, in Deo non eſſe Ideas, tùm rationibus, quas afferunt, tùm falsâ authoritatum ſolutione.

Rationes hæ ſunt. Prima. In Deo ſecundum Ariſtotelem eſt vna ſimpliciſſima, & indiuiſibilis eadem ratio formalis Intellectûs, intellecti, & intellectionis. At ſi dantur plura intellecta, pluresq; Ideæ, ſunt plures formales rationes intellectionis. Hoc vtique repugnat Ariſtoteli. Maior patet. Minor probatur. Vbi eſt varietas abſoluti, & reſpectiui, ibi eſt varietas rationis. Ideò, inquit Ariſtoteles, aliud eſt color, vt color, aliud color, vt viſibilis. Deus autem cognoſcit ſe ipſum ratione abſolutâ, alia præter ſe ratione relatiuâ: & ideò plura intellecta, pluresq; Ideas ratione reſpectiuâ cognoſcit. Confirmatur: quia, ſi plura ſunt intellecta, intellectio pluribus terminis terminatur. Ergo non eſt vna, & indiuidua intellectio.

Ariſtot. 3. Phyſ. t. 10.

Secunda Ratio eſt. Si Deus cognoſcit res, prout ſunt, cognoſcit vtique vt mutabiles, & factas. Quomodo igitur vnâ intellectione indiuiduâ, & ſimpliciſſimâ cauſam, & effectum, mutabile, & immutabile cognoſcet?

Authoritates adnotatione dignas, quas diluere conantur, hæ ſunt. Prima eſt, quam ſuperiùs attulimus, Ariſtotelem ſcilicet vitio vertere Empedocli, quòd ponat Intellectum Dei multa non cognoſcere. Reſpondent autem, Ariſtotelem loqui ad hominem ex ſuppoſitione Empedoclis, qui ponit multitudinem intellectorum. Negant inſuper, Deum fore inſipientiſſimum, ſi hæc non cognoſceret, quia ignorantia eſt

Cap. 9. in reſponſione ad 1. Arg.

priuatio in ſubiecto apto nato, Deus autem non debet ſcire alia à ſe, quum ad illius perfectionem non requirantur, præſertim quum ſit finis, non efficiens. Secunda eſt, quam ſuperiùs etiam attulimus, & dicunt, ordinem eſſe in exercitu, tãquàm ad finem, in Duce tamquàm in fine: præſentia enim Imperatoris exercitum ordinat, & moderatur, victoria autem à Duce intenta, eſt cauſa obedientię in exercitu, & ideò eſt finis, omnia dirigens, omnibus prouidens. Sic pręſentiam primi Ducis eſſe primum finem, Vniuerſi moderatorem.

In eodẽ. c. 9.

Cæterùm, quum Deus ex Ariſtotelis ſententiâ Mundi ſit cauſa efficiens, vt dictum eſt, neceſſariò conficitur, plura intellecta, pluresq; Ideas ab illo comprehendi. Primum autem Entium plures Ideas comprehendit, non quidem actu plures, ſed plures dumtaxat virtute pluſquam æquipollente omnibus formalibus diſtinctionibus. Hoc autem exigit perfectiſſima exemplaris ratio, quâ diuina Natura omnes res & exprimit, & comprehendit, vt fusè explicabimus: neque id Principijs Ariſtoteli repugnat, neque intelligi nõ poteſt, dummodo Intellectus eleuetur ad eminentiſſimam diuinam perfectionem: Ariſtotelem autem inter eos annumerari non exiſtimem, in quibus ait Commentator, ſecundum Met. exponens, Phantaſiam dominari cogitatiuæ. Propterea in Deo non ſunt aut plures rationes, aut plures termini formales, ſed vna formalis ratio, vnus dumtaxat formalis terminus, qui tamen pluribus reſpectiuis formalibus aut rationibus, aut terminis virtute eminentiſſimâ pluſquàm æquipollet. Hinc patet reſponſio ad primam iam allatam Rationem. Valet enim Ratio, ſi daretur multiplicatio realis, nõ autem ſi datur virtualis pluſquàm æquipollenter.

In 2. lib.

In Deo eſt vna ratio, vnus terminus intellectiuus, pluribus æquipollens.

Ad ſecundam Rationem reſpondetur, diuinam Naturam longè eminentiore modo ſe ipſam, vnâ & alia poſſe repræſentare, q̃ ſi detur imago Leonis æterna in ſpeculo æterno, in quâ & ſpeculi eſſentia, & Leonis quidditas vnico contuitu expreſſa conſpicitur. De hac re nonnulla poſtea dicemus. Quod autem ſpectat ad illa, quæ iſti proferunt, vt diluant euidentiſſimam Ariſtotelis ſententiam, paucis ſatisfacere poſſumus, dicentes, iſtos ex falſis principijs falſas deducere concluſiones. Falſum enim eſt, Deum eſſe finem dumtaxat, non efficientem.

2. lib. c. 10. & 3. lib. c. 6. in reſponſ. ad Argum.

Dicant

Dicant quæſo, num Deus inſipiens fuerit, ſi quæ fecerit, ignoret? Quòd ſi non ignorat, vtique cognoſcit per Ideas. Si cognoſcit per Ideas, tàm abſolutè reijcit ſententiam Empedoclis, quàm contrariam abſolutè approbat. Dicere autem, ordinem in ipſo Deo conſiſtentem, eſſe præſentiam, & huiuſmodi, nil aliud eſt, quàm fatuum, & prorſus ignarum Ducem conſtituere. Etenim, ſi tantùm præſens fuerit Dux, ſine meditatione ordinum, quibus exercitus ſeruetur, ſine præceptis, ſine conſilio, Ducis nomine prorſus indignus, non Dux exercitum, ſed Ducem ducet exercitus: facinus ſanè egregium, & mirum in modum conſentaneum tàm Deo, quàm Ariſtoteli.

Finis Libri Primi.

DE IDEIS
VT IN SE IPSIS CONSIDERANTVR.
LIBER SECVNDVS.
CAPVT I.
De Nomine Ideæ.

IDeę nomen ex Græcis fontibus hauritur. Idem autem eſt Græcè Idea, ac Latinè aſpectus, forma, originalis rerũ ſpecies. Dicta verò Idea ἀπὸ τοῦ εἴδειν, id eſt, à videndo, quia, dum Artifex aliquem conceptum, ac partum in externá materiá procreare meditatur, formam rei obiectam intellectui aſpicit, aſpiciendo conſiderat, conſiderando operatur. Vnde, quia eſt originalis rerum ſpecies, in intellectu conſiſtens, atque ad ſolam rationem pertinens, & quia eſt ratio externum opus inſpectandi, propterea Latini Ideas ſæpe ſępius Rationes appellare cõſueuerunt. Id in causá eſt, quòd nos Ideas vocantes Rationes, à nominis profectò, ſed non à rei proprietate diſcedimus. A nominis proprietate: quoniam Ratio Græcè non dicitur ἰδέα Idea, ſed λόγος, logos. Non autem à rei proprietate: quoniam Ideæ ſolá Ratione, & Intelligentiá continentur. Quoniam autem originalis ſpecies in Opificis intellectu eſt exemplar, ad cuius ſimilitudinem res exteriùs efficitur, idcircò Idea exemplaris nomen obtinuit. Et quoniam à diuino Intellectu cognoſcitur, quatenus illi intelligenda obijcitur, ideo à Plotino, alijſq; Philoſophis, & contemplationes, & rerum omnium notiones, ſiue cõceptus iure nuncupantur. Quoniam etiam in Ideis, tamquam in ſeminibus, occulta ſunt, & incluſa, quæ mox producuntur, ideo Stoici Deum appellauêre Ignem artificioſum, continentem intrà ſe omnes ſeminales rationes. Stoicam verò ſimilitudinem Triſmegiſtus expreſſit hiſce verbis: Vides Agricolam ſemen in terram proijcientem,

Idea dicta à videndo.

Plotinus in lib. de Natura.

tem, ibi frumentum, ibi hordeum, ibi aliud? Tale est Deus, qui in Cœlo quidem seminat immortalitatem, in terrâ mutationem, in Vniuerso motum, & vitam. Quoniam denique Ideæ sunt in primo rerum Principio, principales formæ à Claudio Mamerto dicuntur, & quoniam à Deo rebus imprimuntur, datæ Formæ ab Ausonio nuncupantur.

CAPVT II.

In Physicis tria prima, Deus, Mundus, data Forma. Ideas esse probatur.

IDeas esse pluribus rationibus ita ostendimus.

I. Sicut materia prima, ita prima forma sese habet. Sicut enim sese habet in potentiarum serie prima Potentia, ita in ordine actuum primus Actus. Verùm in materiâ primâ omnes formæ naturales secundum confusam quamdam potentiam existunt. Ergo à primo Actu omnes formæ naturales secundum actum distinctum continentur. Deus autem est primus Actus. Ideæ igitur sunt in Deo. Hoc est, quod innuit Auerroës: Omnes proportiones, & formæ, quæ sunt potentiâ in primâ materiâ, sunt actu in primo Motore.

In materia potestate, in Deo actu omnes formæ.

Auerroes 12. Met. t. 18.

II. Vbi præstantior Intelligentia, ibi expressior plurium formarum conceptus, ac partus. Intelligentia enim præstantior, quæ plura expressiùs intelligit: plura verò expressiùs non intelligit, nisi plures plurium rerum formas intra se ipsam concipiat, ac pariat. In Deo est perfectior Intelligentia, quàm in omnibus, immo est supra Intelligentiam, vt in mysticâ Theologiâ D. Dionysius affirmat, & Academia confirmat, omniaq; perfectissimè intelligit. Deus itaque omnes rerum formas eminentissimè, & certissimè comprehendit, atque (vt Procli vtar verbis) dum se animaduertendo se ipsum gignit, in se simul generat omnia.

Intelligentia præstantior, quæ plura expressius intelligit.

III. Omnis forma cuiuscumque effectûs à causâ cõprehenditur. Nam omnis causa per aliquam agit formam: omnis verò effectus ab aliquâ formâ proficiscitur. At Deus est causa omnium. Ergo in eo sunt omnium formæ: ergo est essentia omniformis iuxta Orphicum illud: Ζεὺς εἶδος πάντων, id est, Iupiter species omnium.

Deus essentia omniformis.

IV. Ra-

IV. Ratio illa eminentiſſima, pariterq; ſapientiſſima, quæ omnia ordinat, ſe ipſam ignorare non poteſt: alioquin ſumma Ratio foret irrationalis: nullam enim ſui ipſius Rationem haberet. Mundum autem non caſu, non fortuitò, ſed eminentiſſimá prorſus Ratione gubernari, perpetua membrorum eius tàm vehementer repugnantium cõſpiratio apertiſſimè oſtendit. Summa itaque Ratio ſe ipſam intelligit: & quia eſt rerum omnium ordinatrix, dum ſe ipſam intelligit, intelligit prout rerum omnium ordinatricem. Sed intelligere ſe ipſam, prout rerum omnium ordinatricem, nil aliud eſt, quàm intelligere, quibus Rationibus ſingula efficiat, diſponat, moderetur. Vnde inquit D. Auguſtinus ſingula proprijs rationibus à Deo creata fuiſſe. Quamobrem in ſummâ omnium Ratione ſunt omnium Rationes: hæ verò ſunt Ideæ.

D. Aug. lib. 83. q.

Omnis vita prius intrà ſe ipsã generat, quàm extrà

V. Omnis vita prius intra ſe ipſam generat ſuam prolem, quàm extrà. Sic vita vegetatiua tàm in plantis, quàm in animalibus ſemen, quaſi plantam, & quaſi animal in proprio corpore priùs producit, quàm iaciat extrà, & animal gignat, vel plantam. Sic ſenſitiua vita per Phantaſiam in ſe ipſâ rerum ſimulachrum conficit, deinde in externam materiam progeniem ſuam tranſmittit. Sic Rationalis vita prius in ſe ipſâ rei agendæ rationem producit, quàm vel actione, vel ſermone palàm exhibeat. Sic angelica vita prius rerum ſpecies promit in ſe ipſâ, quàm operationibus depromat exteriùs. At Deus eſt eminentiſſima omnium, & fœcundiſſima Vita iuxta illud: Ego ſum Via, Veritas, & Vita, omnes autem rerum formæ ab ipſo proficiſcuntur, quippe qui omnia procreat, ſeruat, moderatur. Deus itaque omnes rerum formas priùs intra ſe ipſum gignit, quàm extrà. Ideas igitur Deus comprehendit.

VI. Qui ſuâ eſſentiâ facit omnia, in ſuâ eſſentiâ continet omnia: alioquin quæ faceret non cognoſceret. Deus ſuâ eſſentiâ facit omnia: quare in ſuâ eſſentiâ continet omnia. Omnia verò in ſuâ eſſentiâ continere non poteſt, niſi contineat Ideas. Continet itaque Ideas.

Artifex abſque Ideis temerè, & inconſultò operatur.

VII. Omnis Artifex temerè cuncta procreabit, niſi rei faciendæ Ideam præhabeat. Deus eſt huius Mundi Opifex preſtantiſſimus, quem hunc Mũdum temerè procreaſſe, impium, fatuum, dementis eſt affirmare. Ideæ itaque ſunt in Deo. Quamobrem

mobrē Plato in Phædone, Philebo, Politico, illos Philosophos detestatur, qui naturalium rerum causas vel ad fortunam, vel ad ipsam siue materiæ, siue Naturæ necessitatem referunt, ipse autem refert omnia ad Ideas.

VIII. Princeps absque Prouidentiâ Princeps nuncupari non potest, & eminentiori Principi eminentior congruit Prouidentia. Deus omnium consensu Princeps eminentissimus: quare Deo congruit eminētissima Prouidētia. Verùm exacta, omnibusq; numeris absoluta Prouidentia sine distinctâ rerum omnium cognitione, quæ à Principe dependent, seruari non potest. Quamobrem Deus per distinctas Ideas omnia cognoscit. Quod si dicatur, Deum omnia cognoscere in eminentiâ dumtaxat, non per distinctas Ideas, idem est ac si diceremus, pictorem, formando canem, cognoscere Cœlum, quod sanè risu, & sibilis explodendum est.

Hisce rationibus clarissimè patet, Ideas esse. Nonnulla tamē Argumēta sese offerunt, quæ primò afferā, mox dissoluam.

I. Quidquid Naturâ fit, à suo simili fit, vt ait Aristoteles. Verùm Ideata, quemadmodū Homo, si fierent ab Ideis, nō fierēt à similibus. Nam quę genere differunt, similia non sunt. Ideata verò sunt corruptibilia, Ideæ incorruptibiles, incoruptibile autem, & corruptibile genere differunt, quemadmodum affirmat Aristoteles. Ideæ igitur non sunt in Deo. Proinde inquit idem Aristoteles: Palàm itaque, quòd non oportet propter hoc esse Ideas. Homo enim hominem generat. hæc ille.

Arist. 2. de An. t. 24.

10. Met. t. vltim o.
12. Met. t. 18

Respondemus, maiorem propositionem veram esse, vt probè ait Alexander, de agenti primario, non organico; de propinquo, non remoto. De agente primario dumtaxat: quia gladius cicatricem efficit, haud similem in specie. De agente solùm propinquo: quia homo genitus Soli nō est similis, verū homini generanti. Quamobrem, quia Ideę suarum imaginū sunt causę remotę, nō proximę, idcircò Ideata suis Ideis essētiā similia nō sunt, quum tamē Ideis similia sint, prout imagines exēplaribus.

II. Relatiuum præcedere absolutum, absurdissimum est. Verumtamen Ideata sunt Entia absoluta, Ideæ relatiua, quum Idea sit Ideati Idea, & exemplaris exemplar. Quocirca relatiuum pręcedit absolutum, quod est inconueniens. Ideæ igitur non sunt in Deo.

Relatiuum præcedere absolutum absurdissimum est.

Respon-

Respondetur, Ideas duobus modis accipi, vel pro imitatione, vel pro re, quæ imitationi subijcitur. Primo modo sunt quid relatiuum, secundo quid absolutum. Si enim Deus consideratur prout homo, diuinam Essentiam suo modo imitatur, ita Deus refertur idealiter ad hominem, & relatiuè sese habet. At si consideratur prout diuinissimum Vnum, omnia intra se ipsum continens per modum vnius absolutissimi, sic Idea hominis in genere Substãtiæ collocatur. Illa verò in Deo reperitur tùm rei substractæ imitationi, tùm imitationis identitas, vt Idea vna sit quid relatiuum, & absolutum: relatiuum, prout ad hominem refertur: absolutum, prout eadem est cum Deo. Etenim quidquid est in Deo, idem est ac Deus.

III. Ideata similia esse debent suis Ideis. Sed Ideæ ex Platonis sententiã numeri sunt, Ideata proportiones numerorum. Proportiones verò non sunt numeri, sed consonantiæ, ex pluribus numeris consurgentes. Ideæ igitur non sunt in Deo.

Ideæ proportiones Numerorũ.

Respondetur, Ideata vocari à Platone proportiones numerorum, quia maiore compositione, perinde atque ampliore, ac degenere st ructurâ coagmentantur, quàm ipsæ Ideæ. Numerorum tamen proportio habet cum numero similitudinem, quia nil aliud est, quàm numerus multiplicatus.

CAPVT III.

Ideas, quum ipsæ Creaturæ non sint, secundum esse essentiæ ab æterno productæ, necessariò esse diuinam Naturam.

NOnnulli existimârunt, Ideas diuinas nil aliud esse, quàm Creaturas, secundum proprium esse reale, à diuino esse distinctum, ab æterno productas: quod sanè proprium esse non fuit esse existentię, sed essentiæ. Hæc autẽ opinio tùm Henrico Gandauensi, tùm Scoto tribuitur. Nos aduersus opinionem absolutè arguentes eam penitus reijcimus, vtpote nec Veritati, nec Fidei Catholicæ consentaneam. Etenim omne esse productum participatum est, omne participatum creatum. Sed esse Creaturarum, ab æterno realiter productum affirmatur: ergo & participatum, ergo & creatum. Ergo & Craeturæ

Omne esse productum participatum est.

priùs

priùs creatæ sūt,quàm creatæ sint,quod à fide alienum,& ridiculum est. Præterea: Creatura in nihilum tota dilabi potest. Etenim, si viuificus radius diuinæ Lucis eam non foueret, in nihilum tota dilaberetur. Si verò Creatura proprium esse reale in Deo obtineret, Creatura, vt Creatura, non posset secundum essentiam in nihilum verti: quod fatuum dictu est. Insuper: si diuinus Intellectus ab alio perficeretur, quàm à se ipso, vt probat Aristoteles, tunc Intellectus eius vilesceret. Ergo si diuinus Intellectus agnosceret Creaturas in seipsis (cognosceret autē in se ipsis, quia in proprio Idearū esse à diuino esse distincto, illas cognosceret) sequeretur, diuinum Intellectū ab alio perfici, quā à se ipso, & ideo vilesceret, quod est absurdissimū. Ampliùs: nihil est in Deo, quod non sit Deus; alioquin multiplex foret, quod nec concipi quidem potest. At si Creaturæ eo pacto, quo dicunt isti, in Deo reperiantur, aliquid erit in Deo, quod nō est Deus: quippe istorum Ideæ, secundum esse reale à Deo distinctæ, existimantur. Item: si hæc opinio consideretur, manifestè sequitur, Deum omni re magis compositâ longè magis compositum esse. Consequens stultum est, ac fatuum: ergo & opinio, ex quâ infertur. Probatur consequens: quoniam si Creaturę habent proprium esse reale, à diuino esse distinctum: ergo, quum illud esse, nempe huius, vel illius Creaturæ, sit in se indistinctum, ab alijs distinctum est: ergo in Deo tot sunt Essentię, quot Creaturæ: ergo Deus habebit innumeras propè modum Essentias, quo nihil cogitari potest absurdius. Quum itaque Ideæ sint in Deo, vt dictum est, neque sint ipsæ Creaturæ, in diuinâ Essentiâ productæ, reliquum est, vt sint ipsa diuina Natura, quæ, quum sit omnium Creaturarum exemplar, prout est à diuersis Creaturis diuersâ imitatione imitabilis, & profectò non ita imitabilis ab vnâ Creaturâ, quemadmodum ab alterâ, diuersa exprimit rerum exemplaria, quæ sunt ipsæ Ideæ, rerum omnium primordia, & origines.

Arist. 12. Met.

Intellectus diuinus, si ab alio perficeretur, vilesceret.

2. cap. huius lib.

CAPVT IIII.

Idearum definitio traditur.

IDea est Forma substantifica, diuinæ Menti obiecta, quam agens per imitationem exprimit, & intuetur, quatenus re-

rum omnium exemplar, & originem. In hac definitione forma locum generis obtinet, reliqua verò locum differentiæ. Dicitur Substantifica, vt D. Dionysij loquendi modum imitemur, quia est diuina ipsa Natura, quatenus à diuersis Creaturis diuersâ imitatione imitabilis. Additur: Diuinę Menti obiecta, ad excludendos habitus, & actus intellectûs, qui re verâ obiecta non sunt. Propterea egregiè inquit Alcinous Platonicus: Idea, vt ad Deum refertur, est Intellectio Dei, vt ad se ipsam, Essentia, vt ad Mũdum sensibilem, Exemplar. Verba illa: Quam agẽs per imitationem exprimit, & intuetur, excludunt agentia naturalia, quippe quæ suas formas neque propriè exprimunt, neque exprimunt per passiuam imitationem, sed per actiuum influxum, neque habent aliquam imitationem, quam sibi, vt finem, constituant: hoc enim propriè spectat ad agentia per intellectum. Insuper naturales formas excludunt: Etenim, quamuis agens naturale similem gignat effectum, vt ignis ignem, physica tamen forma Idea non est, quoniam agens naturale, producens effectum, illam non intuetur, quia scilicet non agit per intellectum. Additur postremò: Quatenus rerum omniũ exemplar, & originem: quoniam Idea hęc duo potissimùm præstat, rerum notitiam, & effectionem. Ideò magnus ille Dionysius Ideas appellat rerum omnium definitrices, & effectrices. Hæc de illius definitione quàm breuissimè dicta sint, exacta enim Ideæ notitia plurimis disceptationibus deinceps explanabitur.

Habitus, & actus Intellectus re vera obiecta non sunt.

D. Dionysius de Diu. Nom. cap. 4.

CAPVT V.

Idearum numerum diuinæ simplicitati non repugnare

I. OBiectio. In Deo est vnum tantùm simplicissimum intellectum, vt probat Arist. 12. Met. Ideæ autem in Deo ponuntur, vt plures intellectiones. Malè itaque ponuntur.

II. Obiectio. Quemadmodum Idea est principium tùm cognoscendi, tùm agendi, ita species intelligibilis, ita & Ars, & Sapientia. Verùm in Deo non sunt plures aut species intelligibiles, aut Artes, aut Sapientiæ. Quare nec plures Ideæ.

In Deo non sunt plures species, Artes, Sapiẽtiæ.

III. Obiectio. Sicut Ideæ sunt multiplices relationes ad Creaturas,

Creaturas,prout imitabilitates,ita dominia,& creationes sunt multiplices relationes ad Creaturas, prout ipsæ vel seruiunt, vel producuntur. Et quemadmodum sunt plures Ideę,ita sunt plura attributa. Sed non sunt plura dominia, nec plures creationes,nec multiplicatio attributorum congrua videtur. Ideæ igitur non sunt in Deo.

Adnotandum in primis,duo potissimùm in hac disceptatione statuenda esse, quorum alterum est, vnum esse in Deo simplicissimum intellectum: alterum verò,distinctas rerum rationes Deum in se ipso continere. Quòd spectat ad primum, animaduertere oportet, ex intellectu, & intelligibili fieri magis vnum,quàm ex materiâ, & formâ, vt vnanimes assensum præbēt Arabes,& Latini. Quò igitur magis vnum fit ex intellectu, & intelligibili, eò perfectior est cognitio: & vbi perfectissima est, ibi vnum prorsus, atque idem intelligens, & intelligibile. Deus autem omnium rerum perfectissimam habet cognitionem. Quare in Deo vnum penitus erunt intelligens, & intelligibile. Et ideò, quum summum intelligibile sit summum intelligens, oportet, sicut summum intelligens est simpliciter vnum,ita quoque vnum summum esse penitus simplicissimum intellectum, siue intelligibile. Vnde non est aliqua multitudo intellectorum in Deo, sed est vnum penitus simplicissimum intellectum.Et quemadmodum ex numeris oportet ascendere ad vnam absolutissimam Vnitatem, & ex rerum gradibus ad vnum simplicissimum Primum in genere, cæterorum mensuram, ita ex omnibus intellectis oportet ascendere ad vnum simplicissimum Intelligibile,& quia simplicissimum,ideò ineffabiliter vniforme. Quum autem à primo simplicissimo Intelligente cognoscitur, quoniam est primum simplicissimum intelligibile, propter suam intelligibilium, & intellectorum fœcunditatem sub varijs formis, & Ideis concipitur, quatenus Creaturas vniuersas repræsentat. Proinde non solùm est intellectum vniforme, sed & omniforme,habēs videlicet omnes formas plusquàm vnitiuè in ipsâ formâ formarum, diuinâ Essentiâ,& est primum intelligibile,quod est omnia intelligibilia,per modum tamē superexcellētis virtutis, & eminentię. Proptereà Aristoteles affirmauit, vnum esse primum Intellectum,& D.Thomas hæc protulit.Et sic patet ex omnibus præ-

Ex intellectu, & intelligibili fit magis vnū, quàm ex materia, & forma.

In Deo non est multitudo intellectorum.

Deus primū intellectum vniforme, & omniforme.

Arist. 12. Met. D. Tho. 1. p. q. 14. art. 4.

missis, quod in Deo Intellectus, & id, quod intelligitur, & species intelligibilis, & ipsum intelligere sunt omninò vnum, & idem. Quod spectat ad secundum, quod præposuimus discutiendum, operæ precium est considerare, cognitionem tantùm in eminentiam, siue vniuersè, non autem per distinctas rationes, & singularem, imperfectam esse. Nam cognitio vniuersalis est cognitio confusa, singularis autem distincta. Distinctum verò, & confusum sese habent vt perfectum, & imperfectum. Quare, si Deus vniuersè dumtaxat omnia cognosceret, vt dicebat Auerroës, omnia scilicet quatenus sunt, imperfectam cognitionem haberet, quod est absurdum. Et ideò non vniuersali, & singulari cognitione omnia cognoscit, eaq; omnium Creaturarum in Deo reperitur dispositio, quæ Regni in Rege, artificiatorum in Artifice, scientiarum in Sapiente, domus in Patrefamiliàs. Vnde inquit D. August. Restat, vt omnia ratione sint condita, nec eâdem ratione homo, quâ equus: hoc enim absurdum est existimare. Singula igitur proprijs sunt creata rationibus.

D. Aug lib. 83. q.

Constitutis duobus hisce disceptationis nostræ principijs, quoniam scilicet in Deo est vnum simplicissimum intellectũ, & quoniam Deus rerum omnium distinctas rationes comprehendit, oportet, vt Ideæ sint vnum simplicissimum intellectum, ac simul, pariterq; plura intellecta. Quomodo autem hoc fieri valeat, ita declaramus. Ideæ actu, & realiter, sunt ipsa diuina Natura, vt dictum est. Diuina verò Natura omnium rerum cognitionem in se ipsâ continet, prout à diuersis Creaturis diuersâ imitatione imitabilis, diuinâ intellectione concipitur. Non enim æquè omnia rerum omnium Authorem imitantur, vt dixit Arist. hisce verbis: A primo Ente communicatum est esse, his quidem clariùs, illis autem obscuriùs. Quoniam autem omnia repræsentat, ideò est omnium Idea, & quoniam vna essentia, idcircò vna Idea est. Propterea Plato Deum appellat Ideam Boni, in libris de Rep. Clemens Alexand. omnium Ideam, Boëtius supernum exemplar:

Aris. 1. Cœl. tex. 100.

Plato di Repu. Clem. li. 4. strom.

Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum Mente gerens, similiq; in imagine formans.

Quin& Mercurius in Pimandro sic ait: Μίαν οὖν ἔχει ἰδέαν,

ἥτις

ἥτις ἐστὶν αὐτοῦ ἰδία, ἥτις ταῖς ὄψεσιν οὐχ ὑποπταίη ἀσώματος, καὶ πάσας διὰ τῶν σωμάτων δείκνυσι. Vnam habet Ideam Deus, quæ illius eſt propria, quæ neque oculis ſubiacet, prout incorporea, formasq; per ſingula corpora exprimit. Ideæ igitur, quum ſint actu vna eſſentia, ſunt actu vna Idea, vnumq; ſimpliciſſimum intellectum. Quoniam autem diuina Eſſentia eius eſt ſupereminentis perfectionis, vt omnem eſſendi modum plusquàm æquipollenter contineat, & repræſentet, ideo, licèt actu ſit vna Idea, attamen ſecundum virtutem tot habet Ideas, quot imitabilitates à Creaturis, id eſt, ita perfectè, & vnitiuè, per modum vnius ſimpliciſſimi intelligibilis Deo intelligenti obijcitur, vt omnia in vno ſimpliciſſimo intelligibili longè nobiliùs, clariùs, perfectiùs repræſentet, quàm ſi plura diſtinctiſſima intelligibilia, pluresq; Ideas contineret. Adnotandum tamen, duobus modis accipi eſſe virtuale. Primò quatenus diſtinguitur, ac rectâ lineâ opponitur eſſe ipſi formali, ſiue actuali, quemadmodum affirmamus, ſapientiam in puero ita ſecundum virtutem inueniri, vt actu in illo non reperiatur. Atque hoc pacto non aſſeueramus Ideas ſecundum virtutem diſtinctas, ac ſi diceremus, in Deo re verâ non inueniri. Hic autem fuit error Plotini, & vniuerſæ Academiæ, qui aſſerunt quidem, Ideas in Deo ſecundum virtutem reperiri, ſed formaliter in primâ Creaturâ. Secundò: quatenus plusquàm æquipollet omni modo eſſendi formali, ſiue actuali, omnibus intellectis, omnibusq; diſtinctionibus. Atque hoc pacto affirmamus, Ideas ſecundùm virtutem ita diſtinctas eſſe, vt infinito propemodum interuallo, & plus æquipollenter ſint diſtinctæ, quàm ſi eſſent actus diſtinctiſſimi prout multiplices formæ, pluraq; intelligibilia. Ratio eſt ſuperexcedens, omniaq; perfectiſſimè continens vnitas diuinæ intellectualis Naturæ, à quâ diuina Natura habet, vt & quodlibet ſibi vniat, & quodlibet in eâ immaculatam, & impermixtam ſeruet ſingularem proprietatem. Sicut enim virtus cognoſcens, quò magis vna eſt, eo eſt maioris, & vehementioris perfectionis, atque ad plura ſeſe extendit, quemadmodum ſenſus communis, qui vnus exiſtens, cæterorum omnium obiecta cognoſcit: ita ſpecies, & obiecta, quò maiorem obtinēt vnitatem, eò maiorē obtinent excellentiā in re-

Vna tātum actu Idea.

Plures virtute Ideæ.

Virtus, plus quā æquipollens.

Virtus cognoſcēs, quò magis vna eò maioris perfectionis

repræſentando,ac longè plura exprimunt,altioriq. modo, & magis diſtinctè. Nam vtique non eſt maior ratio de virtute cognoſcente, quàm de ſpecie, & obiecto. At diuina Eſſentia ſupremum obtinet, atque ineffabilem gradum vnitatis. Idcircò vna penitus Idea exiſtens, omnia ſecundum virtutem pluſquàm æquipollentem diſtinctiſſimè repræſentat. Cõfirmatur: quia ſi diuina Eſſentia omnem eſſendi rationem, & modum eminentiſſimè continet, eiuſq; ſuperexcellentis perfectionis eſt, vt ſimpliciſſima vnitate præhabeat in ſe ipſa, vnde omnes Creaturæ illi ſimiles fiant ſecundum proprias earum quidditates, nonne oportet, vt eius quoque ſit in repræſentando ſuperexcedentis perfectionis, ob quam omnium rerum ſit vna penitus ratio, & exemplar, omnia ſecundum eminentiſſimam pluſquàm æquipollentem virtutem perfectiſſimè ſimul, ac diſtinctiſſimè repræſentans?

Ideæ non ſolum diſtinguuntur vt quod, ſed etiã vt quo. D. Thomas 1. p. q. 15. art. 11.

Ex dictis elicio, non ſolùm, quemadmodum ait Caietanus, Ideas diſtingui vt quod, ſed etiam, quod ipſe negare videtur, vt quo; nõ ſolùm, inquam, vt obiecta intelligibilia, ſed vt principia intellectionis, ſiue ſpecies intelligibiles. Verùmtamẽ hoc D. Thomæ aduerſari videtur; Nam ipſe hæc profert: Non eſt autem contra ſimplicitatem diuini Intellectus, quòd multa intelligat, ſed contra eius ſimplicitatem eſſet, ſi per plures ſpecies eius intellectus formaretur. Re verà tamen non aduerſatur. Dicimus nos, Ideas eſſe actu vnam tantùm ſpeciem intelligibilem, ipſam videlicet diuinam Naturam, quæ ſeſe habet ad Intellectum Dei, tamquàm ſpecies intelligibilis: & in hoc sẽſu negat D. Thomas plures eſſe ſpecies intelligibiles. Dicimus etiam Ideas ſecundum virtutem pluſquàm æquipollentem plures eſſe intelligibiles ſpecies, id eſt, diuinam Eſſentiam per modum vnius ſpeciei intelligibilis ita perfectè, ac diſtinctè Ideas continere, ac ſi eſſent ipſæ Ideæ plures ſpecies intelligibiles actu diſtinctiſſimæ: & in hoc ſenſu non inficiatur D. Thomas, plures Ideas eſſe, vt plures ſpecies intelligibiles. Attamen ſecundũ noſtrum modũ concipiendi negat D. Tho. plures eſſe Ideas, vt principia intellectionis, etiam ſecundũ virtutem. Non enim plura obiecta intelligere, includit ſecundum noſtrũ modũ cõcipiendi imperfectionẽ, immo perfectionem: ſed pluribus ſpecieb. intellectum formari, hoc includit imperfectionem.

Pluribus ſpeciebus Intellectũ formari, includit imperfectionem.

Ad

Ad primam Obiectionem patet ex dictis respōsio. Idea est actu vnum intellectum, plura verò secundum virtutem, plusquàm æquipollentem.

Ad 2. respondetur, speciem intelligibilem in diuino Intellectu duobus modis sese habere; fundamentaliter, vel Idealiter; actu, vel virtute. In primo sensu est vna species intelligibilis, in secundo plures. Vt autem sunt plures species, sunt plures Ideæ, neque hoc est inconueniens, vt dictum est. Dicitur postremò, de Arte, Sapientiá, & Ideis, parem non esse rationem, quia diuina Ars, & Sapientia habēt solùm rationem principij efficientis, non obiecti. Ad distinctam verò Dei cognitionem exigitur, plura esse obiecta, quæ sint plura principia obiectiua: sed non exigitur, vt illud, quod est dumtaxat principium efficiens, in plura principia efficientia distribuatur. Siquidem vna dumtaxat ars ad plura sufficit producenda, sed non vna sufficit Idea ad plures res producendas.

Ars, & Sapientia principium efficiens, non obiectum.

Ad 3. respondetur, plurimùm interesse inter dominium, creationem, & Ideas. Illa enim habent rationem causæ dumtaxat, non obiecti: & ideò vnum tantùm dominium est, vna creatio. Sed Ideæ sunt causæ efficientes obiectiuæ, & ideò sunt plures. Negatur verò attributa non esse plura: alia enim est diuina Bonitas, alia Sapientia.

CAPVT VI.

Ideas non esse actu obiectum secundarium, sed tantùm secundum virtutem plusquàm æquipollentem.

CEnset communis Schola Theologorum, duo esse obiecta diuini Intellectûs, alterum primarium, alterum secundarium, illud Essentiam diuinam, istud Creaturas, siue Ideas: quòd scilicet illud immediatum, istud mediatum, per illud istud, non per istud illud cognoscitur. Verū, vt de diuinis pro viribus dignè loquamur, animaduertere oportet, formaliter, siue actu, non esse in diuinis duo obiecta, alterum primarium, alterum secundarium. Hoc autem probatur, primò ex parte intelligentis, secundo ex parte rei intellectæ. Quod spectat ad primum, constat profectò Intellectum Dei non transire de intellectione in intellectionem, sed omnia, quę simul adsunt,

Obiectum primariū, & secundarium.

vnico incommutabili contuitu intelligere: alioquin ſcientia eius variabilis eſſet, quod perabſurdum, & D. Iac. aduerſatur, quippè qui aſſerit, apud Deum tranſmutationem non eſſe, nec viciſſitudinis obumbrationem. Idcircò Deus aliter nunc, aliter anteà, aliter poſtea non videt. Non enim more noſtro, vt inquit D. Auguſt. vel quod futurum eſt proſpicit, vel quod præſens eſt aſpicit, vel quod præteritum eſt reſpicit, ſed præterita, præſentia, futura, ſtabili, ac ſempiternâ præſentiâ cōprehendit. At ſi diuinus Intellectus duo obiecta, alterum primarium, alterum ſecundarium formaliter, vt huiuſmodi, diſtincta intueretur, vnicè non intueretur, ſed quia formaliter vnum obiectum eſt prius, alterum poſterius, idcircò illud anteà, hoc poſteà intelligeret, quod eſt inconueniens. Adde, non poſſe maximam cogitari Naturæ intimationem, & idemtitatem inter plura formaliter, & vnum ſimpliciter. Dictum autem eſt, ſummum Intelligibile, & ſummum Intelligens eſſe omninò vnum, & idē. Quomodo ergo vnus omninò intelligentis intuitus, ſi plura formaliter intuetur? quæ proportio, quæ intimatio Naturæ, quæ ſumma idemtitas inter primum Intelligibile, & primum Intelligens, ſi plura formaliter ſunt obiecta intelligibilia? Non ſunt itaque in Deo duo formaliter obiecta, alterum primarium, alterum ſecundarium, ſed vnum obiectum abſolutiſſimum, abſtrahens à primario, vel ſecundario per eminentiſſimam perfectionem. Non enim poteſt dici formaliter primarium, quia non diſtinguitur à nullo formaliter ſecundario. Quòd ſpectat ad ſecundum, quod propoſuimus diſcutiendum, palàm eſt, diuinam Eſſentiam plus eſſe eādem ſuis Ideis, quàm ego ſum idem mihimetipſi: tùm quia ſupremam idemtitatem actualem, ſiue formalem cum ſuis Ideis continet, quâ non ſolùm maior excogitari non poteſt, ſed infinitè maior eſt oī formali idemtitate, q̄ excogitari pōt: tùm quia eſt actu vna Idea, vnum ſimpliciſſimum intellectum, vt dictum eſt. Ergo, quemadmodum fieri non poteſt, vt ego videam me ipſum, niſi videam me: ita fieri non poteſt, vt Deus videat ſuam Eſſentiam, quin videat ſuas Ideas. Atque hoc pacto intuitus diuini Intellectûs ad ſuam Eſſentiam, quatenus obiectum primarium, & ad Creaturas, ſiue Ideas, tamquàm obiectum ſecundarium, formaliter non terminatur, ſed

Epiſt. 1.

D. Auguſt. de Ciu. Dei lib. 11. c. 21.

In Deo vnū obiectū abſolutiſſimum abſtrahens à primario, vel ſecundario.

ſe tantùm, & nihil aliud à ſe vel primariè, vel ſecundariè intuens, vnitiuè, & ſupereminenter, & pluſquàm æquipollenter omnia cognoſcit.

Propterea adnotandum, diuinam Eſſentiam, & Ideas eſſe duo obiecta, primarium, & ſecundarium, non formaliter, at ſecundum virtutem pluſquàm æquipollentem omni formali obiectorũ diſtinctioni. Quoniam enim Eſſentia diuina eſt in ſe ipsâ infinitè perfectiſſima, & quamuis nullis Creaturis exiſtentibus, nullas ipſa Creaturas per Ideas exprimeret, infinitè perfectiſſimum foret diuinæ cognitionis obiectum, ideò virtute pluſquàm æquipollente primarij obiecti nomen ſibi vendicat, Creaturæ autem ſecundarij, id eſt, Eſſentia diuina ita per modum vnius abſolutiſſimi obiecti, Eſſentiam diuinam, & Creaturas vnà repræſentantis, diuinæ Menti obijcitur, vt in hoc vno abſolutiſſimo obiecto ſe ipsã clariùs, & perfectiùs repræſentet, quàm ſi eſſet obiectum diſtinctiſſimum à Creaturis, & quia nihil egens Creaturis, ideò vt obiectum primarium diuinâ intellectione conciperetur, Creaturæ autem vt obiectum formaliter ſecundarium. Et in hoc ſenſu communis Schola Theologorum optimè in Deo conſtituit obiectum primarium, & ſecundarium.

Diuina Eſſentia infinitè perfectiſſima.

Verumtamen quæ dicta ſunt, eâ de causâ falſa videntur, ꝙ abſurdiſſimũ illud ſequeretur, Eſſentiam diuinam conſiſtere non poſſe abſque Creaturis, quæ productæ ſunt in rerum Naturâ. Sed reſpondetur, quod exiſtimatur abſurdum, non eſſe abſurdum, ſuppoſitâ determinatione diuinæ Voluntatis. Deus enim ab æterno prædeterminauit omnes Creaturas faciendas, & has omnes ab æterno ſimul cum propriâ Eſſentiâ vnico incommutabili contuitu, per modum vnius abſolutiſsimi obiecti, intellexit: alioquin eius cognitio ab æterno omninò perfecta non fuiſſet. Cum hoc tamen illud rectè ſeſe habet, potuiſſe diuinam Eſſentiam, niſi Deus in primâ æternitatis caligine aliter determinâſſet, abſque Creaturis faciendis conſiſtere, propter ſuperexcedẽtem virtualem diſtinctionem, pluſquàm æquipollentem omni formali diſtinctioni inter diuinam Eſſentiam, & Creaturas.

Deus ſeipsũ, & Creaturas ab æterno vnico incommutabili contuitu intellexit.

CAPVT VII.

Ideas in diuino Intellectu rationem simul, & formalem, & obiectiuam includere.

MAgna disceptatio à recētioribus Philosophis excitatur, num Ideæ in Mēte diuinâ sese habeant vt forma penè extrinseca, siue vt species impressa, vel vt forma intrinseca, nempe Verbum, siue species expressa: adeò vt quæstio sit: Num Ideæ intelligantur vt conceptus obiectiuus, vel vt conceptus formalis. Priorem sententiam Caietanus tueri videtur, posteriorem Ferrariensis, Suarez, & alij.

Tria ad intellectionē, obiectū, Species, Verbū.

Cęterùm, vt rei veritatem facillimè perpendamus, animaduertere oportet, tria ad intellectionem pertinere, Obiectum, Speciem intelligibilem, & Verbum. Illud externum, hanc penè externam, tertium internum. In Deo non sunt Ideæ vt obiectum externum, quia tunc essent in Deo secundum materiæ conditiones, quod est absurdissimum. Nec etiam quærimus, an Ideæ sese habeant in Deo, vt obiectum præcisè: quoniam incideremus in opinionem, quæ Scoto tribuitur, ponentes videlicet in Deo aliquod esse productum Creaturarum, à Deo re ipsâ distinctum, quod esset obiectum diuinæ intellectionis. Quamobrem superest, Ens in Deo reperiri vel vt Speciem intelligibilem, vel vt Verbum. Quod patet: quoniam Essentia diuina est omnium rerum similitudo: similitudo autem rei intellectæ vel est Species intelligibilis, vel Verbum. Ex dictis verò constat, Ideas esse diuinam ipsam Naturam, quatenus rerum omnium similitudinem, & exemplar. Primò itaque probatur, Ideas in Deo non reperiri vt solas species intelligibiles, mox neque vt solas species expressas.

Proprium exemplaris rem exprimere.

Quod spectat ad primum, constat, expressionem rei propriè, ac necessariò Ideæ competere: siquidem proprium est exemplaris rem exprimere. Verùm, si vt species intelligibiles Ideę tantùm sese haberent, rem vtique perfectè non exprimerēt. Nā species impressa inchoat intelligendi actū, & ideò non exprimit. Verbū aūt terminat intellectionē, & ideò exprimit, & species expressa vocatur. Etenim, si res attētè cōsideretur,

deretur, species Intelligibilis per se primò mouet solùm intellectum ad sui conceptionem, ex quâ postea Intellectus alium conceptum format, in quo, vt præcipuo obiecto, & maximè perfecto, terminatur, & quiescit. Non igitur sufficit, Ideam sese habere vt conceptum obiectiuum. Insuper: Ideæ, vt ait D. Thomas, sunt plures in Deo, quatenus intellectæ. Verùm species intelligibilis est potiùs Quâ, siue per quam intelligitur, species verò expressa est potiùs Quam, siue quam intellectus intelligit. Illa enim inchoatio, hæc terminus intellectionis. Quamobrem hæc potiùs sese habet vt id, quod intelligitur, illa vt principium, quò intelligitur. Ideæ igitur non tantùm sese habent vt species impressæ.

Species quâ, & species Quam.

Quòd spectat ad secundum, palàm est, formam intelligibilem præcisè modum actiuum continere, expressam modum passiuum. Nam illa propriè informat Intellectum; quoniam iungit obiectum Intellectui: hæc autem propriè formatur ab Intellectu: quoniam obiectum, fermè iunctum Intellectui, supponit. Ergo secundum nostrum modum concipiendi oportet, vt priùs Intellectus Dei informetur à diuinâ Essentiâ, sub diuersis Ideis conceptâ, quæ sese habet vt species intelligibilis, deinde formet ipse formalis conceptus, & hoc est formare speciem expressam, vel Verbum. Et quoniam omnes Creaturarũ perfectiones in Deo reperiuntur, humana verò diuinis accommodantes, omnes imperfectiones remouere debemus, idcircò, quum species intelligibilis sit Intellectûs nostri perfectio, vel eam omninò Deo tribuere debemus, quod perabsurdum; vel saltem demptis imperfectionibus, quod fieri oportet. Accedit: quòd Ideæ sunt principia cognitionis: Verbum autem propriè sese habet non vt principium, sed vt terminus cognitionis, species verò intelligibilis propriè non vt terminus, sed vt principium intellectionis. Quamobrem impressæ speciei rationem Ideæ continent, atque hoc pacto non vt sola Verba sese habẽt.

Verbũ propriè sese habet, non vt principium, sed vt terminus cognitionis.

Quum igitur Ideæ neque vt solæ species intelligibiles, neque vt sola Verba in Diuinâ Mente consistant, manifestè sequitur, diuinam Essentiam vtrumque exemplaris modum vnitiuè, & supereminenter comprehendere. Quoniam enim perfectissimè omnia repræsentat, ideò quidquid habet perfectionis vel species intelligibilis, vel Verbum, essentialiter dictum,

sibi vendicat. Quatenus est principium intellectionis, Species intelligibilis, quatenus terminus cognitionis, Verbum appellatur. Quatenus intellectui imprimitur, Species intelligibilis, quatenus omnium expressio, Verbũ nuncupatur. Sed quia ob infinitam perfectionem infinito propemodum interuallo omnem exemplaris modum superexcedit, ideò nõ velut Ens per accidens, ex specie intelligibili, & Verbo componitur, sed vtriusque rationem eminentissimè, & plusquàm æquipollenter continens, abstrahit ab vtrisque, & in abysso primarum Tenebrarum sese cõtegens, vt exemplar, actu vnitissimum, & simul virtute distinctissimum, diuinâ intellectione concipitur. Magis enim ita repræsentat, ac si esset vná & Species intelligibilis, & Verbum. Et ideò est diuina superexcedens exemplaris præcõceptio, omnem exemplarium rationem propriâ Dei ratione continens, quod est supereminenter, & plusquàm æquipollenter contineri. Propterea D. Thomas vtrumque exemplaris modum, obiectiuum, & formalem de ratione Ideæ constituit in hæc verba: Sic igitur per vnam Speciem intelligibilem, quę est diuina Essentia, & per vnam intentionem intellectam, quæ est Verbum diuinum, multa possunt intelligi. Rectè autem ibi adnotat Ferrariensis, verbum non accipi vt secundum Personam in diuinis, quia nondum de Trinitate facta mentio, & cum Philosophis Author disputabat, aduersus quos tunc temporis fatua esset huiusmodi assertio, sed accipi vt Verbum, essentialiter dictum: quoniam videlicet Essentia diuina, quatenus Verbum, omnia per Ideas repræsentat. Quamobrem Sectatores D. Thomæ, si Doctoris sui fundamenta rectè considerant, frustrà contendunt, alij Ideam esse Verbum, alij conceptum obiectiuum. Verum enim est secundum D. Thomam tùm Ideam esse Verbum, tùm Speciem intelligibilem. Neque hoc incongruit: nam si duo isti conceptus necessariò semper connectuntur, quum ad idem referantur, idem repræsentent, eamdem ferè exemplaris rationem contineant, quantò magis in diuinâ Essentiâ idemtificabuntur, in quâ propter summam idemtitatem omnia sunt vnum? Nos autem hoc pacto omnia in diuinâ Essentiâ omni prorsus vnitate constituentes, cuncta, quæ fieri possunt Argumenta pro vtrâque disputantium opinione, facilè admittimus. Quippe nihil negan-

D. Thomas lib. 1. contra Gent. cap. 53

D. Thomæ sectatores frustrà contendunt.

negantes, omnia per eminentissimam affirmationem Deo tribuimus.

CAPVT VIII.

Ideas per se primò sese habere in Deo vt causam formalem, secundariè vt finalem, tertiò vt efficientem.

SVarez in Metaphysicis disputationibus de causâ exemplari, Ideam reuocat ad causam efficientem, hisce argumentis.

I. Argumentum. Aristoteles quattuor genera causarum tantùm recensuit. At si Idea ad causam formalem, non ad efficiētem, reducatur, quinque genera causarum asserere oportet, quod ab Aristotele alienum. Probatur: quia Idea vix plùs, quàm nomine conuenit cum causâ formali. Nam forma informans est intrinseca, & pars essentialis compositi, Idea verò extrinseca, eatenus causæ formalis rationem obtinens, quatenus per imitationem passiuam concurrit ad dādam similem formam, & speciem effectui. Vnde inter se magis differunt, quàm materia, & forma, & non minus, quàm forma, & causa efficiens, quum etiam forma efficiens sit forma, & causa extrinseca, cuius participatio est forma informans, ab eâ procedens.

Arist. quattuor genera tantùm causarum recēsuit.

II. Sicut sese habet Ars in Artifice, sic & Idea. Sed Ars ad causam efficientem pertinet: ergo & Idea. Maior probatur: quoniam Ars non causat ab extrà, nisi per Ideam, & sicut Ars est principium artificiosum, sic & Idea. Minor patet: quoniam Aristoteles, agens de causis, vocat Statuarium causam per se Artis: quoniam, sicut interior domus est causa efficiens domûs exterioris, vt ait idem Arist. sic Ars, & Idea sunt causæ efficientes artificiatorum: quoniam, sicut voluntas, & potentia exequens, illa vt mouens potentiam exequentem, hæc vt exequens, ad causam efficientem pertinent: sic Ars, quatenus dirigit, ac determinat potentiam exequentem, ad idem genus causæ pertinet. Vnde, quoniam Ars dirigit, & determinat per Ideam, propterea sequitur, Ideam quoque esse causam efficientem.

Sicut Ars ī Artifice, sic & Idea.

Aristot. 7. met.

III. Sicut

III. Sicut agens naturale completur in ratione principij agentis per formam, ita agens intellectuale completur in suo ordine per Ideam. Nam sicut illud per formam continet similitudinem effectûs, & ad eum determinatur: ita istud per Ideam cõtinet similitudinem effectûs, & ad eũ determinatur, saltem quò ad specificationem. Nam quò ad exercitium non determinatur per solum exemplar, & ideò indiget voluntate. Sed forma in agente naturali complet modum causæ efficientis, non autem nouum genus causæ constituit. Ergo forma in agente intellectuali complet modum causæ efficientis, non autem nouum genus causę constituit.

Forma complet modum causæ efficiẽtis.

Probat etiam Suarez, Ideam non pertinere ad causam finalem: & eius verba satis prolixa, licèt admodum insignia, in hoc omninò tendunt, vt probent, Ideam esse quidem & exemplar, & finem, verùm sub diuersâ ratione causalitatis: & quia propriè sub ratione exemplaris nullam habet finis rationem, ideò propriè non pertinere ad causam finalem.

Cæterùm ad rei veritatem consequendam, animaduertere oportet, quemadmodum in agente naturali forma informans sese habet, ita in agente intellectuali sese habere formam exemplarem. Nam per vtramque formam vtrumque agens & continet similitudinem effectus, & ad eum determinatur, vt rectè ait Suarez. Sed in agente naturali prius est esse formæ, quàm esse causæ efficientis: prius enim homo est homo, quàm homo generans. Ideò forma, per quam agit agens naturale, prius reducitur ad causam formalem, quàm ad causam efficientem; ex quo sequitur, eam primò, & per se esse causam formalem, secundariò efficientem. Vnde Suarez non rectè asserit, formam in agente naturali complere tantùm modum causæ efficientis, non autem nouum genus causæ constituere. Sic igitur in agente intellectuali prius est esse causæ exemplaris, quàm esse causæ efficientis. Etenim agens per Intellectum nihil agit, quod antea non cognoscat, sicut Artifex priùs cognoscit Ideam, deinde producit rem in externâ materiâ. Idcircò necesse est Ideam priùs esse Ideam, quàm esse causam efficientem. Vt autem Idea est, forma imitabilis est, ac profectò, vt huiusmodi, non est causa efficiens, sed esse formam imitabilem, hoc solùm per se, & directò pertinet ad causam forma-

Prius esse formæ, quã causæ efficiẽtis.

Idea, vt Idea, forma imitabilis.

formalem. Etenim forma, vniuersè accepta, est nomen analogum ad formam informantem, & exemplarem. Quippe fundamenta analogæ similitudinis diuersarum rationum simpliciter sunt, eâdem verò proportione. Et ideò analogo nomine res diuersæ ita significantur, vt, quatenus vno nomine significantur, ad res diuersas secundum vnam proportionem vniantur. Ideò etiam analogata simpliciter diuersa sunt, & vnum proprium absolutum essendi modum constituunt, quem cum alijs analogatis non habent communem. Nam ratio cognitionis, fundamentum similitudinis inter Intellectum intelligentem, & oculum videntem, alia est in Intellectu, alia in oculo: & ideò abstrahi non potest ratio cognitionis ab Intellectu, & oculo, sed ratio cognitionis in Intellectu semper distincta remanet à ratione cognitionis in oculo. Cum hoc tamen diuersitate rectè semper consistit idemtitas proportionis: quòd scilicet, quemadmodum sese habet oculus ad visionem, ita Intellectus ad intellectionem. Ex hoc autem sequitur, visionem Intellectûs, & visionem oculi, quæ sunt duæ res diuersæ, ita significari analogo nomine visionis, vt ad visionẽ Intellectûs, & ad visionem oculi, quæ secundum se diuersæ sunt, secundum proportionem vniantur: quòd scilicet, quemadmodum sese habet visio oculi ad oculum, ita visio Intellectûs ad Intellectum. Cum hac tamen idemtitate proportionis semper verum est, visionem oculi, & visionem Intellectûs esse duas res, absolutè diuersas, & vtramque vnum proprium essendi modum constituere. Aliud enim absolutè est visio oculi, aliud visio Intellectûs: nam illa in visibilium, hæc in genere intelligibilium collocatur. Fundamentum itaque analogæ similitudinis inter formam informantem, & formam exemplarem, quæ sub analogo formæ nomine continetur, est ipsa, vt ita dicam, specificatio. Nam vtraque induit rei certam formam, & determinatum esse, per quod à cœteris, illam certam formam non habentibus, differt. Sicut enim Anima ita dat esse animato, vt animatum per Animam à quolibet inanimato distinguatur, sic Idea hominis ita dat esse homini, vt homo per Ideam hominis à quolibet non homine segregetur. Hæc autem est idemtitas proportionis, quâ forma, vniuersè accepta, cum duabus hisce formis copulatur. Attamen fundamentum similitudinis

Nõnulla de analogis, acuta, & dilucida.

Fũdamentũ analogæ similitudinis inter formã & Ideam.

dinis

dinis aliud est absolutè in formâ informante, aliud in formâ exemplari. Nam informans per actiuum influxum determinat, & producit effectum, exemplaris autem per passiuam imitationem induit certam formam rei, arte factæ. Propterea vtraque absolutè diuersa est, & proprium existendi modum singillatim constituit: & ideò forma exemplaris non debet reuocari ad causam formalem internam, quasi illius concausa, & appendix, sed per se formale causæ genus constituere, quemadmodum rectè arbitratur Henr. Gand. Ideo etiã Plato, eiusq; sectatores quattuor vulgatissimis causis, Materiæ, Formæ, Efficienti, & Fini, exemplarem, vt ab eis absolutè distinctam, & aliam per se causam, addiderunt. Aristot. quoque asseuerat causam exemplarem. Quòd si etiam concederetur, Aristotelem de causâ exemplari nihil memoriæ prodidisse, quattuor duntaxat causas benè recenseret, quatenus vniuersè non sunt plures, quàm quattuor. Etenim causa formalis, vniuersè considerata, est vna tantùm causa formalis analogica. Ex quibus constat, propriam quidditatiuam rationem exemplaris esse imitabilitatem formalem, siue per passiuam imitationem influxum determinatæ formæ in re arte factâ. Vt huiusmodi autem non est causa efficiens, quoniam huius propria ratio non est dare formam rei per passiuam imitationem; & ideò illam, vt efficientem, res facta non imitatur. Sicut enim res, producta ab agente naturali non est similis agenti naturali, quatenus agenti, sed est similis formæ, per quam agens sibi simile producit, vt ignis formæ ignis, non igni, vt generanti: sic res producta ab agente intellectuali non imitatur agens intellectuale, quatenus agens, sed imitatur formam exemplarem, per quam agens simile producit. Confirmatur: quoniam si effectus secundum naturam specificam præcisè similis esset causæ efficienti, vt est causa efficiens, quæro de tali causâ efficiẽte, vel est æquiuoca, & remota, vel vniuoca, & proxima. Si primum: ergo quodlibet efficiens, modò sit causa efficiens, potest generare sibi simile in specie, quod tamen est falsũ, quoniã Sol efficit hominẽ, homo tamẽ Sol non est. Si postremum: ergo causa efficiẽs, vt præcisè huiusmodi, esset vniuoca specificè effectui, quod tamen est falsum: quoniã homo non est specificè vniuocus homini genito, quia generans, sed quia homo. Quapropter

Idea induit rei certã formam.

Henr. Gãd. quodl. 9. q. 2. Plato in Timæo, et Phædone. 2. Phys. t. 28 & 7. Met. t. 23

Res, producta ab agẽte nõ est similis agẽti, quatenus agenti.

pter non est de ratione causæ efficientis, vt causæ efficientis, imitatio specifica, siue formalis, verùm de ratione causæ formalis, & exemplaris. Aliud igitur absolutè causa efficiens, aliud forma exemplaris. Quod etiam patet: quoniam ratio Ideæ in hoc maximè consistit, vt sit principium cognitionis. Causa verò efficiens, vt præcisè huiusmodi, non est principium cognitionis, sed principium operationis. Tunc summa ratiocinationis meę ita conficitur. Causa formalis, & causa efficiens sunt duę res simpliciter diuersæ. Oportet igitur exemplar vel priùs esse causam formalem, mox efficientem, vel priùs causam efficientem, mox formalem. At Suarez inquit, exemplar esse primò, & per se causam efficientem, non formalem. Ergo si Idea esset priùs causa efficiens, quàm formalis, tunc sequeretur, Deum priùs res efficere, quàm cognoscere, quod est absurdissimum. Vnde inquit D. Augustinus: Deus non aliquid nesciens fecit, quod nec de quolibet homine Artifice rectè dici potest. Porrò, si sciens fecit omnia, ea vtique fecit quæ nouerat. Ex quo occurrit animo quoddam mirum, sed tamen verum, quòd iste Mundus nobis notus esse non posset, nisi esset: Deo autem nisi notus esset, esse nõ posset. Idcircò quod Græcè ἰδέα, Idea, Latinè forma nuncupatur, & communis Philosophorum, ac Theologorum Schola Ideas esse formas sæpe sæpius affirmat. Aristoteles autem enumerans causas, cum formali simul enumerauit Ideam. Primò itaque, per se, & directò Idea est causa formalis, secundariò finalis. Quoniam enim omne agens agit propter finem, oportet, vt primum agens agat propter finem. Et quoniam finis agentis est conformitas formæ ad formabile, concepta per Intellectum, & mouens Voluntatem agentis ad eam desiderandam, & efficiendum: ideò ipsa forma exemplaris est causa finalis. Sicut enim finis agentis naturalis est conformitas formæ ad suum formabile, quippe omne agens perfectum agit sibi simile, nõ aũt agit sibi simile, nisi per formam, & ideò finis hominis est generare hominem: ita etiam finis agentis intellectualis est cõformitas formæ ad suum formabile. Quod ita explanatur: Agens intellectuale, vt Artifex, per se, & directò cognoscit Ideam, vt Ideam, deinde trahit Idea voluntatem agẽtis ad eius desiderium, & ad efficiendam ipsam imitationem. Sic Idea in Intellectu diuino per se, & di-

D. Aug. de Ciu. Dei lib. 11. cap. 10.

Arist. 2. Phys.

Finis agentis conformitas formæ ad formabile.

ectò est Idea, forma scilicet specificè imitabilis, & in hoc causandi modo non est finis, sed forma, secundariè autem vt bonum quidpiam, & res amabilissima quodammodo allicit, trahit, mouet Voluntatem Dei ad eius desiderium, & efficiendam ipsam conformitatem, per creationem videlicet perfecti Ideati, quod perfectum est, quum Ideæ conformitatem adipiscitur. In hoc autem causandi modo Idea sese habet vt finis, quoniam finis propriè consistit in metaphorica motione, Idea verò quodammodo trahit, atque allicit diuinam Voluntatem. Neque incongruit, Ideam rationem finis eminentissimi habere in ordine ad diuinam Voluntatem, quoniam Idea nil aliud est, quàm diuina ipsa Natura, prout à diuersis Creaturis diuersá imitatione imitabilis. Idea quoque in alio sensu est causa finalis, Ideatorum videlicet: quippe res omnes, vt ait D. Thomas, constituuntur propter diuinam similitudinem consequendam, tamquàm propter vltimum finem. Tunc autem vnumquodque diuinam similitudinem consequitur, quum propriam Ideam participat. Idea igitur secundariè ad causam finalem pertinet, postremò, & reductitiè ad causam efficientem. Nam postquàm Idea mouet Intellectum agentis ad rem efficiendam, vt bonum quidpiam, & res amabilissima, tunc agens intellectuale rem ipsam molitur, & prodit in effectionem. Vnde, quoniam Idea mouens agentis voluntatem, constituit agens in actu effectionis, ideò & causa efficiens vocatur, & Dionys. atque Augustinus causas effectrices Ideas nuncupárunt.

Idea quodāmodo trahit diuinā Voluntatem.

D. Thom. 3. cont. Gent. cap. 19.

D. Dionys. de diu. Nomin.

D. August. lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 25.

Argumentis itaque doctissimi Suarez hoc pacto respondendum erit.

Ad 1. dicitur, tùm Aristotelem posuisse causam exemplarem, vt iam probauimus, tùm esse vnam tantùm causam formalem analogicè, exemplarem scilicet, & informantem, atque in hoc sensu affirmaret Aristoteles, si tamen affirmaret, quattuor tantùm causas inueniri. Absolutè tamen exemplaris, & informans sunt duæ causæ formales, per se distinctæ, & hoc non esset alienum ab Aristotele, sicut ab eo non est alienum, vnam tantùm esse causam materialem analogicè, plures simpliciter, quemadmodum materiam Cœli, & materiam inferiorum, pariterq. vnam tantùm esse causam efficientem

Causa, vna analogicè, plures absolutè.

cientem

cientem analogicè, plures simpliciter, quemadmodum causam æquiuocam, & causam vniuocam. Ad probationem respondetur, Suarez assumere quod non probat. Idea enim est specificè imitabilis, quod Suarez numquam præcisè de causa efficienti probauit: & hoc est longè plùs, quàm nomine cum forma conuenire.

Ad 2. Negatur maior propositio. Idea enim est forma, specificè imitabilis: hoc autem non est de ratione Artis, vt Artis: & ideò non est par ratio. Dicimus tamen, Ideam esse causam tùm formalem tùm efficientem, sed illam directò, & per se, hanc secundariè, & reductitiè. Ad authoritatem Aristotelis ex 7. Met. respondetur, domum quidem interiorem esse causam domûs exterioris, sed non vt efficientem dumtaxat, quod infert Suarez. Est quidem efficiens, sed reductitiè; est forma, & hæc directò, quod consentaneum Aristotelis doctrinæ.

Idea est forma, specificè imitabilis.

Ad 3. respondetur, formam nō complere tantùm modum agentis, sed reduci directò ad causam formalem, vt dictum est.

Eius rationibus, quibus probat, Ideas non pertinere ad causam finalem, satisfit, dicendo, eum solùm probare, Ideam non spectare primò, & per se ad causam finalem, quod nos haud negamus, sed iam affirmauimus.

CAPVT IX.

Intellectum diuinum directa cognitione Ideales respectus constituere.

IN hac disceptatione duo potissimùm animaduertere oportet, quorum alterum, cauēdum esse, ne Deus Essentiā suam aliter, quàm sit, intueatur: alterum verò necessariò ponendos esse Ideales respectus. Quod spectat ad primum, constat, Naturam diuinam esse certissimam Formam, simplicissimū Actū, absolutissimam Substātiam, ita vt quidquid in Deo est, Dei sit ipsa Essentia, & Natura. Propterea cogitandum non est, aliquem respectum formaliter, siue actu, in Deo reperiri: alioquin secundum propriam rationem, nempe secundum esse accidētis in Deo inueniretur, nec posset cogitari, quomodo non fieret aliqua Entium aggregatio, quum respectus huiusmodi foret Ens rationis, Natura verò diuina Ens absolutissimum

Natura diuina certissima Forma, absolutissima Substantia.

 reale.

reale. Quod ſpectat ad ſecundum, palàm eſt, Naturam diuinam, vt vnum ſimpliciter abſolutum, eſſe vnam ſimpliciſſimam Ideam. Nam vt rectè ait Caietanus, in diuinâ eſſentiâ abſolutum, imitabile ab homine, non diſtinguitur ab abſoluto, imitabili à Leone. Idcircò, ſi formalis Ratio Ideæ in hoc tantùm conſtitueretur, vt ſolam diuinam Naturam ſignificaret, Ideas eſſe plures dici non poſſet. Quamobrem, vt Ideas plures eſſe affirmemus, oportet, eas per uarios reſpectus intrinſecè diſtingui, iſti verò ſunt reſpectus ad Creaturas. Propterea D. Thomas ſic ait. Idea de ſuo principali Intellectu habet aliquid præter Eſſentiam, in quo etiam completur formaliter Ratio Ideę. Hinc patet error Valentiæ, & Vaſquez, qui aſſerunt, plures eſſe reſpectus Ideales, non intrinſecè, ſed extrinſecè, non quò ad Intel lectum Dei, ſed quò ad Intellectum Viatoris.

D. Thomas art. 2. de Ver.

Quum igitur diuina ipſa Natura ſit omninò abſoluta, & ideò nullum formaliter, ſiue actu reſpectum contineat, reſpectus verò ad conſtitutionem Idearum neceſſariò exigatur, fateri oportet, nullum formaliter, ſiue actu reſpectum eſſentialem in Deo inueniri, ſed plures tantùm inueniri ſecundum virtutem, plusquàm æquipollentem. Solæ enim reales illæ ſunt, quæ diuinas perſonas conſtituunt. Eſſentia itaque diuina, & reſpectus ad Creaturas, formaliter, & actu ſunt vnum, & idem. Sed quoniam diuina Natura omnem eſſendi modum ſupereminenter continet, ideò in ſuo illo abſolutiſſimo eſſendi modo vtrumque modum tàm relatiuum, quàm abſolutum cõprehendit, & propter ſuperexcedẽtem omnia continendi perfectionem ita perfectè modum relatiuum continet per modum vnius abſolutiſſimi, ab eodem abſolutiſſimo virtute diſtinctum, vt magis perfectè ſecundum virtutem diſtinctum ſit, quàm ſi eſſet actu diſtinctiſſimum. Quoniam autem Deus perfectiſſimè intelligit, & eius Eſſentia eſt virtute diſtinctiſſima, prout diſtinctiſſimè imitabilis, oportet, vt Eſſentiam ſuam diſtinctiſſimè imitabilem intelligat. Perfectiſſimè verò non intelligit, niſi vnico intuitu. Quapropter diuinus Intellectus vnico directo intuitu cognoſcit Eſſentiam, vt Eſſentiam, atque vt diſtinctiſſimè imitabilem. Quid eſt autem cognoſcere Eſſentiam, vt diſtinctiſſimè imitabilem, niſi varios reſpectus conſtituere? Siquidẽ nil aliud eſt reſpectus ad Creaturas, quàm ipſa

Solæ Relationes reales, quæ diuinas Perſonas conſtituunt.

Reſpectus ad Creaturas eſt ipſa Ratio imitationis.

ratio

ratio imitationis. Quapropter non est existimandum, Deum Naturam suam directò cognoscere, vt similitudinem Creaturarum, deinde super ipsam reflecti, eam Creaturis comparare, atque hoc pacto Ideales respectus constituere. Neque existimandum est, si propriè loquamur, Ideales respectus vel antecedere diuinam cognitionem, vel consequi, sed verè ab eâ cõstitui. Non enim Deus, vt rectè ait Caietanus, priùs intelligit Essentiam, vt imitabilem, deinde format respectus, sed vna, & eadem Intellectio Essentiæ, vt imitabilis, est constitutio respectuum Idealium. Quamobrem, quum Intellectus Dei actu semper intelligat, & diuina Essentia sit perfectissimum obiectum, abstrahens, vt dictum est, tùm à Specie intelligibili, tùm à Verbo, obiectum verò, vt obiectum, sit terminus intellectionis, & ideò importet Intellectum actu intelligentem, ex hoc sequitur, Intellectum diuinum, intelligendo Essentiam distinctissimè imitabilẽ, plures quoque Ideales respectus vno, & eodem instanti, vno, & eodem incommutabili contuitu, quatenus virtute distinctissimos, constituere, & vnum, atque idem hæc tria esse, comparare Essentiam ad Creaturas, Ideam in suâ formali ratione Essentiam, & respectus comprehendere, & Essentiam per virtutem plusquàm æquipollentem, distinctissimè imitabilem.

Sed Radda, nouissimus Scoti Assecla, cont.29.concl.3. hanc sententiam, pluribus Argumentis, à Scoto depromptis, labefactare conatur, quorum duo tantùm in medium afferamus.

Ratio intelligẽdi priùs est similitudo rei, quàm intelligatur

I. Argumentum. Ratio intelligendi priùs est similitudo rei, habens respectum ad rem, quàm intelligatur. Sed respectus ad Creaturas sunt in diuinâ Essentiâ, vt rationes cognoscendi, quemadmodum ipsi D. Thomæ Sectatores fatentur. Ergo priùs habent esse, quàm intelligantur: ergo per actum diuini Intellectûs comparatiuum non constituuntur.

Respondetur, & negatur assumptum de Ratione intelligendi exemplari, siue Ideâ. Etenim de Ratione Ideæ illud fit, vt ipsa obiectum sit: & Ratio intelligendi, exemplariter imitabilis, nõ est, nisi obiectum Intellectûs, vt rectè adnotat Caietanus. Idcircò, licèt Natura diuina, vt Ratio intelligendi, sit priùs similitudo rei, quàm intelligatur, non tamen est similitudo rei exemplaris, priùs quàm intelligatur.

Qua-

Quamobrem, si Deus non esset agens per Intellectum, sed per Naturam, diuina Essentia foret quidem omnium rerum similitudo, sed non tamen Idea: quoniam scilicet de ratione Ideæ est intelligi exemplariter. Et ideò non sequitur, priùs esse respectus ad Creaturas, quàm intelligantur. Licèt enim sint in diuinâ Essentiâ, vt Ratione intelligendi; attamen sunt in Ratione intelligendi exemplari. Proinde per actum diuini Intellectûs comparatiuum constituuntur.

Duplex ratio intelligendi, Non exemplaris, & Exemplaris.

II. Quod est ita illimitatum ad plura positiua, vt adeò benè sit illimitatum ex se ad quodlibet illorum, ac si esset singulare ad singularia limitatum, non indiget aliquo, se ipsum determinante, vt quodlibet eorum, quæ respicit, efficere possit. Exemplum Sol est, qui ad producendum tùm equum, tùm plantam illimitatus, quoniam tàm equum, quàm plantam producere potest, cum hac indeterminatione, eam tamen determinationem nanciscitur, vt ex se determinatus sit tùm ad plantam, tùm ad equum efficiendum, ac si esset agens singulare, natum solùm producere vel equum, vel plantam. Ideò Sol non exigit, per aliquid in ipso Sole existens determinari ad efficiendum vel equum, vel plantam, sed ex se ipso sufficienter determinatus est. Verũ diuina Esĩtia est Ratio cognoscẽdi ita illimitata ad plura obiecta, vt adeò benè sit illimitata Ratio cognoscẽdi quodlibet obiectum, ac si esset determinata particularis Ratio cognoscẽdi quodlibet obiectum particulare. Ergo non indiget aliquo respectu ad Creaturas, determinante ipsam ad particularem huius, vel illius cognitionem, sed ex se sufficienter determinatur: & hoc pacto non dantur Ideales respectus.

Illimitatũ æquipollenter limitatur.

Respondetur, quod est illimitatum æquipollenter limitatum, esse quidem limitatum ex se tantùm, quod haud negamus. Sed esse limitatum æquipollenter ex se tantùm, duobus modis intelligi potest, vel per vnicam actiuam virtutem, vt est præcisè vna, vel per vnicam actiuam virtutem, vt est æquipollenter multiplex. In primo sensu negamus: quoniam, vt huiusmodi, non est æquipollenter multiplex: ergo nec potest multos effectus producere. In secundo sensu affirmamus: quoniã intelligi nõ potest, multiplices effectus fieri, nisi à multiplici virtute, saltẽ ęquipollẽter. Sic igitur Sol indeterminatus tùm ad plantã, tùm ad equum producendũ, ex se quidẽ tantùm

de ter-

determinatur vel ad equum, vel ad plantam efficiendam. Sed quæro: Quomodo ex se tantùm? Quum enim ad agendum virtus actiua requiratur, efficitnè Sol plures effectus, vt plantam, & equum, propter suam actiuam virtutem, vt est præcisè vna, vel vt est æquipollenter multiplex? Si vt est præcisè vna: ergo per virtutem suam plures effectus, vt equum, & plantam, non producit: quoniam virtus sua, vt huiusmodi, non est æquipollenter multiplex, & ideo neque hominem, neque equum producere potest. Superest igitur, vt agat per virtutem suam, æquipollenter multiplicem, id est, formaliter vnam, sed particulares effectus producendi particulares virtutes comprehendentem. Sic itaque Essentia diuina ex se tantùm est ratio cognoscendi plura obiecta, actu in se ipsâ illimitata, æquipollenter limitata. Ex se, inquam, dūtaxat: quoniam respectus ad Creaturas formaliter, siue actu sunt vnū, & idem cum diuinâ Naturâ: & ideò non rectè innuūt Scotus, & Radda, respectū ad Creaturas secundum D.Tho. opinionem aliud esse, quàm ipsam diuinam Naturam, quod Intellectum Dei ad singularia determinet. Verùm diuinam Naturam ex se tantùm esse rationem cognoscēdi plura obiecta, hoc duobus modis intelligi potest, vel vt est præcisè vna, vel vt est multiplex per virtutem plusquàm æquipollentem. In primo sensu negamus: quoniam, vt huiusmodi, est illimitata, ratio verò aliquam rem distinctè cognoscendi, illius propria esse debet, atque ad illam determinata: & ideo ratio cognoscendi illimitata, vt sit æquipollenter limitata, necesse est ab aliquo determinari. Concipi autem non potest, diuinam Naturam, vt rationem cognoscendi illimitatam, esse vnâ limitatam, nisi virtute plusquàm æquipollente determinetur, & ideò oportet, eam ab eminentissimâ virtuali multiplicitate determinari. Quatenus verò est virtute multiplex, à diuino Intellectu concepta, multa repræsentat, quæ diuinam Essentiam imitantur: hæc autem varietas imitationum est uarietas respectuum, & varietas respectuum varietas Idearum.

Essentia diuina ratio cognoscendi plura obiecta.

Diuina Natura indeterminata virtute plusquā æquipollēte determinatur.

Ad alia argumenta, quibus probat, si darentur respectus, vel concedi oportere quid aggregatum ex Ente rationis, & Ente reali, vel actum comparatiuum esse reflexum, & ideò superuacaneum, vel priùs cognosci Essentiam, vt imitabilem,

sem, deinde formari Ideales respectus, satis ex dictis patet responsio.

CAPVT X.

Scotum in opinione Idearum à D. Thoma non dissentire, si profundè intelligatur.

EA opinio à Caietano, Bañes, alijsq; D. Thom. sectatoribus Scoto tribuitur, quam re verâ Scotus, Theologiæ nostrę lumen, & apex, non affirmauit. Opinio, quæ tribuitur, huiusmodi est. Ideæ non sunt ipsa diuina Essentia, verum Creaturæ secundum proprium esse, à diuino esse distinctum, in esse cognito, & diminuto productæ. Vide potissimùm Caietanum, & Bañes.

Caiet. 1. p. q. 14. art. 5. & alibi: Bañes q. 14. atq; alijs pluribus in locis.

Verumtamen, vt Scoti sententiam explanemus, animaduertere oportet, Deum secundum Scotum in propriâ Essentiâ Creaturas intelligere. Nam ipse hæc protulit. Sed non sic, si cognoscatur præcisè in illo, sicut Intellectus diuinus præcisè cognoscit Creaturam in Essentiâ suâ, & non per vllam Creaturam, vt obiectum immediatum, quia tunc Intellectus eius vilesceret. Latè docet etiam Scotus, Creaturas cognosci in diuinâ Naturâ, vt in primario mouente. Ex prima authoritate colligitur: Si Deus cognoscit Creaturas præcisè in diuinâ Essentiâ, ergo non cognoscit, vt in se ipsis. Ex secundâ verò colligitur: Si Deus cognoscit Creaturas in Essentiâ suâ, vt in primario mouente, ergo cognoscit illas in suâ Essentiâ, vt in primario mouente ad earum cognitionem. Alios locos, & sententias Scoti vide apud Raddam. Cæterùm, licèt asserat Scotus, Creaturas in diuinâ Essentiâ, vt præcisè obiecto immediato, siue vt primario mouente, cognosci, cum hoc tamen rectè sese habet, vt eas in se ipsis videri Scotus affirmet. Quamobrem adnotandum est, Creaturas à Deo cognosci, duobus modis intelligi posse. Primò quò ad solùm esse, quod habent in diuinâ Naturâ, & hoc negat Scotus. Etenim si Deus diuinum tantùm esse cognosceret, Creaturas non cognosceret. Probatur: quia cognoscere Creaturas quò ad solum esse, quod habent in diuinâ Naturâ, nil aliud est, quàm diuinum esse co-

Scotus in quodlib. q. 16

Idē in quodlib. q. 14. ar. 2

Radda cōc. 29. art. 2.

Duplex esse Creaturarū in Deo.

gno-

gnoscere: nam esse rerum in Deo est esse diuinum. Secundò non solùm quò ad esse, quod habent in diuinâ Naturâ, sed quò ad esse, quod habet quælibet Creatura in se ipsâ, quatenus in se ipsâ perfectè repræsentatur per diuinam Naturam, omnium rerum, prout in se ipsis sunt, expressam similitudinem, perfectissimumq; speculum, & exemplar. Quemadmodum enim, si Leonis similitudo in speculo quidquid spectat ad Leonem, & esse particulare Leonis, prout in rerum Naturâ consistit, perfectè exprimeret, qui Leonis similitudinem videret, in hac etiam similitudine Leonẽ, vt in se ipso est, intueretur, ita Intellectus Dei, videns Essentiam suam, prout à Creaturis imitabilem, quia Essentia Dei est omnium Creaturarum perfectissima similitudo, dum videt suam Essentiam, in illâ quoque, non secus ac perfectissimâ similitudine, Creaturas quò ad esse illarum proprium in rerum Naturâ distinctissimè intuetur. Idcircò ait Propheta: Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ. Et in hoc sensu ait Scotus, Creaturas secundum proprium esse à Deo cognosci. At Creaturas secundum proprium esse cognosci duobus adhuc modis intelligi potest. Vel vt esse Creaturarum sit ab esse diuino distinctum, vel vt sit distinctum secundum virtutem plusquàm æquipollentem. Non primum: quoniam quidquid est in Deo, idem est, quod Deus, vt affirmat D. Anselmus in hæc verba: In diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio. Et communis Damasceni, Augustini, omniumq; Patrum sententia id etiam testatur, qui omnia esse vnum in diuinis affirmat, præter ingenerationem, generationem, & processionem. Asserendum itaque, esse diuinum ab esse Creaturarum segregari secundum virtutem plusquam æquipollentem, id est, diuinum esse propter superexcedentem, quâ omnem essendi modum continet, perfectionem, magis perfectè proprium Creaturarum esse repræsentare, quàm si esset actu distinctum ab esse diuino, Creaturæ verò secundum proprium esse præcisè, & simpliciter viderentur. Hoc autem fuit proprium esse Creaturarum, quod Scotus ponit in Deo. Cæterùm hoc proprium esse Creaturarum, sic intellectum, quid est aliud, nisi diuina Essentia, vt expressa Creaturarum similitudo, ab eis diuersâ imitatione

Psal. 138.

D. Ans. li. de proces. Spir. S. cap. 3.

imitabilis? Nam huiusmodi proprium esse Creaturarum nil aliud est secundum Scotum, quàm esse repræsentatum Creaturarum, quod in Essentiâ diuinâ conspicitur. Imitabilitas verò exemplaris Essentiæ diuinæ, obiecta diuino Intellectui, secundum D. Thomam, quid est aliud, quàm esse repræsentatum Scoti? Equidem esse cognitum Scoti nil aliud est, quàm esse intelligibile D. Thomæ. Probatur: quoniam de ratione Ideę est esse obiectum Intellectûs, & ideò, quum Deus intelligit suammet Essentiam, vt exemplariter imitabilem, quemadmodum ait D. Thomas, hoc nil aliud est, quàm Creaturas in esse cognito producere, quemadmodū ait Scotus. Sicut enim lapis visus per visionem esse visibile, ita lapis intellectus per intellectionem esse intelligibile adipiscitur. Dicit profectò Scotus, esse cognitum Creaturæ neque esse Ens rationis, neque Ens reale, sed esse diminutum, & mediū inter vtrumque. Dicit, solum Ens reale non esse: quia, vt dictum est, solum esse haberet, quod habet in diuinâ Naturâ, & ideo nil aliud esset, quàm esse diuinum, & hoc pacto non ipsum, at diuinum esse Deus cognosceret. Hoc autem est, quod ait D. Thomas, Ideam solam Esentiam non significare, alioquin, vt ait Caietanus, non essent plures Ideæ, quoniam absolutum diuinum, imitabile ab homine, non distinguitur à diuino absoluto, imitabili à leone. Dicit insuper Scotus, solum Ens rationis non esse: quoniam quidquid in Deo est, Dei Substantia est, & ideò Ens absolutissimum reale. Et hoc est, quod ait D. Thomas, Ideas non esse tantùm respectus ad Creaturas, sed ipsam diuinam Naturam. Dicit vlteriùs, Ens diminutum esse medium inter vtrumque. Medium sanè: quoniam includit Esentiam diuinam, quod est ens reale absolutissimum, & includit imitabilitatem Creaturarum, quæ sese habet vt Ens rationis, quum nil aliud sit, quàm relatio ad Creaturas, vt Deum variè imitantur. Ens diminutum vocat: quoniam esse repræsentatum rei est esse diminutum. Sed hoc duobus modis intelligi pōt, siue in ratione Entis repræsentati, siue vt distinguitur ab esse simpliciter in rerum Naturâ. Non in primo sensu: quippe, vt ait Scotus, si Cæsar eset annihilatus, & tamen eset statua Cæsaris, Cæsar eset repræsentatus per statuam: & illud esse repræsentatum non est esse diminutum, quasi aliquid

De ratione Ideæ est obiectum esse. Intellectus.

Scotus in 1. distin. 36.

Esse repræsentatū rei esse diminutum.

 quid

quid Cæsaris repræsentet, aliquid non repræsentet. Sed quia totum Cæsarem repræsentat, ideò Ens repræsentatum Ens diminutum appellari non potest. In secundo autem sensu Ens diminutum iure vocatur: quoniam proprium esse Creaturarum est tantùm proprium esse in esse repræsentato, non autem in esse absoluto: quippe illud proprium esse non est, quod Creaturæ solùm absolutè obtinent in rerum Naturâ. Homo enim Idealis Ens diminutum vocatur, quatenus non est homo carne, ossibusq; indutus, ad eius similitudinem factus. Et in hoc sensu intelligendus Scotus, dum inquit: Homini in æternitate inest nõ esse aliquid, & Chimeræ non esse aliquid. Scotus enim haud negat, hominem proprium esse habere, & ideò affirmat, illud esse in Deo nancisci, quod est esse repræsentatum; sed negat proprium esse absolutum habere, quod ipse vocat esse essentiæ, siue existentiæ, nos liquidò diceremus in rerum Naturâ. Ponit denique Scotus in Deo duo instantia originis. In primo Deus cognoscit suam Essentiam sub ratione merè absolutâ, & ideò in hoc primo instanti Creaturas non cognoscit. In secundo autem instanti producit lapidem in esse intelligibili, & intelligit lapidem. Hoc autem illud est, quod ait D. Thomas, diuinam Naturam esse obiectum primarium, Creaturas secundarium, vel Creaturas non esse diuinam Naturam, sed vt exemplariter imitabilem. Quomodo autem communis Theologorum sententia intelligenda sit, in 6. capite explicauimus.

Homini quomodo in æternitate inest non esse aliquid.

CAPVT XI.

De distinctione rationis, & ex Natura rei, quatenus in diuinis perfectionibus considerantur, nullam esse discrepantiam inter D. Thomam, & Scotum.

DIximus in præteritâ D. Thomæ, & Scoti conciliatione, proprium esse Creaturarum secundum Scotum, siue Ideales respectus secundum D. Thomam, virtute plusquàm æquipollente inuicem distingui. Hoc autem in dubium reuocatur: quoniam perfectiones diuinę, vt ait D. Thomas, solùm secundum rationem, vt verò ait Scotus, formaliter ex Naturâ rei distinguuntur. Plurimum autem interest inter distinctionem rationis, distinctionem ex Naturâ rei, & distin-

Triplex distinctio, rationis, ex natura rei, & virtutis.

ſtinctionem virtualem plusquàm æquipollentem. Illa enim fit ſolùm per Intellectum, hæc penè realis, poſtrema nec fit per ſolum Intellectum, nec realiter diſtinguit. Quamobrem, quum Ideales reſpectus tamquàm perfectiones diuinæ ſeſe habeant, & ex ſententiâ D. Thom. ſecundum rationem, ex ſententiâ Scoti formaliter ex naturâ rei diſtinguantur, manifeſtè videtur, ſecundum illorum opinionem non diſtingui virtute plusquàm æquipollente. Propterea neceſſe eſt vtriuſque Theologi ſententiam de diſtinctionibus Rationis, & ex naturâ rei quàm breuiſſimè pro viribus explicare. Admoneo tamen, me loquuturum de illâ tantùm diſtinctione, quæ ab eis collocatur in perfectionibus diuinis, non autem vniuersè de qualibet diſtinctione Rationis, & ex rei Naturâ. Nolo enim diſceptationum de Ideis limites pertranſire.

Perfectiones diuinæ variè à varijs nũcupãtur.

Adnotandum igitur, D. Thom. & Scotum in eo apertiſſimè conueniri, vt diuinæ perfectiones, quemadmodum Sapientia, & Bonitas, quæ ab Algarele deſignationes, ab Auicennâ proprietates, ab Auerroë diſpoſitiones, à D. Dionyſio appellationes, diſcretæ vniones, & beneficæ proceſſiones, à Theologis attributa vocantur, re ipsâ diſtinctæ non ſint, ſed omnes ſint vnum: quoniam ſcilicet nulla eſt realis diſtinctio in Eſſentiâ, ſed in Perſonis dumtaxat, quemadmodum omnes Patres, & Theologi tàm Græci, quàm Latini vnanimes fatentur. Idcircò D. Thom. verba faciens de diuinis perfectionibus, hæc pronunciauit: Et ſic quæ diuerſa, & oppoſita in ſe ipſis, in Deo præexiſtunt vt vnum abſque detrimento diuinæ ſimplicitatis. Et in libro de Ente, & Eſſentiâ ita loquitur: Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo omnes vnum ſunt. Idem etiam aſſerit Scotus, ac manifeſtè dicit, perfectiones diuinas in Deo idemticè contineri propter infinitatem formalem continentis, & in reſponſione ad 3. affirmat, diuinam tàm Bonitatem, quàm Sapientiam eſſe vnum, & idem, in hæc verba: Ad 3. concedo, quòd ratio Sapientiæ eſt infinita, & ratio Bonitatis, & ideò hæc ratio eſt illa per idẽtitatem. Sed hæc vtriuſque Theologi ſententia meridianâ luce clarior vel mediocriter initiatis vtriuſque Theologiæ.

D. Tho. 1. p. q. 4. art. 2.

Scotus lib. 1. d. 8. q. 111.

Dixit itaque D. Thom. Perfectiones re ipſâ non diſtingui, & ideò

& ideò concipiens necessariam aliquam distinctionem, quæ realis non esset, quum omnis distinctio vel sit realis, vel rationis, eas tum ab Essentiâ diuinâ, tùm inuicem ratione distingui affirmauit. Sed rationis distinctio duobus modis intelligi potest, vt etiam D. Thomæ sectatores fatentur, vel vt sit ratio ratiocinans, vel vt sit ratio ratiocinata. Ratio ratiocinans ea est, quâ Intellectus, nullâ suppositâ in Deo ipso distinctione, diuinas perfectiones distinguit. Hoc autem dici non potest. Etenim quum Deus intelligit suam Bonitatem, & Sapientiam, vel intelligit vt obiecta, suapte naturâ distincta, vel vt vnum, suapte naturâ indistinctum. Si primum: ergo non intelligit seipsum prout est sapiens Sapientiâ, nõ Bonitate. Confirmatur, quia concipit suam Bonitatem, & Sapientiam, vt sunt vnum obiectum, omninò indistinctum. Si postremum: ergo intelligit suam Bonitatem, & sapientiam, vt obiecta, suapte naturâ distincta, & hoc pacto attributa solâ ratione ratiocinante non distinguuntur. Aduersus hanc distinctionem omnia Scoti Argumenta vim habent, sed non habent aduersus D. Thom. quippe qui non asserit, ratione tantùm ratiocinante distingui, sed ratione ratiocinatâ. Hæc autem ea distinctio est, ob quam diuina Natura, vnum secundum se, & identicè indistinctum, intelligitur secundum plures rationes ratiocinatas, id est, plures conceptus, in ipsâ Dei Naturâ fundamentaliter eminenter consistentes, in multiplices perfectiones distingui. Et in hoc sensu, vel asserat D. Thom. per Intellectum diuinum, vel per Intellectum creatum diuinas perfectiones distingui, exponendum est secundum rationem ratiocinatam, id est, secundum multiplices conceptus, in ipsâ Dei Naturâ fundamentaliter eminenter consistentes. Cæterùm hæc distinctio secundum rationem ratiocinatam duobus adhuc modis intelligi potest; vel vt pfectiones formaliter quidditatiuè, & actu secundum eam distinguantur, quod absolutè negandum est, quia, vti diximus, quidquid est in diuinâ Essentiâ, est idem omninò cum eâ, & ideò est vnum simplicissimum, actu indistinctum; vel secundum rationem ratiocinatam, non formaliter formalem, sed virtualem plusquàm æquipollentem distingui, hæc autem germana est D. Thomæ sententia. Etenim S. Thomas depromptâ similitudine ex D. Dio-

Oĩs distinctio vel realis, vel rationis.

perfectiones diuinæ ratione ratiocinata distinguũtur.

Ratio ratiocinãs, nõ formaliter formalis, sed formalis eminenter.

D.Tho.1.p. q.4.art.2.in respons. ad primum.

Dionysio de diu. Nom. affirmat, ita sese habere perfectiones in Deo, quemadmodum qualitates in Sole. Sed omnia, quæ in rebus actu discreta sunt, in Sole eminenter vniuntur, vt calor, siccitas, & huiusmodi. Quippe Sol eadem luce illuminat, calefacit, exsiccat: cætera verò, vt ignis, luce illuminant, calore calefaciunt, siccitate exsiccant. Quapropter (inquit) Sol Græcè Ἥλιος appellatur, quod congregabilia reddat omnia, conciliétq; dispersa. Sol autem omnia vnitiuè ita continet, vt ea tamen virtute, sed virtute omni actuali distinctione æquipollente, distinguantur. Licèt enim idemticè lux, calor, & siccitas non distinguantur, attamen secundum virtutem eminentem aliud est calor, aliud lux, aliud siccitas: alioquin nihil præcisè vel siccum, vel calidum, vel luminosum fieret. Confirmatur: quoniam multiplices deriuationes, siue profusiones fontanæ, vt ita loquar cum D. Dionysio, illimitatæ, & eminentis Naturæ concipi non possunt ab alio prouenire, nisi à multiplici eminentissimâ virtuali distinctione. Nam si prouenirent ab alio, vt est præcisè vnum, iam plura non essent plura, sed vnum: quoniam vnum, vt præcisè vnum, non est æquipollenter multiplex: ergo nec potest multiplices effectus producere. Omnia igitur in Sole iuxta D. Thom. vniformiter secundum virtutem plusquàm æquipollentem præexistunt. Ergo & omnes perfectiones in Deo ex sententiâ D. Thom. multò magis vniformiter secundum virtutem plusquàm æquipollentem præexistunt. Nonnulla de hac distinctione dicta sunt suprà.

Vnũ, vt præcisè vnum, nõ est æquipollẽter multiplex.

Cap.5.

Quum autem Scotus ait, diuinas Perfectiones formaliter ex Naturâ rei distingui, nil aliud asserit, nisi quod asserit D. Thomas, eas videlicet inuicem, & ab Essentiâ diuinâ secundum virtutem plusquàm æquipollentem distinctas esse. Scotus enim exponens dictum illud Damasceni, diuinum esse Pelagus esse infinitæ Substantiæ, dicit perfectiones in hoc diuino Pelago non solùm idemticè contineri propter infinitatem formalem continentis, sed modo eminentiori, quo possibile est, virtualiter, vt in primâ causâ vniuersalissimâ: & ideò inquit: Itaque habet infinitatem formaliter primariam, vniuersaliter causalem, & virtualiter contentiuam, & ideo Pelagus, ita continens omnes, sicut possunt eminentissimè in vno ali-

Scotus lib.1. dis.8.q.111.

quo

quo formaliter contineri. Distinctio itaque attributorum secundum Scotum formalis, ex rei Naturâ non est formalis formaliter, sed formalis eminenter, & virtualis plusquàm æquipollens, vt nos libentiùs vocare consueuimus ad omnem difficultatem remouendam. Vocatur formalis eminenter: quoniam id omne efficit propter superexcedentem diuinam perfectionem, quod efficeret si esset formaliter formalis. Dicitur ex Naturâ rei, vt duo innuat Scotus, primum, non esse distinctionem rei à re, sed virtualem plusquàm æquipollentem: secundum, in Deo ipso fundamentaliter eminenter consistere. Et in hoc sensu verum est, quod ait Scotus, rationem Bonitatis formaliter non esse rationem Sapientiæ, quum tamen verum sit, vt idem Scotus ait in responsione ad 3. rationem, Sapientiæ, & rationem Bonitatis esse infinitas, & ideò hæc ratio est illa per idemtitatem.

Ratio diuinæ Bonitatis non est ratio Sapiētiæ.

Ex his, quæ dicta sunt, satis constat, proprium esse Creaturarum secundum Scotum, & Ideales respectus secundum D. Thom. virtute, plusquàm æquipollente distinctos esse. Quum enim secundum vtrasque actu, & re ipsâ non distinguantur, ergo vel distinguuntur ratione, vt ait D. Thom. vel ex Naturâ rei, vt ait Scotus. At distinctio tùm rationis, tùm ex Naturâ rei secundum vtrosque in his, quæ pertinent ad Essentiam diuinam, est distinctio virtutis plusquàm æquipollentis. Superest igitur, Ideas secundum vtrosque virtute plusquàm æquipollente distinctas esse.

CAPVT XII.

Nonnullæ dubitationes aduersus D. Thomæ, & Scoti conciliationem soluuntur.

ADuersus allatam conciliationem nonnullæ quoque difficultates emergunt.

Prima est. Scotus omninò reijcit Ideales respectus, qui à D. Thoma ponuntur. Ergo dissidet à D. Thomâ.

Scotus lib. 1. dist. 35. Idē in eadē distinct.

Secunda est. Scotus negat, Deum respectus habere ad Creaturas, Thomas asserit. Non igitur concordes.

Quòd spectat ad primā, facilis respōsio: Scotus negat Ideales

respe-

respectus, vt quid distinctum ab esse diuino, vel vt productos per actum reflexum diuini Intellectûs, vel vt priores diuinâ intellectione. Nullum autem horum, vt dictum est, à D. Thomâ affirmatur. Quapropter lis est in verbis, non in sententijs.

Quod spectat ad secundam, respondetur, legitimam dubitandi rationem esse: quòd scilicet Scotus affirmat respectus tantùm Creaturarum ad Deum, non autem Dei ad Creaturas: at D. Thom. affirmat respectus Dei ad Creaturas. Verumtamen hîc quoque adnotandum est, quum dicitur, Essentiam diuinam respectum habere ad Creaturas, respectum duobus modis intelligi posse, vel vt sit realis, vel vt æquipollens reali. Primus sensus tùm à D. Thomâ, tùm à Scoto negatur. Quum enim Essentia diuina in se ipsâ, vt dictum est, sit absolutissima, ideò realiter non est relatiua, verùm ad eam, prout rem absolutissimam, Ideata solùm referuntur: Nam Ideata habent relationem realem intrinsecam, quoniam scilicet in rerũ Naturâ ita existunt, vt intrinsecè ad Deum sese habeant, referantur, ordinentur: Deus autem non habet relationem realem ad Creaturas, quia in suâ reali absolutissimâ Naturâ, tamquàm in abdito suæ Diuinitatis recessu sese contegens, & nullo pacto se ipsum manifestans in dilatatione, ac profusione suarum Bonitatum, ac fontani splendoris beneficâ processione, extra ordinem realis relationis penitus cõsistit, & delitescit: Hinc sequitur, Deũ, vt Ideam, & Ideata non esse mutua, & simul naturâ, quoniam scilicet Ideatum in ratione realis relatiui dependet à Deo, non Deus ab Ideatis. Et in hoc sensu exponendus Scotus, quum negat, diuinam Essentiam respectus habere ad Creaturas. Quamobrem ipse hæc profert: Nulla relatio talis potest esse realis, quoniam relatio realis non est sine ordine, Deus autem non habet ordinem realem ad Creaturam, quoniam est supra ordinem. Secundum autem sensum, nempe diuinam Essentiam respectum habere ad Creaturas, æquipollentem reali, tàm D. Thomas, quàm Scotus amplectuntur. Etenim D. Thomas manifestè asserit, Deum respectum habere ad Creaturas, non realem, sed rationis: & Scotus inquit, Deum licèt nullam habeat nouam relationem ad Creaturas, quæ in tempore fiunt, attamen relationem habere ad Creaturas, non pro æternitate, sed in æternitate. Ideò ait: Intellectus diuinus ad quodcũque comparat

Duplex respectus, vel realis, vel æquipollens reali.

Deus non habet relationem realem ad Creaturas.

Lib. 1. dist. 30. q. 11.

Scotus dist. 30. q. 11.

parat Essentiam suam, in æternitate comparat, licèt non pro æternitate &c. Hæc autem assertio eadem est, atque assertio D. Thomæ, qui hæc profert: Huiusmodi respectus, quibus multiplicantur Ideæ, non causantur à rebus, sed ab Intellectu diuino, comparante Essentiam suam ad res. Cæterùm hæc relatio diuini Intellectûs secundum vtrosque Theologos non est simpliciter relatio rationis: quoniam vel ista comparatio Essentiæ potest realiter fieri, vel non. Si postremum: ergo Deus intelligit, quæ realiter intelligi non possunt, & sic eos respectus constituit, quæ constitui non possunt, & ideò isti respectus in Deo sunt, quia putantur, non quia sunt. Si primum: ergo non sunt simplices relationes rationis: ergo quũ nec possint esse reales, propter absolutissimam diuinam Naturam, sunt respectus æquipollenter reales, id est, illud omne longè magis, & expressiùs præstant, & efficiunt, quod præstarent, & efficerent, si essent respectus reales. Confirmatur: quoniam diuina Essentia, à diuino Intellectu Creaturis comparata, vel est, vel non est fundamentaliter comparabilis. Si non est: ergo Deus comparat, quod comparari non potest, atque hoc pacto Intellectus diuinus Chymęras cõficeret, quod tùm D. Thomę, tùm Scoto consentaneum, siquis indigeat helleboro, affirmabit. Si est fundamentaliter comparabilis: ergo relatio diuini Intellectûs non est relatio simplicis rationis, sed rationis ratiocinatæ, quæ in ipsâ Dei Naturâ fundamentaliter eminenter plures respectus constituit. At distinctio rationis ratiocinatæ, in his, quæ pertinent ad diuinam Essentiam, vt dictum est, tàm secundum D. Thomam, quàm Scotum est distinctio virtutis plusquam æquipollentis. Ergo tàm Scotus, quàm D. Thomas asserunt, Deum habere plures respectus ad Creaturas, tùm ab Essentiâ diuinâ, tùm inuicem distinctos relatione virtuali plusquàm æquipollente. Num autem D. Thomas, & Scotus dissentiant in relatiuis tertij ordinis, An scilicet alterum extremum sit terminus tantùm absolutus, vel etiam relatiuus, non est præsentis disceptationis. Satis enim est probâsse, eos non dissentire in relatiuis tertij ordinis, quæ in Deo ponuntur. Quòd si dicatur, vim rationum Scoti in hoc consistere; in relatiuis tertij ordinis alterum extremum est merè absolutum. Sed quidquid dicitur de Deo in ordine ad Creaturas,

D. Thom. 1. p. q. 15. art. 2

Relatio diuini Intellectus non est relatio simplicis rationis.

In relatiuis tertij ordinis alterum extremum est merè absolutum.

ras, vt Dominus, & huiusmodi, sunt relatiua tertij ordinis. Ergo Deus est terminus relationis Creaturarum merè absolutus. Respondetur, & modò concessá maiori propositione, dicitur ad minorem: Relationes diuinas tertij ordinis duobus modis intelligi posse, vel vt omnino, vel vt non omninò conueniant cum omnibus relatiuis tertij ordinis: & hoc dici, non potest: quoniam relationes diuinæ tertij ordinis sunt altioris, immò superexcedentis ordinis, vnde potiùs sunt extra ordinem, quàm in ordine relationum. Et ideò, licèt verum esset secundum Scotum, alterum extremum relatiuorum tertij ordinis relatione reali ad alterum sese non habere, sed esse merè absolutū, non tamen sequitur, Deum nullá relationem ad Creaturas continere. Verum enim est, sicut alterum extremorū tertij ordinis relatione reali ad Deum non refertur, sic Deum relatione reali ad Creaturas haud sese habere, & in hoc sensu esse merè absolutum, in quo tota sanè viget Scoti comparatio. Sed quia relatiua tertij ordinis extra Deum propter Naturæ imperfectionem nō possunt eminenter continere relationem rationis, quæ relationi reali æquipolleat, Deus autem propter superexcedētem omnia continendi perfectionem id efficere potest; idcircò in hoc deficit relatiuorum cum relatiuis Dei comparatio, & Deus habet respectus ad Creaturas virtuales plusquam æquipollentes, quos alia tertij ordinis relatiua habere non possunt. Propterea Scotus, cùm multa hinc inde disputásset, & relatiuorum tertij ordinis iam allatam doctrinam tradidisset, ad relationes diuinas, siue respectus ad Creaturas accedens, vtpotè altiùs sese eleuans, hęc protulit: Absolutè igitur dico, quòd propter terminationem relationum Creaturarum &c. Mox asserit, Deum, quatenus Essentiam suam Creaturis comparat, habere relationem rationis ad Creaturas, de quá iam dictum est.

Scotus lib. 1 dist. 30. q. 1.

Hinc paucis ad secundam dubitationem. Scotus negat, Deum habere respectum propriè realem ad Creaturas, sed numquàm negauit respectus virtuales plusquàm æquipollentes. Idem autem D. Thomas opinatur. Quapropter duo nostræ Theologiæ lumina, & apices, verbis, non sententijs dissentiunt.

CA-

CAPVT XIII.

An Ideata verius esse habeant in Deo, vel in rerum Natura.

PLato in Libris de Republicâ, Timæo, Phædone, alijsq. Dialogis, omnia, quę ad similitudinem Idearũ facta sunt, non veras res, sed rerum verarũ vmbras, & imagines sæpe sæpius nuncupauit, Ideas tantùm veras res esse confirmans. Idcircò Ideam αὐτὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν ἵππον, id est, ipsum hominem, ipsum equum appellauit. Aristoteles verò hominem, carne, atque ossibus indutum, verum hominem esse arbitratus est, non autem hominem, à materiá separatum, quem penè æquiuocè hominem esse autumat; perinde atque oculum lapideum, non verum oculum, sed oculum æquiuocè tantùm censeret. Quare ex Aristotelis sententiá Idealis homo ψευδάνθρωπος potiùs, id est, falsus homo, quàm αὐτὸς ἄνθρωπος, id est, verus homo nuncuparetur.

Idea ipse homo, ipse equus.

Verumtamen adnotandum est, ea sola veræ substantiæ nomen sibi vindicare, quæ per se stant, sibi ipsis innixa, neque alio egent extra se, per quod stabilia durent, ac permaneant, neque peregrinisq; rebus admiscẽtur, neque alienis adulterantur. Constat autem, solum Deum per se stare sibimet innixum: cætera, nisi diuina Bonitas, & Potestas foueret, ac seruaret, in nihilum prorsus dilaberẽtur. Solus Deus omninò simplex, ab omni compositione alienus. Angelus, quia non est ipsa diuina Vnitas, alioquin Deus esset, aut plures essent Dij, quod concipi nec potest, superest, vt numerus sit; & quia numerus, ideò & multitudo, & compositio. Et quoniam ipsum esse non est, alioquin esset Deus, ideò ex se non est, & quum ex se non sit, oportet vt ab alio esse accipiat. Quò fit, vt compositio ex essentiá, & esse in eo consurgat. Quum autem ibi esse nihil possit, vbi non est ipsum esse, & Angelus ex se non sit, ex se profectò non intelligit. Si verò ex se non intelligit, oportet vt ab alio intelligibilia recipiat. Quò fit, vt compositio ex Intellectu, & intelligibilibus in eo oriatur. Cætera verò, Cœlum, Animas, Homines, Elementa, & oĩa, quæ a Deo creata sunt, & Mundo continentur, suis viribus innixa non permanere, alienis, ac peregrinis rebus admixta esse, plurimumq; composi-

Ea sola veræ substantiæ, q̃ stant, sibi ipsis innixa.

Deus Vnitas, Angelus Numerus.

sita, nemini dubium, qui Philosophiam vel à limine salutauerit. Propterea diuinorum semper memores Platonici formas omnes creatas ad accidentis potiùs, quàm ad veræ substantiæ conditionem referunt, formas verò, quæ materiæ coniunguntur, quia fluxæ, incertæ, perpetuò mutabiles sunt, generationes potius, quàm formas, vt dictum est in Procemio, nũcupant, quod fieri potiùs, quàm esse dicendum sit. Et quia perpetuo fluxu, ac refluxu instar maris aguntur, Heraclitus eas mare nuncupauit, Platonici autem symbolicè Neptunum accipiunt pro naturali Prouidentiâ, generationum præside: quin & Hebræi aquas pro fluxis rerum dispositionibus accipiunt. Vnde vocem sciamin שמים, hoc est Cœlos, compositam dicunt ex esc אש, id est, igne, & maim מים, idest, aquis, per aquas fluxam, & instabilem operationum, & locorum vicissitudinem, per ignem lucis candorem, & sublimitatem in cœlesti Naturâ explicantes. Hinc & apud Orpheum per octonarium numerum hymnorum maritimorum corporeæ Naturæ proprietas designatur. Proinde, quum omnes Creaturæ neque ex se ipsis habeant esse, neque ex se ipsis intelligibilia possideant, rectè deducitur, eas esse tenebras, rerumque vmbras, quum proprio esse, proprijsq; intelligibilibus careant, & ideò illis priuatio insit, cui nulla magis congruit, quàm tenebrarum appellatio. Et quia solus Deus est vera substantia, rectè sequitur, Creaturas, quæ factæ sunt ad imaginem diuinorum exemplarium, veras res non esse, at rerum vmbras, & imagines, solùm autem Creaturarum ideas res veras esse, quia sunt ipsa Dei substantia. Propterea Veterum Theologia Mundum hunc tenebrosi antri nomine expressit, Empedocles inquam, & Plato, eumq;, vt ait Cœlius Rhodiginus, significauit Homerus in antri Ithacensis descriptione, cuius Natura ἠεροειδὴς, id est, obscura, ab ipso vocatur. Persarum etiam recondita doctrina Animas è Cœlo descendentes, spelũcam subire affirmat, quę sanè ab antiquis Protei imagine designabantur: quòd sicut Proteus in abdito latens antro, obdormiscere effingitur, ita Anima in hoc Mundi antro somniat, & obdormiscit. Cur autem Proteus dicatur, aliâs dicemus.

Formæ creata accidentia potiùs, quàm substantia.

Omnes creaturæ tenebræ aliunde sumũt lumẽ.

Ex dictis patet, si de veriori, & perfectiori esse absolutè loquamur, verius, & perfectius esse omnem Creaturam in diuino Intellectu obtinere, quàm in rerum Naturâ. Illud enim simplex, hoc compositum; illud per se consistens, hoc ab alio; illud exuberanti lumine plenum, hoc tenebris admixtum. Et in hoc sensu verè, ac diuinè loquutus est Plato, neque id ab Aristotele alienum. Confirmatur: quia omnes Creaturæ sunt imagines diuinorum exemplarium: imagines autem eatenus veræ dicuntur, quatenus exemplari quadrant, & respondent. Vera enim imago Herculis, quæ vero Herculi conformatur: Si verò loquamur de esse particulari, vtique res creata habet verius esse in seipsâ, quàm in Deo: siquidem homo in Deo habet esse Dei, sed non esse hominis, nempe corporeum. Idcircò homo Idealis ad hominem Ideatum penè æquiuocè sese habet, quum esse hominis Idealis iure, ac meritò supersubstantiale appelletur, esse autem hominis Ideati immenso propemodum interuallo decedat à præstantiâ diuini Archetypi. Et in hoc sensu Aristoteles intelligendus, neque id à Platone alienum. Quantùm verò ad esse repræsentatum homo Idealis ita verus homo est, quemadmodum & homo Ideatus. Non enim ille magis exprimit, quàm iste exprimatur: alioquin vel iste non exprimeretur vt est, vel ille non exprimeret perfectè, quòd absurdissimum: & in hoc sensu neque inuicem sunt æquiuoci, vt ait Arist. neque alter altero verior, vt asserit Plato.

Imagines eatenus veræ, quatenus exēplari quadrāt, & respondent.

Homo Ideatus ita verus homo, quemadmodū Idealis.

CAPVT XIIII.

De intima Idearum vnitate.

QVoniam non parū confert Anaxagoræ opinio ad intimā Idearum vnitatem explicandā, licèt præsentis disputationis nō sit, quę vera fuerit illius sentētia perscrutari, satis mihi fore existimans, si rectè ita senserit, explicationem incongruam non videri, in arenam descendo. Opinio, quam Anaxagoræ tribuit Aristoteles, in quattuor partes distribuitur. Prima: Quēdam esse Intellectum immixtum reb. corporeis, & eas segregantē. Secunda, innumerabilia esse principia materialia, quib. ὁμιομερῶν, hoc est, similiū partiū nomen idē Anaxagoras inuexit, quorum etiam infinitæ partes inuicem commiscētur.

Innumerabilia principia materialia iuxta Anaxagoram.

Ter-

Tertia: in quolibet esse infinitas partes singulorum, vt infinitas partes ignis in aëre, carnis in ossibus: & hoc eâ de causâ, quòd alterum ex altero gigni conspiciebat: & ideò dicebat quodlibet esse in quolibet, & quodlibet fieri ex quolibet. Quarta: generationem rerum fieri per disgregationem consimiliũ partiũ, & mutuam congregationem, hæc verò principia semper manent, & numquam secundum substantiam vel gignuntur, vel intereunt.

Intellectus profectò ipse Deus est apud Anaxagoram. Illius verba, quæ refert Simplicius, hoc testantur. Mens est quiddam infinitum, per se ipsum potens, cum nullâ re commixtum, sed ipsum solum in se ipso est. Est enim quid tenuissimum rerum omnium, & purissimum: habet notitiam omnem de re omni, vi maximum, omnibus quæcumque Animam habent, tam maioribus, quàm minorib. dominatur, omnis simul περιχωρήσεως, id est, per circuitum reditus, Mens domina, Mẽs nouit omnia, & commista, & disgregata, & quæ futura sunt, & quæcumque nunc non sunt, & quæcumque sunt, omnia disposuit. hæc Anaxagoras.

Quum igitur Anaxagoras vt Metaphysicus loquatur, & æquum sit, si de innumeris principiis rectè sensit, eum quoque metaphysicè interpretari, per consimiles partes, siue innumera illius principia non quidem res materiales exponemus, sed ipsas Ideas.

Ideæ quidem sunt innumera rerũ principia, tùm quia sunt ipsa diuina Essentia, tùm quia & ad innumera referuntur, & innumera producunt. Sunt etiam similes partes: licèt enim vnaquæque Idea, secundum se quidditatiuè sumpta, habeat dissimiles rationes, non æquè definibiles, vnde hominis Idea nõ est Idea equi, nec ratio huius est ratio illius secũdum virtutem plusquàm æquipollentem, de quâ plura diximus: attamẽ Ideæ similes sunt, tùm quia altera includit plurima, quæ sunt alterius, vt Idea hominis animam, vitam, sensum, & huiusmodi, quæ spectant etiam ad Ideam equi, & è cõuerso: tùm quia Naturam diuinam in proprio conceptu semper includunt. Habent autem infinitas partes, quoniam ad innumera extra se referuntur, & innumera in seipsis repræsentant, quemadmodũ Ideæ specierum, quæ sanè infinitę, partes inuicẽ cõmiscentur,

Quomodo similes Ideæ

qua-

quatenus sunt veluti actus quidam vitales, non propriá mixtione aliquid componentes, vel è potentiá exeuntes, sed tamquàm radij quidam lucis, ipsi luci penitus intimi, atque perpetui, in quos lux ipsa simpliciter sese propagat, quiue in ipsâ luce, vt in Sole, vnitiuè commisceri videntur. Ideò illarum mixtio non est mixtio compositionis, sed eminentissimæ virtutis, & purissimæ simplicitatis. Quia enim in diuiná Naturá nulla est mixtio actû s, sed virtutis plusquam æquipollentis, ideò in diuiná Naturá maxima mixtio coincidit cum maximâ simplicitate. Et quamuis Intellectus ab Anaxagorá immixtus appelletur, hoc intelligitur secundum actum, non secundum virtutem superexcedentem. Quomodo autem in quálibet Ideá sint infinitæ partes singularum, & quælibet sit in quálibet, & quælibet fiat ex qualibet, quæ tertia pars est opinionis Anaxagoræ, ita explanamus. Quemadmodum sensus, qui est infima cognitio, prospicit externa, ita Intellectus, vt Intellectus, qui est summa cognitio, intima solùm intuetur. Quò autem perfectior fuerit Intellectus, magis perfectè intima perfectus cognoscet: perfectissimus verò perfectissimè. At Deus est summũ, & perfectissimũ Intelligens. Quapropter summa intelligibilia, summá intimatione sibi intima, cognoscet. Non est autẽ sũma intimatio, nisi adsit summa Vnitas, neque adest summa Vnitas, nisi omnia in vno, & singula in singulis sint vnum. Quum itaque oportet, singula, quæ in Ideis repræsentantur, in Ideis esse vnum, & vnam absolutè quamcumque Ideam, singulæ profectò Idearum partes in quálibet Ideá manebunt, & quælibet in quálibet Ideá. Fit autem quælibet Idea ex quálibet non reali motu, aut generatione, sed tamquàm radij in Sole perpetuò, ac simpliciter summá intimatione propagantur. In quo enim esse, viuere, & intelligere re ipsá sunt vnum, hunc, dum intelligit se ipsum, & in se ipso omnia, in plures vitales formas, intelligibilesq; conceptus se ipsum propagare intelligimus. Et quia Ideæ sunt Vnitates multiformes in ipsá Vnitate omniformi, superest, vt in principio fœcundissimo ipsę quoque infœcundæ non sint, sed eminentissimè inuicem propagentur, dum altera quod est alterius quodammodo suscipit, & gignit, non quidem secundum essentiales proprietates, at secundum communia prædicata. Si quidem Idea hominis repræsentans

In diuina Natura maxima mixtio coincidit cũ maxima simplicitate.

Ideæ Vnitates multiformes in ipsa Vnitate omniformi.

homi-

hominem, vt mixtum ex Elementis, in Ideam Elementorum propagatur, vt brutorum ſenſum habentem, in brutorum Ideam, vt plantarum animam vegetalem continentem, in Ideam plantarum, vt angelicæ mentis compotem, in Angelorum Ideam, vt calorem propè cœleſtem, aliaſq; cœleſtes qualitates comprehendētem, in Ideam Cœlorum, & ſic de ſingulis. Quò fit, vt Ideæ plurimùm conferant ad aſcenſum, & deſcenſum graduum Naturæ, & conſequenter ad rerum omnium conſenſum, quem Græci ſignificantiùs συμπάθειαν appellant, ex quâ Sympathiâ ducit ortum Magia naturalis, apud Chaldæos, & priſcos omnes Sapientes celeberrima. Quòd ſi Ideæ ita diſcretæ ſunt, vt altera in Deo nihil habeat cum alterâ commune: ergo Mundus ille intelligibilis diuerſior erit, quàm ſenſibilis: ergo in ſequentibus nulla erit vnio. Coniunctę igitur ſunt abſque confuſione, diſiunctæ abſque ſeparatione, in eâdem prorſus indiuiduâ diuinâ Naturâ indiuiduam communionem, & propagationem conſeruantes. Hæc autem propagatio nil aliud eſt, quàm multiplex pluſquàm ęquipollenter virtualis ſimilitudo, quum tamen actu nulla Ideis inſit mutua ſimilitudo: quippe actu ſunt vna, & eadem prorſus diuina Natura: nihil autem eſt ſimile ſibimet ipſi. Quum verò diuinus Intellectus Ideas inuicem diſgregat, non quidem actu, ſed eminentiſſimâ virtute, eaſq; ſimul etiam congregat, quia omnes conſpicit Ideas vnico tantùm ſimpliciſſimo contuitu, vt vnicum tantùm actu ſimpliciſſimum obiectum, tunc res ipſas molitur, & prodit in effectionem. Ideas denique nec gigni, nec produci, ſed æternas eſſe, & immutabiles, ſatis conſtat, quum ſint ipſa diuina Natura.

Ideæ conferūt ad aſcēſum, & deſcenſum graduum Naturæ.

Intellectus diuinus diſgregat Ideas eminentiſſima virtute.

CAPVT XV.

Ideas propriè ad totam diuinam Naturam pertinere, congrua tamen ratione Filio accommodari.

DVbitatio ſanè pulcherrima, ac digna ſcitu, prætereunda non videtur, An Ideæ ſpectent ad totam diuinæ Eſſentiæ vnitatem, vel ad diſtinctionem Perſonarum? Ratio dubitandi eſt, quoniam veteres Theologi, ponentes diuinam Mentem, à

Patre,

Patre, origine distinctam, vt dictum est, re ipsâ verò consubstantialem, hanc profectò, non autem Deum Patrem Ideas omnes continere asseuerant. Immò ex diuinis literis id aperte colligitur. Etenim agẽtia per Intellectum nisi per Ideas agere possunt: alioquin sine Ideis temerè agerent quidquid agerent. Quum autem in hisce agentibus Idea sit principium operationis, est quoque principium cognitionis: nihil enim efficitur, quod prius non cognoscatur. Cæterùm per Filium in diuinis omnia facta sunt. Ideò Sap. 7. dicitur: Omnium Artifex Sapientia docuit me. Prouerb. 8. Quando præparabat Cœlos, aderam, quãdo certâ lege, & gyro vallabat abyssos, quando Aethera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum &c. & Io. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Ideò & Rupertus sic ait: Creauit Deus prius in Verbo æterno, quod posterius fecit in opere externo. Sed hîc obiter non silebo, Pererium in Rupertum inuehi, quia nihil Deus creat in se ipso. At Rupertus latè accepit creationem, vt Latinè, & à sanctis etiam Patribus quandoque accipitur, pro quâlibet productione. Non inficior tamen, Rupertum cautiùs incedere potuisse. Quum igitur per diuinum Verbum omnia facta sint, Verbum autem agat, vt agens per Intellectum, vtique non agit nisi per Ideas. Verbum itaque habet Ideas, quibus omnia & operatur, & cognoscit.

Lib. 1.

Rupert. lib. 2. de Trinit.

Pererius lib. 1. Gen. cap 2.

Ad rei solutionem animaduertendum, Ideas non pertinere ad distinctionem Personarum, quia pertinent ad totam simul Trinitatem. Trinitas enim, quemadmodum Mundum sensibilẽ, & Intellectualem, siue Angelicum, tota creauit, sic Archetypũm, siue Ideas tota continet, & cognoscit. Vnde illud protritum est in Scholis Theologorum, opera ad extrà indiuisa esse. Idcircò nõ est propriũ Filij Ideas continere, sed absolutè competit vniuersæ Trinitati. Sicut enim, vt ait D. Augustinus, Pater est Sapientia, Filius Sapientia, sed Filius genita, Pater ingenita, nec tamen alia Sapientia Pater, alia Sapientia Filius, sed vna, & eadem est, licèt non vno modo dicatur, quia Sapientia Filij est illa, quam Pater genuit, Sapientia Patris, quæ à nullo est: ita Pater Ideas habet, Filius Ideas habet, sed Pater ingenitas, Filius genitas, nec tamen aliæ sunt Ideæ Patris, aliæ Filij, sed vna, & eadem

Idea pertinent ad totã simul Trinitatem.

D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 7.

series Idearum, quæ tribus Personis communis intelligitur. Quoniam tamen, vt ait D. Thomas, per notiora nobis Trinitas manifestanda, proprietates autem diuinæ Essentiæ nobis notiores, quia Naturæ lumine cognosci possunt, vt Sapientia, Bonitas, & huiusmodi, sed non vtique proprietates Personarum, propterea congruum est, vt nomina essentialia Personis accommodentur, atque approprientur. Ita Hilarius Aeternitatem Patri, speciem Filio, vsum Spiritui Sancto, tamquam propria nomina tribuit: Augustinus autem Patri vnitatem, Filio æqualitatem, Spiritui concordiam, siue connexionem. Quoniam igitur Filius per modum Intellectûs emanat; idcircò, quæcumque pertinent ad Intellectum Filio approprientur, quemadmodum nomen Sapientiæ, de quâ dicitur 1. ad Corinth. Christum, Dei Virtutem, & Dei Sapientiam. Vnde, quoniam Ideæ ad Intellectum pertinent, congruum est, vt Filio in diuinis approprientur. Ergo vel dicimus Ideas propriè Filio competere, vel congruè appropriari. In primo sensu diuinæ literæ non loquuntur, sed in secundo, vt patet. In secundo quoque, non in primo Veteres Theologi loquuntur. Quum enim Deum Sapientissimum affirment, & Essentiâ prorsus eumdem cum Mente vtique affirmant, diuinam Naturam Ideas continere. In secundo autem sensu, diuino agente lumine, plura loquuti sunt, vt diuinam Mentem magis manifestarent. Neque hoc alienum à D. Augustino, qui Filium vocat plenam Artē omnium rationum viuentium. & D. Bonauentura hæc protulit. Et hinc habet ortum illud, quod consueuit dici, quod qui negat Ideas esse, negat Filium Dei esse. Quoniam autem Pater à nullo emanat, & ideò non emanat per modum Intellectûs, Spiritus verò per modum amoris procedit: inde factum est, vt nec Patri, nec Spiritui Sancto Ideæ approprientur.

D. Thomas 1. par. q. 39. art. 7.

Hilarius lib. 2. de Trinitat. Paulo post initiū. Aug. lib. de Doc. Christ. cap. 5. t. 3.

Li. 6. de Trinit. cap. 10.

D. Bonauentura lib. 1. dist. 6. q. 3.

Finis Libri Secundi.

QVORVM SINT, Et ad quid conferant Ideę.

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Ideas conducere ad Animæ nostræ cognitionem.

Vidimus in superiori Libro, Ideas conducere ad rerum cognitionem in Mente diuinâ. Nunc ordinis ratio expostulat, vt perpendamus, quō conferant ad humanā rerum cognitionem. Maxima lis profectò in hac re videtur inter Platonem, & Aristotelem. Hic enim sic argumentatur. Per ipsum, quod quid est, res nō modò habet esse, verùm & cognosci. At res per quod quid est, à re ipsá separatum, neque est, neque cognoscitur. Ideæ autem secundum Platonem sunt rerum quidditates, à rebus separatę. Non igitur Ideæ conferunt ad nostram cognitionem.

7. Met. tex. 20. aliisq; pluribus in locis.

Sed facilè respōdetur, & negatur minor propositio de quidditate exemplari, licèt de quidditate materiali cōcedatur. Ideæ autem ita sunt rerum exemplares quidditates apud Platonē, quemadmodum Ideæ in Artifice sunt quidditates rerum, quæ arte fiunt apud eumdem Aristotelem: vnde ipse inquit: Ab arte autem fiunt, quorum forma in Animá est, atque formam dico quidditatem cuiusque, substantiamq; primam &c. Ratio tamē Aristotelis satis virium haberet aduersus Platonem, si Plato affirmaret, Ideas esse quidditates rerum, cum materiá conglutinatas, quod alienum à Platone, vt patet ex primo Libro. Ideò lis est in verbis, non in sententijs.

Ideæ sunt quidditates rerum.

7. Met. tex. 23.

Quomodo igitur Ideæ conferant ad nostram scientiam,

Res in Idearum lumine cognosci duobus modis intelligitur.

declarandum est. Rem vtique in Idearum lumine cognosci, duobus modis intelligi potest: vel vt nos in hac vita, non per veras Ideas, sed per Idearum vmbras, & imagines res dignoscamus, vel vt res dignoscamus per diuinas ipsas Ideas. In primo sensu quælibet Anima humana res in diuinis Ideis cognoscit. Quum enim formæ sensibiles sint imagines, & participationes supremarum Idearum, ab eis verò nostra cognitio ducat originem, satis constat, ea, quæ nos quotidie intelligimus, in Idearum lumine cognosci. Confirmatur: quoniam idem est motus in imaginem, & rem, cuius est imago. At nos videmus omnia per Idearum imagines. Ergo & omnia in lumine Idearum cognoscimus. Accedit; quòd species intelligibiles sunt participationes, ex similitudine diuinarum Idearum. Sicut enim Intellectus noster est participata diuini Intellectûs similitudo, & ideò homo ratione Intellectûs ad imaginem Dei factus est, ita humana intelligibilia sunt participatæ diuinorum intelligibilium similitudines. Quamobrem, sicut Deus intelligens omnia, est omnia, ita Anima nostra, vt ait Arist. intelligendo omnia, fit quodammodo omnia. Et ideò cognoscētes in lumine specierum intelligibilium, cognoscimus in lumine Idearum. Attamen præsentis disputationis non est decernere, num species intelligibiles à sensibilibus depromantur, vt censet communis Schola Peripateticorum, vel Animæ Naturá insitę inhæreant, quemadmodum Plato existimásse visus est. Nec præsentis disputationis est inquirere, an oporteat, vt doctissimus, & acerrimo prçditus ingenio Henricus Gandauensis existimauit, ad Veritatem syncerè percipiendam, speciem diuinitus illapsam inueniri, quæ tamquàm expressa quædam imago diuinorum exemplarium, Intellectûs certitudinem solá perficiat, & speciem, quæ à sensibilibus rebus depromitur, in altiori, ac firmiori lumine, tamquàm lux potentior, illuminet, atque innotescere faciat. Quia enim ista materia est subtilis, & profunda, pluresq; exigit disceptationes, vt rectè discutiatur, nolo hîc eam latiùs explicare. Satis est, species intelligibiles, vtcumque accipiantur, siue vt depromptæ à rebus, siue vt congenitæ, siue vt diuinitus illapsæ, nil aliud esse, quàm participatas diuinarum Idearum similitudines. Quapropter tùm

Intellectus humanus Diuini participatio.

Arist. 3. de Anima.

Species diuinitus illapsa

xc

ex parte formarũ sensibilium, tùm ex parte formarum intelligibilium, quoniam tàm illæ, quàm istæ sunt participatæ Ideæ, verum est, quamlibet Animam humanam quidquid cognoscit in Idearum lumine cognoscere: & hic de quâlibet Animâ est verus sensus Platonis. Propterea inquit nos somniare circa Ideas: quia scilicet Ideis non vtimur in hoc statu, sed earum imaginibus, quemadmodum & ij, qui somniant, res ipsas non vident, sed rerum imagines. Proinde magnus Augustinus inquit, scientiarum spectamina in diuinâ Veritate videri, sicut visibilia in lumine Solis. Constat autem, res non videri in ipso corpore Solis, verùm per lumen, suæ claritatis similitudinem, in Elementis, & corporibus longè, lateq; diffusum. Quare nec res in ipsâ Veritate diuinissimâ conspiciuntur, sed per lumen intelligibile, diuinorum Intelligibilium participatam similitudinem. Hoc autem illud est, quod ait Apostolus: Videmus nunc per speculum in Aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Nam formæ tàm sensibiles, quàm intelligibiles nil aliud sunt, quàm imago quædam, & speculum diuinorum exemplarium. Hoc etiam illud est, quod ait Propheta: Domine in lumine vultûs tui ambulabunt. Quare D. Ioannes, vt ait idem Augustinus de Ciuitate Dei, de se ipso inquit: Non erat ille lumen, sed vt testimonium perhibeat de lumine. Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem, venientem in hunc Mundum, satis ostendens, Animam intellectualem, qualis erat in Ioanne, sibi lumen esse non posse, sed alterius veri luminis participatione lucere. Hoc & ipse Ioannes fatetur, vbi dicit: Nos omnes de plenitudine eius accepimus. In secundo autem sensu, nempe si dicamus, res cognosci per ipsas diuinas Ideas; equidem non Anima quælibet, sed Anima sancta, & diuiniore lumine illustrata, res ipsas in hac vitâ per diuinas Ideas cognoscit. Hoc autem fieri non potest, nisi per modum, Naturæ vires ineffabiliter excedentem, & per omnimodam abstractionem à sensibus corporeis. Quoniam enim exercitatio vnius potentiæ alteram Animæ potentiam impedit, atque obtundit, propriasq; tollit vires, ne prodeat in absolutissimam operationem, & quoniam ad videndum summum im-

Formatam sensibiles, quã intelligibiles sunt Ideæ participatæ.

Plato ĩ Cratylo.

D. Aug. in Soliloquijs.

1. ad Corin.

D. Aug. de Ciu. Dei li. 10. cap. 11.

Exercitatio vnius potentia alteram obtundit.

immaterialium, diuinam scilicet Essentiam, ita supra Naturæ conditionem eleuari oportet, vt a sensibus cum materiâ commixtis, omninò fiat abstractio, ideò Anima sancta diuinam Essentiam inspectura, necesse est, vt à sensibus omninò alienata, in proprium suum lumen, & oculum, id est, Intelligentiam, tota immobiliter sese colligat. Hinc lumine gloriæ adueniente, de quo dicitur in Psalmis: In lumine tuo videbimus lumen; non quidem per modum formæ permanentis, sed per modum formæ transeuntis, rapitur beata Anima ad supercœlestem diuinæ Naturæ cõtemplationem, in quâ per ipsas Ideas Creaturarum quidditates dilucidè cognoscit. Quum enim in diuinâ Naturâ omnium rerum Ideæ intelligibiliter reluceant, qui viderit diuinam Naturam, Ideas videbit; qui viderit Ideas, hunc solum rerum cognitionem verè prorsus, ac syncerè adeptum esse dici potest. Propterea Prisci omnes sapientes affirmârunt, Animam non in se, sed supra se in altioris lumine vera cognoscere, quod sanè lumen in eâ non sit per modum formæ permanentis, quoniam si cessat eius conuersio ad lumen superius, cessat & lumen diuinum, quo Anima perfunditur. Id autem cõtingit, vt ait Zoroaster, Chaldæorum Theologiæ Princeps, quum Anima Deum quodammodo contrahit in se ipsam, nilq; mortale retinens, tota diuinis haustibus inebriatur. Anima verò, diuino lumine perfusa, illud transmittit in corpus, quo factum est, vt Moses ad diuinam visionem eleuatus, & vultûs splendore colluceret, ob quem intuentium Hebræorum oculi caligine torperent: quod sanè de vero diuinæ Sapientiæ contemplatore, qui verus est Philosophus, Plato in Timæo pronunciauit in hæc verba: Philosophus autem Entis ipsius Ideæ semper inhærens, ob regionis illius splendorem haud facilè cernitur; Nam vulgarium Animarum oculi diuinitatis radios sustinere non possunt. A Platone autem hanc opinionem deprompsit sapientissimus Augustinus, qui affirmat, Animam nostram in æternis Rationibus, & Ideis veritatem cognoscere. Cæterùm adnotandum est quàm diligentissimè, Animam humanam ex sententiâ tàm Platonis, quàm D. Augustini, per inspectionem diuinarum Idearum nihil intelligere, nisi quum peruenit ad illum statum, qui est supremus gradus contemplatiuæ perfectionis, ad abstractionem videlicet à

Anima, nõ in se, sed in altiori lumine vera cognoscit.

D. Aug. lib. 9. de Trinit. 12. Conf. lib. de vera Rel. in Soliloquijs, 12 de Trinit, & alibi.

cet à

cet à sensibus corporeis, & raptum supercœlestem, quem solis contigisse & Mosi, & D. Paulo August. & Angelicus Doctor doctissimè affirmant. Idem sanè Plato asseuerat hisce verbis: Veræ quidem opinionis vir quilibet particeps; Intelligentiæ verò Dij quidem omnes, homines verò pauci admodum participes sunt. Quum enim dixerit, Ideata percipi opinione, Ideas intelligentiâ, addit, paucissimos homines eam intelligentiam habere, quæ percipit Ideas, omnes tamen Beatos, quos Deorum nomine appellat, quemadmodum etiam sæpe sæpius Sacra Prophetarum eloquia, ipsas diuinas Ideas cognoscere asseuerat. Isti autem pauci homines purgatissimi sunt ab omni corporis contagione: quoniam, vt ipse Plato inquit, impuro quidem purum attingere nefas est. At D. Augustinus adeò expresè hanc sententiam edocet, vt eius verba in medium afferre oporteat: Anima (inquit) rationalis inter eas res, quæ sunt à Deo conditæ, omnia superat, & Deo proxima est, quando pura est, eiq; in quantum charitate cohæserit, in tantum ab eo lumine illo intelligibili perfusa quodammodo, & illustrata cernit, non per corporeos oculos, sed per ipsius sui principale, quo excellit, id est, per intelligentiam suam, istas rationes, quarum visione fit beatissima. Quas rationes, vt dictum est, siue Ideas, siue formas, siue species, siue rationes licet vocare, & multis appellare conceditur nominibus, sed paucissimis videre, quod verum est. In hisce verbis adnotandum est, quod ipse inquit Augustinus, Animam sanctam Ideas non videre per oculos corporeos: hæc enim verba significant abstractionem eius à sensibus corporeis. Idcircò ipse August. sic ait: Nisi ab hac vitâ quisque quodammodo moriatur, siue omninò exiens à corpore, siue auersus, & alienatus à corporeis sensibus, in illam non vehitur visionem. Hoc porrò in fabulâ Tiresiæ, à Callimacho decantatâ, symbolicè explanatur, qui nudam quum inspexisset Mineruam, id est, diuinam Sapientiam, Ideas continentem, cæcus euasit, id est, abstractus à sensibus corporeis, quum tamen ab eâdem Mineruâ Prophetiæ fuerit lumine illustratus. Et quoniam, qui à sensibus corporeis alienatur, quodammodo moritur, & nisi per hanc mortem peruenire possumus ad diuinam visionem,

D. Aug. lib. 12. supra Gen. & in lib. de vidẽdo Deo ad Paulinam. D. Thomas secunda secũdæ quæst. 125. art. 3.

Plato in Timæo.

Plato in Phædone.

D. August. lib. 83. q.

D. Aug. supra Gen.

Qui à sensibus corporeis alienatur, quodãmodo moritur.

visionem, cauendum est, ne illud nobis contingat, quod contigit Orpheo, de quo Plato in Symposio. Orpheus enim viuus, id est, non alienatus à sensibus corporeis, pulcherrimam Amasiam, id est, diuinam Idealem pulchritudinem inspicere voluit: quapropter non veram Amasiam, sed vmbram eius, & simulachrum, id est, formas istas sensibiles inspexit. Alceste verò, Peliæ filia, de quâ nonnulla in eodem Symposio, quia mortua ad rem amatam ire egregio facinore voluit, id est, abstracta à sensibus corporeis, ad ipsam Idealem pulchritudinem, propterea in vitam continuò reuocata est, id est, vitam intellectualem acquisiuit, quum solâ intelligentiâ vtens, in Angelum penè trāsformaretur. Et hic est verus sensus Platonis in Symposio, dum Phœdrus in laudibus Amoris Alcesten collaudat, Orpheum insectatur.

CAPVT II.

Ideas conducere ad rerum generationem statuitur.

IDeas conducere ad rerum generationem visus est negâsse Aristoteles, quod scilicet ipse affirmet, hominem proximè fieri ab homine, equum ab equo, & ideò quum homo, & equus sufficiant ad generationem hominis, & equi, superuacaneas esse Platonicas Ideas. Sed facilè respondetur, præter causas particulares exigi causas vniuersales, vt ipse Aristoteles fatetur, dum inquit: Sol, & homo generant hominem. Quum autem Deus & causa sit vniuersalissima, & agat per Intellectum, oportet omnium rerum statuere causas vniuersalissimas, quæ sunt ipsæ Ideæ, in diuinâ Mente consistentes. Quomodo autem in hac re Plato cum Aristotele concilietur, dictum est.

Arist. Met. t. 28. & 12. Met. t. 18.

2. Phys. t. 26.

Lib. 1.

Quo itaque pacto ad rerum generationem Ideæ conferant, perpendamus. Constat profectò, omnes penè Philosophorum sectas in eo conuenire, vt affirment, Deum operari: hoc enim aduersus impios vniuersa rerum incolumitas, stabilesq; ordines, & sapientissima dispositio velint nolint apertissimè testatur. Quomodo autem, quum sit agens per Intellectum, operatur, nisi per Ideas? Adde: quòd Bonum sui naturâ communicabile. Deus autē est ipsa per se Bonitas, neque, vt ait D. Augustinus est

Bonum sui natura communicabile. D. Aug. de Ciui. Dei lib. 12.

est author excellentior Deo, neque Ars efficacior Dei Verbo, nec causa melior, quã vt Bonũ crearetur à bono Deo. Quamobrem inquit Plato, diuinam Bonitatem causam fuisse Mundi condendi iustissimam. Quoniam verò vna tantùm Creatura sufficere non poterat ad imitandam ipsam diuinam Bonitatem, ita vt huiusmodi imitatio perfectionem, quæ in vniuerso, & singulis rebus continetur, perfectè exprimeret, ideò singulis rebus secundum vniuscuiusque Naturam suam Bonitatem communicauit, ex quo factum est, vt diuersi Bonitatis gradus in diuersis rebus consurgerent, quod etiam fatetur Aristoteles. A primo Ente communicatum est esse, his quidem clariùs, illis autem obscuriùs. Decet enim, vt quemadmodum, quæ in rebus formæ sunt multæ, in Deo sunt vna forma: ita quæ in Deo est vna formalis, & simplicissima Bonitas in tot Bonitates, quot in Creaturas diuidatur. Porrò, quemadmodum substantiæ sunt in hoc Mundo inferiore per modum accidentium, quum indesinenter fluant, & abeant: ita quæ sunt in hoc Mundo per modum accidentium, sunt in Deo per modum substantiarum, quum in Deo nihil sit, quod non sit illius substantia. Et ideò congruum est, Bonitatem diuinam, quæ ipsa Dei substantia est, in plures Creaturarum Bonitates distingui, quæ in hoc Mundo sicut aquæ dilabuntur, vt verè Apostolus dixerit: Præterit figura huius Mundi. Et quia diuina Sapientia est causa distinctionis rerum, Ideæ autem diuinâ Sapientiâ continentur, propterea distincta in reb. diuinæ Bonitatis communicatio facta est per Ideas, & sic Ideę ad rerum generationem conducunt. Et quidem ad rerum productionem operantur, perinde ac domus interior ad constructionem domûs exterioris, vt dicit Aristot. Sicut enim forma in mente Artificis dat formam rei per imitationem, ita formæ in mente diuini Opificis dant formam rebus creatis. Idea profectò ijs, quæ format, tota adest, diuinum esse, & Bonitatem communicans, singulis se participat, nullis se miscet; in multiplici rerum serie inuenitur, sed omninò simplex; in tempore, sed æterna; in motu, & generatione, sed penitus immutabilis; in pluribus locis, sed incircumscripta; virtutem exhibet, non substantiam; similitudinem, non essentiam. Sicut enim humana facies speculum inspiciens,

D. Aug. de Ciu. Dei li. 11.

Plato in Timæo.

Arist. 1. Cœli t. 100.

Quæ in reb. formæ sunt multæ, i Deo sunt vna forma.

Diuina Sapiẽtia causa distinctionis rerum.

Aristot. 7. Met. t. 23.

nullas in eo suas partes relinquit, sed tantùm suarum partium simulachra: ita diuinæ Ideæ in materiæ speculo nullas essentiæ suæ partes exhibent, sed tantùm vmbras, & imagines. Et quemadmodum, vt ait Plotinus, multæ ceculæ ab eodem sigillo imaginem recipiunt, sigillum verò in se ipso integrum permanet: ita ab Ideâ multa Ideata imaginem recipiunt absque primitiui sigilli, diuinæ scilicet Ideæ, detrimento. Adde verba Platonis in Parmenide: Si dies vnus vbique simul adest, nec ipse tamen à se ipso secernitur, ita nihil prohibet, quamlibet speciem vnam, & eamdem simul multis adesse, nec tamen se ipsâ secerni. Confirmatur: quoniam Ideæ non sunt per essentiam in Ideatis, ita vt in illorum essentiâ includantur: quod esset, absurdissimum, sed intimè adsunt Ideatis, vt propriæ omnium Ideatorum quidditatis causæ, & exemplaria.

Plotinus Enneade 6. li. 5 cap. 6.

CAPVT III.

Ideam Boni rectè positam à Platone, quatenus est ipse Deus, omnium rerum Idea supereminens, & inadæquata.

QVum Ideæ conferant ad rerum generationem, vti dictum est, iam oportet, quorum sint Ideæ, enucleatè differere. Idea sanè vel eminentissimè consideratur, & in hoc sensu est Deus Pater, vt in se ipso præcisè intelligitur: vel eorum est, quæ nata sunt fieri, & hæc vel per Artem, vel per Naturam fiunt; quæ verò Naturâ fiunt, vel sunt accidentia, vel substantiæ. Ideò in primis videndum est, num sit Idea communissima, secundò num sint Ideæ artificiatorum, & naturalium, postremò num substantiarum, & accidentium. Quoniam verò Idea Boni à Platone eminentissimè consideratur, ideò nonnulla de Ideâ Boni dicenda sunt. Aristoteles itaque in Platonicam Ideam Boni pluribus arguit: & quia nonnulla ex illis soluta sunt, alia verò ex dicendis facilè soluūtur, quædam tantùm in medium afferam.

Aristot. 7. Eth. c. 6.

Prima obiectio. Vbi licet reperire prius, & posterius, ibi communis Idea reperiri non potest. Sed in bonis rebus prius, & po-

& posterius inuenitur. Non igitur Idea Boni inuenitur. Maior patet ex sententiâ eiusdem Platonis, quippe qui asserit, eorum tantùm Ideam inueniri, quæ sunt vna Natura, non autem eorum, quæ dicuntur secundum prius, & posterius, & hac de causâ Ideam numerorum penitus reiecit. Minor probatur: quia est Bonum in Substantiâ, in Qualitate, in cæteris Prædicamentis.

Secunda. Bonum tot modis, quot Ens prædicatur. Sed Ens nullam habet communem Ideam: ergo nec Bonum. Confirmatur: quia Bono, vel Ente nihil vniuersalius.

Bonum tot modis, quot Ens prædicatur.

Tertia. Quorum non est vna scientia, non est vna Idea. Sed omnium Bonorum vna scientia non est: ergo neque vna Idea. Maior patet ex sententiâ Platonis, qui & scientiæ gratiâ ponit Ideam, & vnam ponens Ideam, vnam ponit scientiam. Minor confirmatur: quia Bona sunt in diuersis generibus.

Quarta. Dantur multa per se bona. ergo non vnum per se bonum; hoc autem est Idea Boni secundum Platonem. Antecedens probatur. Illud per se bonum, quod per se appetitur. Multa per se appetuntur, vt sapere, & huiusmodi. Multa igitur per se bona. Confirmatur: quia si vnum est per se bonum, quod sit Idea Boni: ergo vel cætera Bona superuacanea sunt; vel si dantur multa per se bona, non est dandum vnum per se Bonum. Probatur primum consequens. Qui sciet Ideam Boni, omnia sciet per se bona. Cætera igitur superuacanea. Probatur secundum. Si multa per se bona sint, necesse est eamdem in illis Boni rationem existere: quemadmodum eadem in niue, & cerussâ albedinis ratio est. At Honoris, Prudentiæ, Voluptatis, in eo quòd bona sunt, differentes rationes reperiuntur. Ergo si dantur multa per se bona, non est dandum vnum per se Bonum.

Illud per se Bonũ, quod per se appetitur.

Quinta. Idea Boni non confert ad actiones, & effectiones dirigendas, vt ait Plato. Ergo superuacanea. Assumptum probatur: quoniam Artifex, aliquid efficiens, Ideam Boni non respicit, sed proprium Bonum, & vtilitatem.

Verumtamen, vt Platonis sententiam rectè explanemus, considerandum est, nonnullos Platonicos per Ideam Boni interpretari formam, siue Ideam, in diuinâ Mente consistentẽ,

à cæteris Ideis distinctam. Ideo Platonem affirmasse, Ideam Boni in loco intelligibili regnare, nempe in diuino Intellectu, qui locus ea de causa dicitur, quod omnia contineat. Proinde Hebræi, & potissimùm Cabalistæ, nomine loci Deum intelligunt, vt in illis verbis, Benedictus locus בָּרוּךְ הַמָּקוֹם. Sed ij Platonici plurimùm aberrant. Illud enim, quod est in vnaquaque Ideâ, formaliter dici non potest à cæteris Ideis distinctum. At Bonũ, quemadmodum & Vnum, & Pulchrum, in quâlibet Ideâ reperitur: quarũ singulæ Ideæ à Platonicis ipsis boniformes, vniformes, & pulchriformes appellantur. Non est itaque Idea Boni a cæteris distincta. Præterea: Plato de Ideâ Boni hæc profert: Cum ipsa in loco visibili lumen creauerit, & luminis Authorem; in ipso verò intelligibili regnet ipsa, Veritatemq; & Mentem protulerit. Inquit itaq; Plato, Ideam boni Mentem genuisse: ergo, si Idea Boni genuit Mentem, non vtique est in ipsâ Mente, vt Idea à cæteris distincta, quum potius dicendum esset, Mentem parere Ideas, dum parit Mentem. Confirmatur: quoniam, vt dictum est, Mens à Deo secundum Platonem distinguitur, non quidem re, sed origine: propriè verò Ideas ponit in Mente, non in Deo Patre: quare, si Idea boni à cæteris distingueretur, eam sanè Plato in Mente collocasset. At non constituit in Mente, sed supra Mentem, & ideo non inter Ideas, sed supra Ideas, non Idea distincta, & adæquata, sed Idea supereminẽs, & inadæquata. Cuius ad notitiam recolenda sunt, quæ diximus de Obiecto primario, & secundario. Etenim, si Deus in se, vt infinitus, vt vnus, & secundum seipsum præcisè consideratur, sic Deus in abdito suę Diuinitatis recessu solitarius permanens, & in abysso primæ Vnitatis, ac primarum tenebrarum sese contegens, nihil respicit extra se, nihil intelligimus ab eo procedere, nullam habet relationem ad Creaturas, & in hoc sensu nullas habet Ideas. Vt autem est Mundi Opifex, & singula procreat ad singulorum exemplarium similitudinẽ, respicit omnia extra se, omnia operatur, & omnium Ideas continet. Ex quibus intelligi potest, cur dicant Cabalistæ, Deum indutum esse decem vestimentis, quum seculum creauit. Siquidem, vt in se ipso consideratur, Ideas indutus non est,

Plat. 7. de Rep.

Singulæ Ideæ vniformes, boniformes, & pulchriformes.

Plato 7. de Rep.

Lib. 1.

Cur Deus apud Cabalistas decem indutus vestimentis.

est, quum autem Mundum creare intelligimus, tunc Ideis, tamquàm pulcherrimis vestimentis, effulget. Hinc in libro Danielis Prophetæ scriptum est: Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Vestimẽta eius quasi nix candida, & capilli capitis eius quasi lana munda. Nos per vestimenta, quasi nix candida, purissimas diuinas formas, & Ideas typicè interpretari possumus, quemadmodum etiam per verba illa, Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Deus enim, quum Mundum fabricauit, tunc in ipso intelligibili regnans, id est, Ideis effulgens, Idearum decorem, & Maiestatem, quin & fortitudinem indutus est: quòd scilicet cum immensa Idearum pulchritudine virtus concurrat immensa. Et quia Deus, vt in se ipso absolutè consideratur, in abysso primarum tenebrarum delitescit, hinc intelligi potest, quid sibi velit Orpheus, quum Deum Noctem appellat, & Propheta, inquiens: Nox illuminatio mea in delitijs meis. & alibi: Deus posuit tenebras latibulum suum. quin & alias: Nubes, & caligo in circuitu eius. Non quod profectò reuerâ tenebræ de Lumine immenso affirmari possint: sed quatenus, vt ait Damascenus, habent virtutem superexcellentis negationis. Hinc etiam intelligi potest, cur vetustus ille Theologus inducat Opificem Mundi Noctem cõsulentem de opificio Mundano. Etenim diuina Mens, quum Mundum produxit, consuluit Noctem, id est, diuinam Naturam. Consuluit, inquam, ipsum Consilium, quia diuina Natura est diuinæ Mentis ipsum Consilium: & hinc patet, quare Plato in Symposio Porum appellauerit Angelum Consilij. Porus enim significat affluentiam Idearum, id est, diuinam Mentem, Idearum plenam diuitijs. Ideò inquit, Amorem natum esse in nuptijs Pori, & Pæniæ, Venerisq; natalibus: Quando scilicet Pænia, id est Latinè Paupertas, typicè verò Natura informis Mentium inferiorũ, siue Angelorum per supercœlestes nuptias cum Poro copulata est, nempe cum diuinâ Mente, à quâ Idearum affluentiam suscepit, id est, formas intelligibiles: tunc Venus nata est, nempe in Angelicá Naturá Idealis Pulchritudo, pariterq; Amor natus est, nempe Amor diuinæ superexcedentis Idealis Pulchritudinis. Pro-

pterea

Psal. 92.

Lib. 1. Sent. suæ Theologiæ.

pterea Iesus Christus Magni Consilij Angelus, & Angelus Testamenti vocatur; Chaldæi dixerunt, Intellectum Patris emanásse perfecto consilio: Auicenna verò, Platonis imitator, primam causam Causam consiliatiuam nuncupauit. Diuina etiam Natura, vt in se ipsá præcisè consideratur, Primum instans originis secundum Scotum, Primum signum Naturæ secundum alios, vniuersè autem secundum Theologos Obiectum primarium appellatur: si verò consideretur, vt alia respicit extra se, & Ideas continet, Secundum instans originis iuxta Scotum, Secundum signum Naturę iuxta alios, vniuersè autẽ iuxta Theologos Secundarium Obiectum nuncupatur.

Is. 9. Mal. 3. & à D. Dionys.

Sed hactenus de Deo, siue vt solitariè, siue ut Ideis plenus intelligitur, plura fortassè, quàm oporteat: sed ijs non plura, qui oderunt aut nimis austeram, aut nimis amœnam, impense uero amant magnis undequaque ditatam diuitijs doctiorem Philosophiam.

Paucis nunc ad rei euidentiam adnotandæ sunt aliquæ distinctiones.

Prima Distinctio. Deus uel supponit pro totá diuiná Naturá, uel pro Deo Patre. Plato, quando inquit, Deum esse Ideam Boni, non accipit Deum, quatenus supponit pro totá diuiná Naturá, sed ut supponit pro Deo Patre. Idcircò ait, Ideam Boni genuisse Mentem.

Idea Boni genuit Mẽtem.

Secunda. Deus Pater, uel consideratur, ut habet ingenitas Ideas, Mundumq; creauit; uel consideratur præcisè in suo Diuinitatis recessu. Non in primo sensu loquitur Plato, sed in secundo. Deus enim Pater, qui Mentem genuit, ut in se ipso præcisè consideratur, non habet Ideas, & quum Ideas nõ habeat, nec dici põt Idea a cæteris distincta: Et quũ nihil adęquatè repræsentet, nẽpe uel hominẽ, uel equum, uel hoc, uel illud Bonum, non est Idea rerum, bonorumq; adæquata. Quoniam tamen est forma formarum, ideò est Idea Idearum: & quoniam est ipsum per se Bonum, dum se ipsum repræsentat, ipsum Bonum omnia bona per eminentissimam, & inadæquatam Vnitatem comprehendens repræsentat, & ideò iure, ac meritò Idea Boni nuncupatur.

Tertia. Idea vel strictè significat principium cognitionis, & opera-

operationis, vel latè quàlibet expressionem, siue repræsentationem. Plato, quando inquit, Deum Patrem esse Ideam Boni, non intelligit, Patrem esse principium tàm cognitionis, quàm effectionis ipsius Boni, siue omnia bona, quę sunt in Creaturis, ipsum producere; sed intelligit, Patrem, quia cognoscit se ipsum, alioquin foret insipientissimus, se ipsum sibimet ipsi exprimere, ac repræsentare, vt se ipsum cognoscat.

Quarta. Bonum vel sumitur pro communicatione diuinæ Bonitatis in Creaturis, vel pro ipsâ paternâ Ingeneratione. In secundo, non in primo sensu loquitur Plato. Ratio est: quia, vt alibi diximus, Boni proprium est, se ipsum diffundere. Solus autem Pater se ipsum in Filio diffudit, non Filius in Patre. Pater enim ingenitus, Filius genitus est. Quamobrem Deus Pater, quatenus Bonum in hoc sensu Patri appropriatur, solus & ipsum Bonum, & Idea Boni vocatur, Filius nequaquam. Quando igitur inquit Plato, Deum Patrem esse Ideam Boni, idem est ac si latiùs diceret, Patrem se ipsum per se ipsum cognoscere, ac repræsentare, quatenus à nullo est, Filius est ab illo.

Quomodo Deus Pater Idea Boni.

Ex distinctionibus elicio Conclusionem. Deus, vt supponit pro Patre, in suo Diuinitatis recessu præcisè considerato sine vllâ habitudine ad Creaturas, est Idea, id est, expressio, repræsentatio, cognitio Boni, id est, sui ipsius, qui dumtaxat est ipsum Bonum, quatenus se ipsum in Filio diffudit, non Filius in ipso.

Ad argumenta denique Aristotelis sic respondendum erit.

Ad 1. negatur minor propositio. Licèt enim prius, & posterius in Bonis huius Mundi reperiatur, non tamen in Bono, quod est ipse Deus. Dicere autem Ideam Boni, idem est ac si diceretur Idea sui ipsius, Deus enim est ipsum Bonum. Vel dicitur, Platonem non loqui de Bono transcēdente, quod omne genus circuit, verùm de supremo Bono supersubstantiali, quod est ipse Pater in diuinis. Hinc patet responsio ad 2. & 3. Argumentum.

Duplex Bonum, Trāscendens, & Supersubstantiale.

Ad 4. Dicitur, multa esse per se bona, quia scilicet per se appetuntur, sed nullum eorum per se primò eminenter, & omninò, nisi Deus, & hæc est illa Idea per se bona, quâ cætera sunt per se bona, & ideò ponenda est. Ex his patet responsio ad primum consequens confirmationis istius Argumenti. Ad

poſtre-

postremum verò consequens respondetur, Argumentum æquiuocare de Bono transcendente, & de Bono supremo, quod est ipse Deus Pater, quod quidem Bonum, vt in se ipso præcisè consideratur, in nulla bona creata sese communicat, sed tantùm in Filium genitum sese diffundit, suam illi Naturam communicans: & ideò, vt huiusmodi, neque secundum eamdem, neque secundum diuersas rationes, in ijs, quæ bona sunt, inuenitur.

Plato 7. de Rep.

Ad V. negatur, Platonem asserere Ideam Boni vel Fabris vel Textoribus, atque id generis Opificibus necessariam esse. Dicit quidem humanis actionibus necessariam esse, in hæc verba: Quam nosse necesse sit omnem quicũque sanâ Mẽte quidquam vel priuatum, vel publicè est acturus. At de effectionibus nec verbum quidem: Plurimùm autẽ interest inter actionem, & effectionẽ. Porrò Idea Boni necessaria est ad nostras actiones rectè obeundas, quia nisi diuina Bonitas nos foueat, seruet, inspiret, nisi Deo similes fieri nitamur, nisi Opificem nostrũ vt nostrum finem, & summum Bonum præ oculis semper habeamus, nihil rectè agere valemus.

Non est cõmunis Idea Boni à cæteris distincta.

Illud postremò prætereundum non est, Aristotelis Argumenta eò tendere, vt probent, non esse quamdam communem Ideam Boni, quæ sit Idea, à cæteris Ideis distincta: hoc autem Plato non affirmat; & ideò in hoc sensu nulla est inter illos discrepantia. Non differunt etiam quantum ad absolutam Ideæ Boni positionem. Quamuis enim Plato pro Ideâ Boni propriè secundũ modum eminẽtissimæ appropriationis solum Deum Patrem intelligat, attamen absolutè haud negat, Deum, vt supponit pro totâ diuinâ Naturâ, Ideam Boni non esse. Nam & Pater Deus est, & Filius Deus est ex sententiâ Platonis, & Filius ipse, quatenus est idem substantiâ cum Patre, Idea quoque Boni nuncupatur. Aristoteles verò affirmat, Deum esse ipsum Bonum, & se ipsum cognoscere. Cæterùm quid aliud est dicere, Deus est ipsum Bonum, se ipsum cognoscens; quàm dicere, Deus est Idea Boni? Quippe secũdum Platonem Deus est Idea Boni, quatenus est expressio, repræsentatio, cognitio sui ipsius per se ipsum, prout Boni diuinissimi, & omnem narrationem excedentis. In eo tamen differrent, quòd Arist. Trinitatem non cognouit.

In fine lib. 12. Met.

CA-

CAPVT IIII.

Non esse peculiares Ideas rerum, arte factarum, sed tantùm naturalium.

QVum Dei cognitionem nihil fugere debeat, cognitionem, inquam, omninò distinctam, alioquin eius cognitio foret imperfecta, quod nec concipi potest quidem, necesse est affirmare, Deum quoque habere Ideas rerum arte factarum. Idcircò Plato inquit, Deum vnicum lectum constituisse, vniusq; lecti vnam Ideam habere. Non me latet, Marsilium Ficinum, virum doctissimum, opinari, Platonem de lecto exempli gratiâ loquutum fuisse, non vt assereret, Ideas esse rerum arte factarum, sed vt assereret, ita sese habere Ideas rerum naturalium, quemadmodum sese haberet Idea lecti, si concederetur. At re verâ si tantùm exempli vim apud Platonem lectus haberet, hoc ideò positum esset, quia res naturales apertiùs explicaret: quod fatuum dictu est. Cur enim potiùs vel hominem, vel equum in medium non attulisset, quum hæc suâpte Naturâ manifestiora sint, quam lecti exemplum, exemplum verò ad remouendam obscuritatem adhibeatur? Dicendum itaque, non esse aliquas Ideas formaliter ab alijs distinctas, quæ per proprias rationes artificiata repræsentent. Causa est: quia in rebus naturalibus quidditas rerum, quæ arte fiũt, manifestatur: & ideò, quia naturalia sufficienter artificiosa manifestant, non requiruntur aliæ Ideæ, quàm illæ, quæ naturalia repræsentant. Confirmatur: quoniam artificiosa nil aliud sunt, quàm Naturæ imitationes: quare illud protritum est: Ars imitatur Naturam. Accedit alia causa, quam affert Plotinus: In Animâ rationali quidditas rerum, quæ arte fiunt, virtute continetur, quum artificiosa proueniant à rationibus, numeris, & mensuris Animæ rationalis. Anima verò, vt est sufficiens principium effectionis artificiatorum: ita est sufficiens principium ea cognoscendi. Quamobrem Idea Animæ rationalis, quæ sufficienter exprimit Animam, sufficienter & exprimit artificiosa: Idcircò aliæ artificiatorum Ideæ non requiruntur præter Ideas rerum, Naturâ constantium. Vna est itaque formaliter Idea rem exprimens naturalem, & artificiosam. Et

Plato 10. de Rep.

Artificiosa nil aliud, quàm Naturæ imitationes.

Plotinus lib. de Ideis cap. 11.

in hoc ſenſu Artificioſa habent Ideas, & Plato rectè loquutus eſt. Quatenus verò non habent peculiares Ideas, rectè Xenocrates Ideas definiuit Cauſas exemplares eorum, quæ ſecundum Naturam fiunt, vt ſcilicet Artificioſa excluderet.

Artificioſa non habent peculiares Ideas.

Supereſt igitur, Ideas proprias, & peculiares rerum tantùm naturalium in diuinâ Mente reperiri. Quod patet: quia Deus ea neſcire non debet, quæ fecit: omnia verò naturalia ſapientiſſimè creauit.

CAPVT V.

Proprias accidentium Ideas eſſe, & non eſſe.

Accidentium Ideæ penitus eſſe, & ſimul penitus non eſſe videntur, quum Ariſt. id probauerit, Platonem ad inconueniens deducere contēdens. Argumentū eſt huiuſmodi. Quorum vna eſt communis notio, & ſcientia, eorum vna eſt Idea, vt idem Plato affirmat. Accidentium eſt vna communis notio, & ſcientia: ergo & Idea. Verumtamen ex ſententiâ eiuſdem Platonis Ideæ ratio in eo conſiſtit, vt Ideæ ab Ideatis participentur: ergo accidentium non ſunt Ideæ. Conſequens probatur. Quæ ſunt ſecundum accidens, non participantur: Ideæ accidentium ſunt Ideæ per accidens, id eſt, ratione ſubſtantiæ: ergo Ideæ accidentium non participantur &c.

Ariſt. 1. Met. t. 29. & 30.

Dicendum eſt, Platonem affirmâſse Ideas accidentium, non autem negâſſe, vt Ariſtoteles illi impingere conatur. Propterea idem Ariſtoteles obijcit Platoni, quòd relatiuorum ponat Ideas. Etenim Plato Ideam æqualitatis, Ideam ſimilitudinis, & huiuſmodi aſſeuerat. Quoniam itaque propriè competit formæ, formam rei tribuere, Idea quoque forma eſt, quæ formam rei tribuit per imitationem. Idea verò accidentis propria tribuit accidenti proprium eſſe formale, diſtinctum ab eſſe ſubſtantiæ, & ideò apud Ariſtotelem vulgatiſſima eſt diuiſio illa inter formas accidētarias, & ſubſtantiales. Quum autem accidens habeat proprium eſſe peculiare, manifeſtè ſequitur, proprium habere definibilem quidditatiuum conceptum, in reali Naturæ gradu, à ſubſtantiâ diſtincto, fundamen-

13. Met.

Plato in Parmenide, aliſq. Dialogis.

damentaliter consistentem: quod patet. quia simpliciter aliud est esse accidentis, aliud esse substantiæ. Ex quibus constat, accidentia, sicut habent peculiarem quidditatiuum conceptum, ita peculiarem Ideam obtinere. Vnde quàm diligentissimè consideremus, Ideam, quoniam ad duo confert, & ad scientiam, & ad generationem, duobus quoque modis sese habere, tùm quatenus est Ratio, tùm quatenus est Exemplar. Quatenus est Exemplar, tam per eam res cognoscitur, quàm operatur, vnde vtrumque modum & cognitionis, & operationis comprehendit: hic autem est proprius Ideæ conceptus, & quidditas. Quatenus est ratio, per eam dumtaxat res cognoscitur, non efficitur: & hoc non incongruit, quia res aliqua cognosci potest, quæ non fiat. Hæc verò diuisio sufficiens ostenditur: quia Idea reperiri non potest, quæ tantùm sit causa efficiens: alioquin sequeretur, illud effici posse, quod non cognoscitur. Accidentia quoque, vt distinctè loquamur, duobus modis consideremus, vel quantum ad esse essentiæ, vel quantum ad esse existentiæ. Illud intelligo proprium esse, ac peculiare ab eo, quod habet substantia, re ipsâ distinctum, hoc intelligo esse, quod habent in substantiâ: accidentis enim est inesse, vt ait Arist. in Prædicamentis. Quod itaque spectat ad esse essentiæ, accidentia propriam obtinent Ideam, vt rationem. Causa: quia eorum est distinctus conceptus, in quib. Naturę gradus intimè, ac realiter distinguuntur. Sed accidentia habent propriũ esse, intimè, ac realiter distinctum ab esse substantiæ: quare propriam habent Ideam, vt est conceptus, siue ratio. Insuper quantum ad esse essentiæ, si hoc præcisè consideretur, habent propriam Ideam, vt exemplar. Causa; quia producuntur in esse essentiæ limitato, ac realiter ab esse substantiæ distincto; vbicumque autem esse essentiæ distinctum est, Idea quoque distincta est, vt exemplar. Quod spectat ad esse existentiæ, accidentia non habent propriam Ideam, vt rationem. Causa: quia sicut res sese habet ad esse, ita ad cognitionem, vt dicitur 7. Met. At accidentia non existunt, nisi per substantiam; quare neque cognoscuntur, nisi per substantiam. Insuper quantum ad esse existentiæ non habent propriam Ideam, vt exemplar. Causa; quia producta non existunt nisi in substantiâ; quum enim ac-

Idea sese habet vt ratio atque vt exẽplar.

Vbicumque esse essentiæ distinctũ est, Idea quoque distincta est.

cidentis sit inesse, non existunt, nisi in substātiā. Ex quibus patet, omnia accidentia, vel quæ separari possunt, vel quæ separari nequeunt, quantum ad esse essentiæ, non modò habere propriam Ideam, vt Rationem, sed vt Exemplar. Et in hoc sensu dici potest, Diuum Thomam intelligendum, quando inquit, accidentia, quæ superueniunt subiecto, peculiarem Ideam obtinere. Constat etiam, vel sint inseparabilia, vel separabilia, quantum ad esse existentiæ, nullā habere propriam Ideam, nec quatenus Rationem, nec quatenus Exēplar. Et in hoc sensu dici potest, D. Thomam intelligendum, quando inquit, accidentia, quæ subiectum concomitantur, peculiarem Ideam obtinere.

Ad Aristotelis Argumentum respondetur, cōcedendo, Accidentium esse Ideam, quoniam eorum est vna notio, vnaq. scientia. Negatur verò Ideas ab accidentibus non participari: Participantur, sed more accidentium, non substantiarum, & ideò quantum ad proprium esse essentię, accidentia non habent Ideam per accidens, sed per se, & peculiarem. Ad probationem consequentis respondetur, nil aliud probari, nisi accidentia, quantum ad esse existentiæ, propriam Ideam non obtinere, & id libentissimè conceditur. Hoc est, quod Aristoteles impugnat: hoc est, quòd Plato non affirmat. Cæterùm illud semper rectè sese habet, Ideas quantum ad esse essentiæ propriam Ideam obtinere; & in hoc sensu loquitur Plato, neque id alienum ab Aristotele, qui Ens per se diuidit in decem Prædicamenta, quorum plura constat esse accidentia, vt Relationes, de quibus Plato potissimùm loquutus est.

CAPVT VI.

Singularia proprias habere Ideas, species quantum ad esse essentiæ dūtaxat, Platonem verò Ideas singularium constituere.

Idea potissimum substātiarum.

QVum ex dictis manifestè colligatur, accidentia, quantum ad esse existentiæ, per Ideam substantiæ cognosci, reliquum est, vt Ideæ propriè, ac potissimùm ad substantias pertineant. Quum autem substantiæ vel sint ipsum compositum, vel materia, vel forma, materia verò tùm per cōpositum, tùm

per formam cognoſcatur, videndum in primis, num tantùm ſint Ideæ ſpecierum, vel etiam ſingularium.

Specierum tantùm eſſe Ideas, id ſanè communi aſſertione Platoni tribuitur, & ab eo in exemplo lecti luculenter explicatum fuiſſe nonulli aſſeuerant, quo ſcilicet probat vnius ſpeciei vnicam eſſe Ideam, hoc ſanè Argumento:

In materiá, vbi eſt innumera, & mobilis varietas, vnio cõis Naturę ĩ ſingulis hoĩbus ſeruatur: ergo multò magis in ſimplici, ac penitus ſtabili Naturá, pro vnicâ ſpecie vnica ſufficit Idea.

Sed & aliæ rationes non deſunt. Singularia ſemper non ſunt. Aut igitur habent Ideam ſempiternam, aut quandoque habent, quandoque non habent. Nõ primum, quia de eo, quod non eſt, ſcientia non eſt. Non ſecundum quia Ideæ ſunt omninò immutabiles. Singularia igitur, vt ſingularia, non habent Ideam: ergo ſolæ ſpecies obtinent Ideam. Confirmatur: quoniam ſpecies naturales ſunt immutabiles, & æternæ veritatis.

Præterea: Idea diuina eſt omnium nobiliſſima, ſingularia vilia ſunt, ſpecies nequaquam. Ergo ſpeciei, non ſingularium ſunt Ideæ. Confirmatur: quoniam ſi vile, quod ſcitur, vilis quoque ſcientia.

Ex Platonis itaque ſententiâ ſpecierum dumtaxat Ideæ eſſe videntur. Sed tantùm abeſt, vt ſpecies dũtaxat proprias Ideas obtineant, quin per Ideas tantùm ſingularium cognoſci videntur, vt probat Suarez, & Molina, hiſce propemodũ Argumẽtis.

I. Argumentum. Deus non habet conceptus confuſos, quippe qui omnia, prout ſunt, diſtinctiſſimè intelligit. At ſi haberet conceptum ſpeciei, confuſum, & imperfectum cõceptum formaret. Probatur: quia conceptus vniuerſaliũ eſt cõceptus cõfuſus, & imperfectus. Ergo nõ habet cõceptum, ſiue Ideã ſpeciei.

Conceptus vniuerſaliũ conceptus confuſus.

II. Deus intelligit res, vt ſunt. At Naturæ tùm generis, tùm ſpeciei nullibi ſunt, niſi in ſingulari, & indiuiduá Naturá: & ideò inquit Ariſtoteles: Vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius, ſingularibus videlicet, in quibus conſiſtit. Ergo intelligens indiuidua, intelligit ſpeciẽ: ergo non habet propriã Ideã ſpeciei.

Ariſt. 2. de Anima. t. 8.

III. Deus non abſtrahit vniuerſalia à ſingularibus. Ergo non habet Ideam ſpeciei, diſtinctam ab Ideâ ſingularium. Antecedens patet: quia cognoſcit res, prout ſunt, vniuerſalia verò per noſtrum Intellectum ſolùm abſtrahuntur.

Dicen-

Dicendum eſt, ſingularium Ideas in Deo neceſſariò conſtituendas. Primò: quia Deus cognoſcit, quæ fecit: vnde illud protritum in Scholis Theologorum: Cognitio noſtra à rebus producitur, diuina res producit. At fecit ſingularia: cognoſcit itaque ſingularia. Sed neque cognoſcit, neque operatur, niſi per Ideas. Habet igitur ſingularium Ideas. Secundò: quia ſicut ex omnibus, quæ ſunt, oportet aſcendere ad primum Ens, quod ſeipſo eſt, & quo cætera ſunt, & ſicut ex numeris oportet aſcendere ad primam Vnitatem, à qua omnes numeri emanant, ita ex omnibus intelligibilibus oportet aſcendere ad vnum primum Intelligibile, in cuius lumine cætera intelligibilia intelligantur. At quemadmodum Deus, quia eſt primum Ens, omnium Entium gradus in ſe ipſo, quatenus in fonte, comprehendit, & quemadmodum, quia eſt prima Vnitas, omnes numeros continet in ſeipſo, quatenus omnium numerorum origine; ita quia eſt primum Intelligibile, oportet vt omnia Intelligibilia contineat. Quomodo autem omnia intelligibilia in ſe ipſo continebit, niſi contineat ſingularia? Quod ſi dicatur, ſolam ſpeciei Ideam ſufficere, hoc fatuum dictu eſt: nam illa quidem ſpecificam Naturam, ſed non vtique indiuidualem repræſentabit. Cæterùm ad rei maiorem euidentiam recolenda ſunt, quæ diximus in ſuperiore capite huius libri, atque adnotandum, ſpeciem duobus modis conſiderari poſſe, vel quantum ad eſſe eſſentiæ, vel quantum ad eſſe exiſtentiæ. Illud intelligo proprium realem Naturæ gradum, ſecundum quem ſpecies intimè, ac realiter ab indiuiduis diſtinguitur: hoc intelligo eſſe, quod habet ſpecies in ipſis indiuiduis. Quod itaque pertinet ad eſſe eſſentiæ, ſpecies habet propriam Ideam, vt Rationem. Cauſa: quia illorum eſt propria, & diſtincta Idea, in quibus Naturæ gradus intimè, ac realiter diſtinguuntur. Species verò intimè, & realiter ab indiuiduis diſtinguitur. Quippe habet reales differentias, ipſam in proprio limitato eſſe conſtituentes, & vnà diſtinguentes, per realem Naturæ gradûs diſtinctionem à ſingularibus: & ideò intrinſecè non habet differentias indiuiduantes, verùm ſpecificas; indiuidua verò præter ſpecificas indiuiduales quoque differentias comprehendunt. Vnde, quoniam habet proprium realem Naturæ gradum, ex hoc ſequitur,

Cognitio noſtra à rebus producitur, diuina res producit.

Illorum eſt ꝑpria Idea, in quib. Naturæ gradus intimè, ac realiter diſtinguũtur.

quitur, eam quoque habere proprium adæquatum conceptũ, ipsam in seipsá dilucidè exprimentem. Idcircò homo proprium habet definibilem conceptum, ita sibi adæquatum, vt vel Socrati, vel Platoni adæquari non possit. Quamobrem Deus habet Ideam speciei, vt propriam speciei rationem, siue vt proprium adæquatum conceptum. Insuper quantùm ad esse essentiæ, si præcisè consideretur, species habet propriam Ideam, vt exemplar. Ratio est: quia species à Deo producitur in esse essentiæ determinato, atque ab indiuiduis intimè, ac reali Naturæ gradûs differentiá distincto. Vbicumque autẽ esse essentiæ realiter distinctum producitur, est quoque Idea distincta, vt exemplar. Quod spectat ad esse essentiæ, species non habet propriam Ideam, neque vt rationem, neque vt exemplar. Causa: quia producta non existit nisi in singularibus, vnde quum solùm existat in singularibus, oportet, vt solùm ex singularibus cognoscatur.

Species producta nõ existit nisi in singularib.

Ad Argumentum Platonis respondetur, nil aliud probari, nisi vnius speciei ita esse in Deo vnicam Ideam, quemadmodum plurium singularium est vnica species in materiá. Sed num ex hoc infertur, Ideam singularium non reperiri? Minimè quidem. Nam & vnius speciei vna Idea esse potest, & plurium singularium plures Ideæ. Verumtamen, vt Platonis sententiam patefaciam, adnoto, Platonem, qui diuinam prouidentiam plenis, vt aiunt, faucibus, & laudat, & tuetur, affirmâsse, Deum singulis rebus prouidere in hæc verba: Caueamus autem, ne Deum mortalibus Opificibus viliorem putemus. Isti sanè quantò peritiores sunt, tantò arte vná in proprijs ipsorum operibus & pauca simul, & magna exquisitiùs absolutiùsq; perficiunt: Deus verò, qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult, magnis quidem prouidebit solùm, parua autem, quæ faciliùs gubernari possunt, propter pigritiam, & ignauiam negliget? At paulò post: Huic adolescenti persuadeamus, eum, qui toti prouidet, ad virtutem, salutemq; totius omnia ordinare, cuius pars quæque pro viribus quod sibi conuenit & agit, & patitur. Propterea & in eodem Dialogo, & in vniuersâ ipsius Philosophiâ asseuerat, singulas Animas, prout vel bonæ vel malæ fuerint, vel præmium, vel pœnam à supercœlesti Numine subituras: & vt plura

10. *de Legib.*

ra dicam, exactam, vniuersalem, & singula fouentem, ac seruantem prouidentiam satis, superq; confirmat. At Deus quomodo singulis rebus prouidere potest, nisi singula cognoscat? Si verò secundum Platonem alia extra se non cognoscit, nisi per Ideas, ergo sigillatim habet omnium singularium Ideas, saltem vt Idea est ratio cognitionis. Quòd si ex sententiâ eiusdem Platonis Deus est rerum omnium Opifex præstantissimus, non potest autem Opifex esse, nisi per Ideas intellectuales, equidem patet, Deum singularium Ideas habere, non solùm vt rationes, sed etiam vt exemplaria? Deum autem omnium rerum Opificem esse quis ambigat? Nonne singulos orbes, singulas stellas creauit? Verba in Timæo hoc testantur: Cùm verò stellarum huiusmodi corpora septem fecisset Deus, septem orbibus, qui alterius, ipsius, diuersæq; Naturæ voluuntur, adhibuit. Nonne singula Elementa confecit? Verba in Timęo hoc testãtur: Ex omni quippe Igne, Aëre, Aquâ, Terrâ ipsius Faber ita Mundum composuit. Quæ autem maior ratio, quod singula Elementa procreauerit, singula verò ex Elementis composita non producat? Nonne dicitur in Timæo, ita Deum omnia viuentia Idealia, quę intelligentiâ percipiuntur, vt potè Mundum intelligibilem, continere, quemadmodum hic Mundus nos, & singula continet animantia? Verba hoc testantur: Illud siquidem viuentia omnia, quæ solâ mente percipiuntur, in se ipso complectitur, quemadmodum Mundus hic nos, & cętera, quæ cernuntur, animantia continet. At Mundus sensibilis omnia viuentia, vt plura singularia, omninò, sigillatim, distinctissimè comprehendit. Ergo Mundus intelligibilis omnia viuentia, vt plura singularia, omnino, sigillatim, distinctissimè comprehendit: ergo rerum singularium propriè, & cõpletè habet Ideas. Prætereà: si Deus secundum Platonẽ, vt dictũ est, intelligibili, & ineffabili quâdã præsẽtiâ quãdoque adest verè sapientum mentibus, quum se, quantum licuit, à corpore remouerunt, nonne saltem Ideas habebit eorum singularium, quæ ad visionem beatissimam veluti rapidissimo coruscamine lumen intermicans, eleuari dignatur? Aduersus tamen sententiam meam duplex emergit dubitatio. Prima: Omnes Platonis Interpretes affirmâsse ex illius sententiâ, Ideas tantùm specierum, non singularium. Secũda: Platonem in Timæo

Deus omniũ Opifex secundum Platonem.

Mundus tàm intelligibilis, quàm sensibilis omnia comprehendit.

1. cap. huius libri.

mæo manifestè dixisse, Mundum à Deo procreatum, & omnia, quæ illo continetur vsque ad Animam rationalem, cetera verò, & humanum corpus, & singula animantia à minoribus Dijs fabrefacta, quibus Deus ipse curam demandauit. Vnde non Deus, at Dij minores haberent proprias Ideas singulorum corporum, & animantium. Ad primam primò respondetur, decernendum rationibus, non authoritatibus: Secundò, Platonicos in eâ assertione sibi contradicere, quum & Proclus, & Marsilius Ficinus singularũ Animarũ Ideas cõstituũt. Numenium verò, Cronium, & Amelium intellectualium substantiarum, siue Angelorum Ideas ponere, licèt neget Porphyrius. Ad postremam dubitationem dicendum est, aliquem aliqua creare duobus modis intelligi posse, vel primò, & per se, vel tantùm ministerio. Plato inquit, minora Numina singula corpora, & animantia creasse, sed tãtùm ministerio; ideò singularium verum Opificem, non minora Numina, sed ipsum Deum constituit. Quod sanè patet. Primò: quia Deus illis minoribus Dijs Deorum ita loquitur: *Hæc verò, si à me fiant solo, Dijs adæquabuntur. Quapropter accedite vos secundum Naturam &c.* Etenim per verba illa: *Si à me fiant solo*, manifestè includit seipsum. Nam dictio *Solus* omnia excludit: dictio verò *Non solus* includit sanè alios, sed non excludit se ipsum. Postremò: quia partes singulorum corporum non à Dijs tantùm, sed ab ipso Deo fabrefactas asseuerat. Primò in illis verbis, dum loquitur de oculis: *Maximum verò opus, cuius gratiâ vtiliter à Deo donati sunt, deinceps explicandum censet.* Secundò in illis verbis: *Ob hanc potissimùm rationem Deum oculos genuisse.* Tertiò in illis quoque verbis: *Conuersiones Dei, quæ sine vllo errore aguntur, imitemur.* Deus igitur secundum Platonem singula corpora, & animantia fabricauit. Quòd si ita est, vel ipse Deus fuit minister opificij, & minora Numina veri Opifices, vel Deus uerus Opifex, & Dij opificij ministri. Primum asserere extremæ dementiæ est: quapropter secundum affirmare oportet. Plato autem, ita rectè explicatus, à sacris Theologis non dissentit. Plato enim per minora Numina Angelos intelligit: sed hoc sufficit modò indicare. Angeli uerò corpora, quæ Naturâ constãt, in Mũdi creatione per se creare

Proclus, & Marsilius singulariũ Ideas constituunt.

Deus secũdũ Platonẽ singula corpora fabricauit.

non potuerunt, quoniam creatio ad solum Deum, non ad Angelum spectat, vt inquit D. August. & Thomas. Quoniam tamē omnis materia, & corporea Natura, Authore eodem August. in cap. 24. Angelorum voluntati, & imperio subiecta est, propterea, Authore ipso quoque Augustino, potuit Angelus naturalia corpora efficere, non quidem per se, at ministrando, adhibendo, & inuicem coaptando causas naturales, eo scilicet modo, quo Agricola segetes creare, & vinum generare, Medicus item propulsare morbos, & sanitatem efficere dicitur. Quod approbans D. Thomas ita loquitur: Potuit tamen fieri, vt aliquod ministeriū in formatione corporis primi hominis Angeli exhiberent, sicut exhibebunt in vltimâ resurrectione, pulueres colligendo.

D. Aug. lib. 9. Gen c. 15. & D. Tho. 1. p. q. 14. ar. 3.

Idem Aug. li. 8. Gē. c. 24

Ipse quoque Aug. lib. 9. Gen. c. 15.

1. p. q. 91. ar. 2. in respon. ad 1.

Ad alias rationes pro sententiâ, quæ Platoni tribuitur, ita respondetur, & primò ad primam. Singularia habent Ideas in Deo, prout sunt; quia omnia sunt præsentia Deo propter æternitatem. Per Ideam sempiternam cognoscuntur, quia sunt diuina ipsa Natura, per quam repræsentantur. Quamuis autem in hoc Mundo semper non sint, in Deo tamen semper sunt. Nec tamen sequitur, ergo aliter videntur, quàm sint: quia licèt quantum ad repræsentationem videantur, vt semper non sunt, attamen quantum ad esse, quod habent in Deo, vt semper sunt conspiciuntur. Quemadmodum enim, si aliqua æterna imago in aliquo æterno speculo inueniretur, quæ leonem in suo particulari, & corruptibili statu repræsentaret, per illam quidem imaginem leo exprimeretur, vt semper non est in rerum Naturâ, sed tamen semper esset, quia esset æternus, non secus atque speculum; & hoc pacto de leone æterna scientia, immutabilisq; Idea statueretur: ita, quoniā diuina Natura est perfectissimum omnium singularium speculum, & exemplar, quod singularia quælibet in suo particulari, & corruptibili statu repræsentat, quælibet singularia per diuinam Naturam repræsentantur, vt semper non sunt in orbe terrarum, sed tamen semper sunt, quia sunt æterna, non secus atque ipsa diuina Natura: & hoc pacto singularium Ideæ celebrandæ sunt.

Ad postremam rationem respondetur, singularia, licèt vilia sint, quatenus Ideæ comparantur, quia tamen diuinam Boni-

tatem participant, non adeò vilia esse, vt per diuinas Ideas cognosci non possint. Qui enim creare non dedignatus, neque Ideas habere dedignatus est, & cui non aufert nobilitatem singularium creatio, neque aufert nobilitatem singularium cognitio. Rationis autem confirmatio negatur: quoniam Dei scientia dumtaxat vilesceret, si hæc singularia, vt externa obiecta, non in seipso cognosceret.

Singularia vilia nō sūt quū diuinā Bonitatem participent.

Ad Argumenta Suarez, & Molinæ paucis respondetur. Species habet propriam Ideam, non solùm vt rationem, sed vt exemplar, quod non solùm cognoscitur ab Intellectu humano, verùm à diuino. Et ratio est: quoniam habet proprium realem Naturæ gradum, à singularibus intrinsecè distinctum. Nec tamen Deus habet speciei confusum, & imperfectum conceptum. Quippe sicut species in se ipsâ est Naturæ gradus distinctissimus, ita illius conceptus, vt illi adæquatus, distinctissimus est. Nec verum est, conceptum, quem nos habemus de specie, vt species est, esse confusum; per accidens tamen, siue in ordine ad singularia, est confusus, quatenus illum habentes non habemus distinctum singularium conceptum.

Illud postremò admonemus, nos de genere verba non fecisse, quoniam ea, quæ dicta sunt de specie, illi prorsus adhibitâ proportione accommodantur.

CAPVT VII.

Propriam Ideam Materiæ partim esse, partim non esse.

IDeam Materiæ non reperiri ita probatur. Eorum non est Idea, quorum non est actus. Materia non habet actum: ergo neque Ideam. Confirmatur: quoniam Materia est infima potentia, Deus purissimus Actus. Ideatum verò quod nō est suæ Ideæ simile, non habet Ideam. Propterea, quum Materia in genere potentiarum infima sit, Deus in genere actuum Actus supremus, quæ proportio, quę similitudo inueniri potest inter Deum, & Materiam? Quòd si nulla conceditur similitudo, nulla conceditur Idea. Ampliùs: Quę secundum se cognosci non possunt, nec possunt Ideam obtinere. Materia secundum se cognosci nō potest. Quamobrem neque habet Ideam.

Eorū nō est Idea, quorū nō est actus.

Cæterùm adnotandum eſt, Ideam ſecundum ſe vniuersè conſideratam, in proprio conceptu imitationem includere. Proinde quæcumque propriam Ideam imitantur, propriam habent Ideam. Et quoniam vnumquodque ſecundum proprium Naturæ gradum propriam Ideam imitatur, ideò quædam clariùs, quædam obſcuriùs ſuam Ideam imitantur. Quoniam autem Materia prima nō eſt actu, ſed tantùm potentiā, potentia verò vmbra Entis, & in hoc ſenſu Platonici Nō Ens infra Ens Materiam appellárūt, idcircò Materia ſuam Ideam obſcurè admodum imitatur. Sed quoniam aliquo modo eſt, pura videlicet potētia, vt aliquo modo eſt, ſuam Ideam imitatur. Et quia, vt huiuſmodi, proprium Naturæ gradum cōſtituit, & in proprio Naturæ gradu, ab alijs intimè, ac realiter diſtíncto, producitur, ideo factum eſt, vt propriam Ideam, ſuæ Naturæ, prout exprimitur, conſimilem obtineat, licèt, prout eadem eſt cum Deo, infinities diſſimilem. Et quamuis ſecundum ſe, quātum ad eſſe exiſtentiæ, cognoſci non poſſit, attamen ſecūdum ſe, quantū ad eſſe eſſentię, cognoſci poteſt, & eo magis à diuino Intellectu, quò magis eſt omnium rerum ineffabilis perſcrutator. Et in hoc sēſu D. Thomas rectè affirmauit, Materiam primam habere per ſe diſtinctam Ideam, vt diſtinctum conceptū, ſiue vt notitiæ rationem, alibi verò propriam Ideam vt exemplar nanciſci. Verumtamen, ſi Materia quātum ad eſſe exiſtentiæ conſideretur, non habet propriam Ideam, neque vt Rationem, neque vt Exemplar. Cauſa eſt: quia forma non eſt forma rei penitus informis, quum formæ proprium ſit formam rei tribuere. Quare ſi res eſt penitus informis, illius non eſt forma. Sed Materia prima eſt penitus informis: ergo nullam habet formam. Idea verò eſt forma, dans rei formam per imitationem: Ergo Materia nullam habet Ideam. Ideò quantum ad eſſe exiſtentiæ tùm cognoſcitur, tùm producitur per Ideam compoſiti, non autem per aliquod proprium exemplar. Et in hoc ſenſu D. Thomas rectè aſſerit, Materiam primam Ideam propriè non habere: & Proclus rectè ait, materiam Cœli propriam Ideam obtinere, quatenus videlicet in Cœlo ipſo conſideratur. Ex quibus patet, non oportere dicere, D. Thomam ſe ipſum retractaſſe, vt perperam affirmat Caietanus.

Materia Nō Ens infra Ens à Platonicis vocatur.

D. Thomas q. de Ver.

Idem 1. Sēt.

D. Thomas 1. p. q. de Ideis.

D. Thomā ſe ipſum retractaſſe, perperam affirmat Caietanus.

Ad 1.

Ad 1. Argumentum respondetur, nullam esse inter Deum, & Materiam perfectam similitudinem: nam ille supremus Actus, hæc infima Potentia. Cæterùm Materia suo modulo Dei similitudo est: nam & ipsa est, licèt pura potentia; & hoc sufficit, vt Idea Materiæ constituatur.

Ad 2. ex distinctione, Quantum ad esse essentiæ, & quantum ad esse existentiæ, patet responsio.

Duo postremò adnotanda sunt. Primum est: in hac materiá plura fieri Argumenta à Suarez, Vasquez, & Moliná, quæ in medium non affero, quoniam vnicá illá distinctione, Quantum ad esse essentiæ, & quantum ad esse existentiæ, si quid probant, facilè soluuntur. Secundum est: illud, quod tribuitur Platoni, Materiam scilicet ex eius sententiá Ideam nō obtinere, quoniam ab eo ponitur Materia increata, ac proptereà Ideæ concausa, non autem ab Ideá, quatenus à causá emanans, hoc pacto refellendum esse. Detur, & non concedatur, Materiam secundum Platonem esse Ideæ cōcausam, semper verum est secundum Platonem, Materiam primam a Deo productam fuisse naturali emanatione, de quá nonnulla in 1. libro: & quatenus hoc pacto produceretur, semper in Deo Ideam obtineret. Quod sufficiat indicásse.

Materia obtinet Ideam ex Platonis sententia.

CAPVT VIII.

Eorum, quæ numquàm erunt, Ideam virtute solùm propriè inueniri, actu verò illorum, quæ vel erunt, vel fuere.

EA, quæ non sunt, in duplex agmen, vt ita dicam, distribuuntur. Aliud est eorum, quæ non sunt, sed vel fuerunt, vel erunt: aliud eorum, quæ non sunt, sed neque fuerunt, neque erunt. Adnotandum autem, quemadmodum si considerentur species, quibus Anima nostra formatur, aliud est Anima, in quá recipiuntur; aliud ipsa earum quidditas intelligibilis, & spiritualis, quæ quidem non est merè obiectum ipsum, quod in genere sensibilium collocatur; aliud verò obiectū sēsibile, qđ repręsentatur, ita, si cōsiderētur Ideę, tria in illis intimè reperiri, ac sub notitiam cadere, & eas videlicet esse in diuiná Natura, & esse formas intelligibiles, & obiecta, prout

Tria in Ideis intimè reperiūtur.

prout sunt in rerum Naturá, exprimere, ac repręsentare. Quatenus sunt in diuiná Naturá, sunt actu vna simplicissima Idea, ut dictum est; & quatenus sunt formæ intelligibiles, distinguũtur virtute plusquam æquipollente: sed quatenus obiectum sensibile, prout est in rerum Naturá, exprimũt, ac repręsentant, quia illud vel est actu faciendum, vel est possibile fieri, ideò ipsæ quoque ex parte obiecti sensibilis repræsentati, vel habent rationem actûs, vel habent rationem virtutis. Rationem actûs, si obiectum actu faciendum repræsentant. Rationem virtutis, si obiectum ita repræsentant, ac si operabile esset, quodue si faciendum esset, alijs Ideis, quàm istis, non egeret. Primum igitur Nõ Entium agmen habet Ideam actu in diuino Intellectu: quoniam suo quæque tempore producuntur. Secundum Non Entium agmen habet Ideam, non actu, sed virtute, virtute autem non solùm vt Rationem, sed vt Exẽplar. Non habent Ideam actu, quatenus exemplar; quoniam, vt rectè adnotat Bañes, diuina Volũtas determinata est ad non operandum per huiusmodi Ideam: sed habet virtute, quatenus exemplar: quia per huiusmodi Ideam ea, quæ non sunt, neque erunt, ita cognoscit, ac si essent operabilia, quod si ea producere vellet, aliâ Ideâ non egeret. Hac distinctione optimè vsus facillimè quis soluere potest Valentię Argumenta, quum ea nil aliud probent, nisi possibilium actu Ideam non esse.

CAPVT IX.

Deum propriè Ideam malorum non habere.

MAlum propriè Ideã habere videtur. Primò: quia Deus vel impedit, vel permittit mala, vel ordinat bonum: Malorum igitur, non secus atque bonorum Ideam in se ipso comprehendit. Secundò, quia malum proprio, & distincto conceptu, sine Ideâ à nobis cognoscitur: ergo & à Deo.

Ideæ tãtum illorum, quæ Deus producit.

Sciendum est, Ideas, vt exemplaria, penes Deum illorum tantùm esse, quæ Deus producit. Nullum autem malum à Deo propriè emanat. Ideò inquit Trismegistus: Ipsi factori Deo nullum malum, aut turpe adsignandũ: nã hæ sunt affectiones, generationis assecię, sicut rubigo ęris, sordes corporis.

Et Pla-

Et Plato in Timæo: Bonorum quidem ſolus Deus cauſa eſt dicendus, malorum autem quamlibet aliam cauſam præter Deum quærere decet. Quod ſanè latiùs explicat Tyrius, maximus Platonicus, vt fortè aliàs, ſi Deus otium fecerit, dicemus. Nullã igitur Deus habet Ideã mali, vt verè ac propriè exẽplar. Quòd ſi haberet malum Ideale, aut illud foret malum, aut bonum. Non malum: tùm quia in ipſo Optimo non eſt malum: tùm quia Deus per Ideam mali malum faceret. Non bonum: tùm quoniam iam non eſſet malum; tùm quoniam per Ideam Boni non niſi Bonum effici poteſt. Nullũ igitur malum Ideale, quatenus malum, vel ſit malum culpę, vel pœnæ, vel defectus Naturæ, vel negatio maioris perfectionis inuenitur. Communis ratio eſt: quoniam malum, vt malum, vel eſt negatio, vel priuatio: nulla verò aut priuatio, aut negatio, vt huiuſmodi, habet principium, nulla proprium conceptum, quo cognoſcatur; & ideo neque habet principium à diuinis Ideis, neque per illas cognoſcitur. Solùm autem per Ideam Boni cognoſcitur, perinde ac tenebræ per lucem à nobis cognoſcuntur.

Malum vt malum, vel eſt negatio, vel priuatio.

Ad 1. Arg. reſpondetur, illud tantùm pertinere ad exemplarem diuinam cognitionem, quod ſecundum praxim eminentiſſimam à Deo vel efficitur, vel effici poteſt: huiuſmodi autem non eſt malum.

Ad 2. negatur, malum, vt malum, habere proprium conceptum: quia ſcilicet quodcũque ſit, vt huiuſmodi eſt, negatio eſt, negatio, inquã, imitationis diuinæ Bonitatis, & Naturæ. Et hæc ſufficiant: non enim hîc proprius differẽdi locus de malo.

PERORATIO.

Reliquum eſt, vt Pythagoræ ſectatores, & vniuerſam Academiam imitemur, qui totam diſputationem conuertere ad inſtitutionem vitę conſueuerunt. Perpendamus igitur, iam ſatis probatum eſſe, nos ad diuinorum Exemplarium ſimilitudinem, ſapientiſſimi Opificis arte conformatos fuiſſe. Quòd ſi ita eſt, cur ad diuina Exemplaria, vt potè affinia, & cognata, tùm contemplatione, tùm amore, non ſecus ac duabus alis innixi, euolare non contendimus? Equidem hiſce alis, vt Zoroaſter,

Quibus alis Anima ad ſuperna eleuatur.

ster, Pythagoras, Plato, omnesq; veteres Theologi asseuerant, Anima nostra ad superna eleuatur, easq. denotauit Poëta in 6. Aeneidos per geminas Columbas, ad aureum Ramum inueniendum, id est, ipsam Fœlicitatem, Comites, & Duces. Sed, quia in hoc Mundi antro obdormiscentes altiori lumine indigemus, vt à somno expergiscamur, videamus, quàm excitet nos amatoria penitus Idearum coordinatio ad contemplationem simul, & Amorem. Deus quidem Hebraicè ineffabili Nomineappellatur יְהֹוָה Iehouah, hoc autem plures literæ componunt, Iod, E, Vau, E. Nunc regulis Cabalæ vtamur, vt aliquid dignũ scitu eruamus. Iod sanè continet numerum decem, E quinque, Vau sex, E quinque; ita vt numerus vigesimus sextus diuinum Nomen ingrediatur. Vnitas vero אֶחָד nuncupatur, & hoc nomen plures literæ componunt, Aleph, Chhed, & Daled. Aleph continet vnum, Chhed octo, Daled quattuor; ita vt numerus decimus tertius Vnitatis nomen ingrediatur, quod sanè dimidium est diuini Nominis, quod numerus vigesimus sextus ingreditur. Amor denique אַהֲבָה nuncupatur, & hoc nomen plures literæ componunt, Aleph, E, Bed, E. Aleph continet vnitatem, E quinque, Bed duo, E quinque; ita vt Amoris nomen decimus quoque tertius numerus ingrediatur, quod est dimidium diuini Nominis, quod numerus vigesimus sextus ingreditur. Quum igitur nil aliud sit numerus vigesimus sextus, quàm numerus decimus tertius duplicatus, Deus autem sit numerus vigesimus sextus, Amor verò, & Vnitas numerus decimus tertius duplicatus, nonne manifestè sequitur, nil aliud esse Deum, quàm Amorem, & Vnitatem, amatoriam, inquam, Vnitatem, & vnum prorsus Amorem? At si Vnitas ea est, quæ omnes numeros continet in se ipsâ, vt in omnium numerorum origine, quid aliud significat, Deum esse Vnitatẽ, nisi Deum omnes numeros rerum, omnes Ideas in se ipso, vt in omnium fonte, comprehendere? Si verò Amor, vt inquit magnus ille Dionysius, est vis vnifica, superiora ad inferiora conuertens, quid aliud significat, Deum esse Amorem, nisi ad numeros Ideales, intra se ipsum gignendos, & ad ea, quæ Mundo continentur, accessisse? quum Amoris ve-

Amor uis vnifica, superiora ad inferiora cõuertens.

ris ve-

ris vehementiâ erga Mundum flagrauit, Deum itaque Vnitatem esse, atque Amorem; hoc latiùs nil aliud significat, quàm Deum esse Originem omnium rerum, omnes Ideales numeros intra se ipsum comprehendentem, ob vehementissimum amorem, quo suam Bonitatem omnibus rebus, & nobis ipsis communicauit. Ex quibus sciri potest, cur dixerit Pherecides, Iouem hunc Mundum non creâsse, nisi priùs in Amorem trâsformatum. Quum igitur in diuinis Ideis maximus ordo reluceat, lumen illud intelligibile, in diuinâ Vnitate per multiplices numeros ineffabiliter distinctum, excitet nos ad contemplationem diuinorum Exemplarium. Quòd si ob vehementissimum Amorem Idearum ordo in diuino Intellectu refulget, diuinus Amoris ignis, ne ingrati nimis videamur, eum Amoris ignem in præcordijs nostris accendat, quo diuini Amoris semper memores, sapientissimum vnâ & amantissimum Opificem laudibus, vt par est, prosequamur. Quantus profectò sit ordo Idealis, Hebræi per vocem פַּרְצוּף parzuf, quod Ideam significat, ritè ostendunt. Vox enim רָצוּף razuf in Canticis Canticorum ibi legitur, vbi Latinè Constrauit, illis scilicet in verbis: Mediâ charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quæ sanè vox propriè vertitur lapidibus côstrauit, vnde Septuaginta Interpretes Græcè vertunt λιθόστρωτον, id est, lapidibus constratum, Italicè autem fortè significantius diceretur Mattonato d'Amore. Quid igitur significat Hebraicè Idea, nisi illam summo artificio, & ineffabili prorsus ordine à diuino Opifice in ipsâ æternitate productam fuisse? Quòd si tantus ordo tanto Amore ab æterno factus est, iam & nos, sublati alis Amoris, cum Prophetâ clamemus: In meditatione meâ ignis exardescit. Anima quidem triplici fungitur officio, dum vel corpus informat, vel spirituali contemplatione exercetur, vel in Deo tota quiescit, & transformatur. Proinde Hebręi triplici nomine Animam appellant נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה Nephesc, Ruach, Nesciamach. Nesciamach halitus interpretatur, & quia in Genesi, vbi dicitur, Deum insufflâsse primo homini spiraculum vitæ, pro spiraculo est vox Nesciamach, ideò corporis informationem significat. Vox Ruach spiiri-

Maximus ordo effulget in Ideis.

Hebræi triplici nomine Animã appellant.

tus interpretatur, & ideò significat contemplationem, ratione manifestissimâ, quoniam spiritûs est spiritualia exercere. Nephesc verò quietem interpretor: quoniam in Exodo cap. 31. vbi dicitur, Deum septimo die quieuisse, est verbum וַיִּנָּפַשׁ uainaphasc, id est, quieuit. Velis igitur, remisq. adnitendum, vt Animam nostram, à sensuum muneribus alienatam, per amatoriam contemplationem Deo adhærentem, tamdem in ipso Deo, & in perpetuo Sabbato cœlestis Hierusalem penitus conquiescentem, atque ab omni prorsus labe defœcatam, tamquàm expressionem diuini Artificis imaginem, integrè sanctéq; Deo offeramus.

FINIS.

AD VIRGINÈM DEIPARAM Author.

FLumina, quæ varias subter labentia terras
 Aequore prorumpunt, ad mare cuncta fluunt.
Diua Parens, quàm iure Maris cognomine dicta es?
 Sol namque ex te ortus, qui super astra micat.
Hæc tua, parue Liber, magna, & cœlestis origo,
 Hoc MARE, quo exoriens amnis in Orbe fluis.
Gaudia iam lacrymas, lacrymæ fecère lituras:
 Sic MARIS in gremium ditior amnis eas.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Finis

Per-

Sa-

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGANTVR.

Pag. 16. verſ. 1. tam. leg. tamen. 17. 9. ſcitis. iſtis. 18. 9. tulit. protulit. 20. 28. In primo ſenſu profectò veras & formales Ideas Deo tribuẽdas, in poſtremo negandas. leg. In poſtremo ſenſu profectò veras & formales Ideas Deo tribuendas, in primo negandas. 32. 27. uocat. uocaret. 61. 8. ille uerſus Auſonij in quibuſdam Exemplaribus in titulum capitis 2. irrepſit, cum debeat caput antecedens concludere. 74. 21. Ens. Ideas. 89. 27. affirmat. affirmant. 92. 17. Algarele. Algazele.

Correctore typographico Ioanne Thuilio Mariamontano Tirolenſi &c.